7 o Matica

broj
no.
5

svibanj
maj
2021.

MJESEČNA REVIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA *MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION*

ČESTITAMO DAN DRŽAVNOSTI

ISSN 1330-2140

Matica

Mjesečna revija Hrvatske matice iseljenika / *Monthly magazine of the Croatian Heritage Foundation*

Godište / *Volume* **LXXI**
Broj / No. 5/2021

Nakladnik / *Publisher*
Hrvatska matica iseljenika / Croatian Heritage Foundation

Za nakladnika / *For Publisher*
Mijo Marić

Rukovoditeljica Odjela nakladništva / *Head of Publishing Department*
Vesna Kukavica

Uredništvo / *Editorial Staff*
Ljerka Galic, Željko Rupić, Hrvoje Salopek

Tajnica / *Secretary*
Snježana Radoš

Lektorica / Lector
Sandra Ćudina

Dizajn i priprema / *Layout & Design*
Krunoslav Vilček

Tisak / *Print*
znanje

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr

Naslovnica: **Detalj alkarske odore, Muzej alke Sinj** ***(Foto: Boris Filipović Grčić)***

Posjetite stranice web portala Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Web stranice HMI čitaju se diljem svijeta, dostupne su na tri jezika (hrvatski, engleski, španjolski) i bilježe stalan porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama, uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:
■ **BANERI** ■ **SPONZORIRANI ČLANAK** ■ **SPONZORIRANE RUBRIKE**

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ **fax. (+385 1) 61 11 522**
mob. 099 61 15 116 ■ **E-mail: marketing@matis.hr**

SADRŽAJ 70

Kolumne

9
Globalna Hrvatska
Vesna Kukavica

32
Hrvatsko riječno bilinstvo
Darko Mihelj

36
Životinjstvo
Nika Jakab

38
Klikni – Idem doma!
Vesna Kukavica

40
Jezični podsjetnik
Sanja Vulić

52
Sociološka slagalica
Nino Sorić

58
(S)kretanja
Šimun Šito Ćorić

4 Fokus: Vijesti iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH

8 Tri desetljeća od referenduma o neovisnosti Republike Hrvatske

10 Humanitarna akcija pod nazivom "Krov za Hrvatsku"

12 Video tribina HMI o bačkim Hrvatima Bunjevcima

14 Odlazak nestora neurofiziologije Krešimira Krnjevića

16 Nekrolog: Eugenio Mimica Barassi

18 Deseta "Noć knjige"

20 Nekrolog: Josip Pavlović

20 Memoari Nede Rosandić Šarić

24 Ivan Prtenjak: Nagrada za životno djelo Udruženja hrvatskih arhitekata

27 Povijesna razmišljanja o rijeci Cetini

30 Zanimljivosti rijeke Cetine

42 Hrvatski kalendar u Mađarskoj

44 Međimurje u Madridu

46 Lektorat hrvatskog jezika u Kijevu

49 U Sydneyu održan virtualni okrugli stol o hrvatskom jeziku

56 Skupština Hrvatskog kulturnog kluba u Švicarskoj

61 José María Buljubasich – argentinski nogometni vratar hrvatskih korijena

64 Vijesti iz sporta

66 Crorama

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ***ANNUAL SUBSCRIPTION***
Običnom poštom / *regular mail:*
Hrvatska / *Croatia* 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / *airmail:*
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /
FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:
IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA /
DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):
IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju **Maticu** jer **Matica** je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / *Name and surname*

Adresa / *Address*

Grad / *City*

Država / *State* Pošt. broj / *Zip Code*

Tel. Fax.

E-mail

Datum / *Date*

Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske

Donosimo vijesti iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. https://hrvatiizvanrh.gov.hr

Uredio: **Željko Rupić**

U Subotici postavljen kamen temeljac Hrvatske kuće

Zavjet predaka budućim pokoljenjima

U temelj Hrvatske kuće stavljana su tri kamena "iz drevnih zavičaja"

Objekt od 900 četvornih metara, čiju je gradnju s 1,3 milijuna kuna podržala Vlada RH, bit će sjedište Hrvatskoga nacionalnog vijeća, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Novinske izdavačke ustanove "Hrvatska riječ"

Detalj sa svečanosti polaganja kamena temeljca Hrvatske kuće

Postavljanjem kamena temeljca, 28. travnja ove godine, u Subotici je počela izgradnja Hrvatske kuće, objekta od 900 četvornih metara, čiju je gradnju s 1,3 milijuna kuna podržala Vlada RH, a koji će biti sjedište Hrvatskoga nacionalnog vijeća, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Novinske izdavačke ustanove "Hrvatska riječ".

Na događaju su, uz ostale, bili prisutni visoki predstavnici Republike Hrvatske, ministar vanjskih i europskih poslova i izaslanik Andreja Plenkovića, predsjednika Vlade Republike Hrvatske, Gordan Grlić Radman, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas, predsjednica saborskog Odbora za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zdravka Bušić, veleposlanik Republike Hrvatske u Republici Srbiji Hidajet Biščević, a u ime Republike Srbije bila je prisutna izaslanica predsjednika Vlade Autonomne Pokrajine Vojvodine Igora Mirovića i pokrajinska tajnica za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama Dragana Milošević. Hrvatsku zajednicu predvodili su predsjednica Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Republici Srbiji Jasna Vojnić i predsjednik Demokratskoga saveza Hrvata u Vojvodini Tomislav Žigmanov.

U temelje Hrvatske kuće položena su tri kamena iz krajeva iz kojih su Hrvati došli na prostore današnje Srbije – s rijeke Bune u Bosni i Hercegovini, iz Središnje Bosne i Republike Hrvatske, a ukopana je i vremenska kapsula u kojoj je zapisano tko je i kada položio kamen temeljac i u kojoj će se nalaziti "zavjet predaka budućim pokoljenjima".

"OTVORENI ZA DRUGE, A VJERNI SEBI"

"Ovo je za nas poseban dan jer ovim simboličnim činom polažemo materijalne temelje naše budućnosti", rekla je

U temelje Hrvatske kuće položena su tri kamena iz krajeva iz kojih su Hrvati došli na prostore današnje Srbije – s rijeke Bune u Bosni i Hercegovini, iz Središnje Bosne i Republike Hrvatske, a ukopana je i vremenska kapsula.

predsjednica HNV-a Jasna Vojnić na svečanosti polaganja kamena temeljca. "No osim velike simbolike, žbuka i temelj naše zajednice već su odavno postavljeni. Zajedništvo koje danas imamo i golim okom postaje vidljivo po plodovima koje ono rađa. Kuća će samo predstavljati prostor u kojem će svi biti dobrodošli, gdje ćemo se osjećati svoji na svome, otvoreni za druge, a vjerni sebi", poručila je ona.

Ministar vanjskih i europskih poslova Grlić Radman izjavio je da je došao u Suboticu kako bi ohrabrio Hrvate u Srbiji, ali i donio poruku da su Vlada Hrvatske i njezine institucije uvijek uz Hrvate, što je izdvajanjem novca za Hrvatsku kuću i pokazala. Rekao je da za svoje sunarodnjake u Srbiji Hrvatska traži ono što je srpskoj manjini u Hrvatskoj osigurano, prije svega zastupljenost u državnim i zastupničkim tijelima, na svim razinama vlasti u zemlji.

Početak gradnje Hrvatske kuće u Subotici pozdravio je i državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske Zvonko Milas koji je rekao kako to pokazuje "da se može mnogo postići kada postoji jasno postavljen cilj i kada smo zajedno, čak i u trenucima kada su okolnosti nepovoljne".

"Izgradnjom Hrvatske kuće ostvarit će se puno toga. Prije svega, to će postati središnja točka svih Hrvata u Srbiji, a ostvarit će se i preduvjeti za premještaj triju ključnih institucija, čime će im se osnažiti ugled i položaj u društvu. A Vlada RH i sve institucije uvijek će stajati uz sunarodnjake za ostvarenje njihovih golemih potencijala", naveo je on.

Vodstvo hrvatske manjine godinama je pripremalo projekt izgradnje Hrvatske kuće u Subotici kao središta triju profesionalnih institucija Hrvata u Srbiji, i za to je tražilo potporu Hrvatske. Od pomoći koja je odobrena, HNV je u lipnju 2018. postao vlasnik čestice pokraj aktualnog sjedišta Vijeća, nedaleko od centra Subotice. Hrvatska je sljedeće godine odobrila novac i za izradu projekta, a u listopadu 2020. HNV i Središnji državni ured za Hrvate izvan Hrvatske potpisali su ugovor o financijskoj potpori za izgradnju Hrvatske kuće.

Predsjednica HNV u Srbiji Jasna Vojnić "s pomagačem" zakopava vremensku kapsulu u temelj Hrvatske kuće

Dekan Ekonomskoga fakulteta Jurica Pavičić i državni tajnik Zvonko Milas

Potpisan Sporazum o suradnji s Ekonomskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu

Novi studijski program za hrvatsko iseljeništvo

Državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas i dekan Ekonomskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Jurica Pavičić, potpisali su 22. travnja ove godine Sporazum o suradnji na temelju kojeg se od iduće akademske godine pokreće novi studijski program posebno prilagođen potrebama hrvatskog iseljeništva.

Riječ je o jednogodišnjem sveučilišnom master studiju "Leadership" koji se u potpunosti održava na engleskome jeziku, a okosnicu programa čine kolegiji iz područja organizacijskoga razvoja. Okvir programa je proširen dodatnim tematskim predavanjima te posjetima najznačajnijim domaćim i stranim poduzećima i ključnim institucijama u RH.

Tom prigodom državni tajnik Milas izrazio je zadovoljstvo zbog pokretanja programa Leadership, kao i suradnje s Ekonomskim fakultetom te izjavio: "Ured je sudjelovao u osmišljavanju ovog programa i vjerujem da je pred nama master na koji možemo biti ponosni. Ekonomski fakultet u Zagrebu globalno je konkurentan zbog svoje akreditacije i time privlačan mladima koji žele provesti godinu dana u Hrvatskoj, stječući ne samo znanje i međunarodno priznatu diplomu, već i vlastite, autentične doživljaje suvremene Hrvatske."

Dekan Ekonomskoga fakulteta prof. dr. sc. Jurica Pavičić, kao i voditelj programa prof. dr. sc. Darko Tipurić, također su izrazili zadovoljstvo te naglasili kako je AACSB akreditirao Ekonomski fakultet, a ovim jedinstvenim programom nastoji biti mjesto integracije studenata iz domovine i izvan Republike Hrvatske.

Državni tajnik na radnome sastanku u Kiseljaku

Pomoć je dvosmjerna

Bosanskohercegovački Hrvati, koji su se od prvog dana uključili u pomoć potresom stradaloj Baniji, donirali su 1,5 milijuna kuna za obnovu petrinjske Osnovne škole Dragutina Tadijanovića

S radnog sastanka u Kiseljaku

Polovicom travnja ove godine, državni tajnik Zvonko Milas sudjelovao je na radnome sastanku u Kiseljaku s dr. Draganom Čovićem, dopredsjednikom Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH i predsjednikom HDZ-a BiH te s predstavnicima Hrvata u izvršnoj vlasti na lokalnoj i županijskoj razini.

Tom prigodom državni tajnik Milas izrazio je zadovoljstvo održanim sastankom te je zahvalio dr. Čoviću i predsjednicima županijskih vlada, načelnicima i gradonačelnicima na spremnosti da, unatoč ograničenim proračunskim sredstvima, nesebično i punog srca pomažu u potresu stradalim sunarodnjacima, konkretno u obnovi petrinjske Osnovne škole Dragutina Tadijanovića. Naime, bosanskohercegovački Hrvati, koji su se od prvog dana uključili u pomoć potresom stradaloj Baniji, donirali su 1,5 milijuna kuna za obnovu ove petrinjske škole koja bi trebala biti u funkciji početkom iduće školske godine kada bi se u njezine klupe trebalo vratiti oko 500 učenika.

"Ovakav način suradnje, počevši od Mostara i Orašja, doista je funkcionalan jer na jednome mjestu zajedno možemo razgovarati o izazovima koji nam predstoje, svim projektima na kojima surađujemo i razmišljati o prioritetima koji će pridonijeti kvaliteti života svih ljudi koji žive na ovim prostorima, a posebno želim iskazati zahvalnost na simboličnoj gesti solidarnosti iskazanoj u obnovi škole u Petrinji koja ujedno dokazuje kako nikada nismo sami i simbolizira mjesto susreta i prijateljstva te čvrstu povezanost hrvatskoga naroda", izjavio je državni tajnik Milas.

Dr. Dragan Čović istaknuo je kako je važno prepoznati probleme i raditi na njihovu otklanjanju te izjavio: "Ovakvi redoviti sastanci na kojima razgovaramo o financijskim, fiskalnim, ali i drugim problemima koje imaju jedinice lokalne samouprave, pomažu nam i sagledati u kojoj mjeri smo ostvarili ciljeve koje smo zacrtali u četiri godine mandata."

Načelnik općine Kiseljak Mladen Mišurić Ramljak također je istaknuo obnovu petrinjske škole i naglasio kako Vlada Republike Hrvatske pomaže u projektima od javnog značaja u BiH kao što su obnove domova zdravlja, škola i u svemu onome što utječe na poboljšanje kvalitete života svih stanovnika Bosne i Hercegovine. Na sastanku je dogovoreno kako će se sljedeći ovakav susret održati 17. svibnja u Neumu. ■

Vrijedna donacija potresom pogođenoj Sisačko-moslavačkoj županiji

Inicijativa *One Croatia* Sisku

Predsjednik zagrebačkoga ogranka ACAP-a Don Markušić istaknuo je da je ovo izvrsna inicijativa kojom se na jednoj platformi okupljaju donatori hrvatskog izvandomovinstva te veleposlanstva u Hrvatskoj

U Sisku je 26. travnja predstavljena donacija potresom pogođenom području, jedan od rezultata inicijative One Croatia – Jedna Hrvatska. Nabavljen je uređaj za anesteziju koji ujedno može poslužiti i kao respirator za Opću bolnicu "Dr. Ivo Pedišić" u Sisku, vozilo hitne pomoći, koje je dodatno opremljeno defibrilatorom i transportnim respiratorom za Zavod za hitnu medicinu Sisačko-moslavačke županije te zaštitne jakne za građevinske stručnjake Hrvatskoga centra za potresno inženjerstvo.

Događaju koji je organizirao i potaknuo Don Markušić, predsjednik zagrebačkog ogranka ACAP-a (Association of Croatian American Professionals), nazočili su predstavnici veleposlanstava SAD-a, Kanade, Australije i Japana, u ime donatora iz hrvatskih zajednica koje žive u tim zemljama državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonko Milas, predstavnici Hrvatske matice iseljenika te predstavnici primatelja donacija, kao i mnogi ugledni gosti iz Zagreba i Siska.

U donaciji Inicijative One Croatia je i vozilo hitne pomoći, koje je dodatno opremljeno defibrilatorom i transportnim respiratorom

"One Croatia snažan je odgovor hrvatskog iseljeništva na potrese kojima je Hrvatska pogođena u proteklih godinu dana, a nedjeljivost hrvatskoga naroda demonstrirana na ovaj način pokazuje istinsku ljubav i pripadnost svojim korijenima", rekao je državni tajnik Milas.

Predsjednik zagrebačkoga ogranka ACAP-a Don Markušić istaknuo je da je ovo izvrsna inicijativa kojom se na jednoj platformi okupljaju donatori hrvatskog izvandomovinstva te veleposlanstva u Hrvatskoj koja pomažu u prikupljanju pomoći te usmjeravanju na ono što je trenutačno najpotrebitije.

"Donacija je samo prvi dio našega plana koji smo ostvarili, a mi nastavljamo dalje sve dok to krajevima pogođenim potresom treba. Započeli smo još prilikom zagrebačkoga potresa, a naš drugi cilj su vatrogasna društva i pomoć u opremi i vozilima", naglasio je Don Markušić. ■

Naglasak

Potpora Hrvata iz BiH Petrinji

U Petrinji je 13. travnja održan sastanak državnoga tajnika Zvonka Milasa i potpredsjednika Vlade RH i ministra branitelja Tome Medveda s predstavnicima hrvatskoga naroda u BiH, predvođenim dr. Draganom Čovićem, prvim zamjenikom predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH i predsjednikom HDZ-a BiH, na kojemu je dogovorena potpora naših sunarodnjaka iz BiH u obnovi Osnovne škole Dragutina Tadijanovića u Petrinji. "Koliko je važna konkretna potpora u obnovi, toliko je važna i gesta solidarnosti koja predstavlja čvrstu poveznicu između pripadnika jednog naroda koji živi u dvije države", rekao je tom prigodom državni tajnik Milas.

Tri desetljeća od referenduma o neovisnosti Republike Hrvatske

Donošenjem novoga Zakona o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u RH u studenome 2019., ponovno se 30. svibnja, kao i prvih jedanaest godina Lijepe Naše, obilježava kao Dan državnosti RH. Svibanj, uz Dan državnosti, obiluje i drugim važnim događajima kojih se s ponosom prisjećamo poput referenduma o neovisnosti

Hrvatska je izašla na referendum na kojemu je odlučivala o svojoj budućnosti 19. svibnja 1991.

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Željko Rupić**

U svibnju 1991. održan je referendum o statusu Republike Hrvatske na kojemu su se građani izjasnili da ne žele biti dijelom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ). Podsjetimo, na referendum je 19. svibnja izašlo 83,56 posto birača. Predsjednik RH dr. sc. Franjo Tuđman objavio je 23. V. 1991., na temelju izvješća Republičke komisije za provedbu referenduma od 22. V. 1991., da su na referendumu građani RH donijeli Odluku: "1. Republika Hrvatska, kao suverena i samostalna država, koja jamči kulturnu autonomiju i sva građanska prava Srbima i pripadnicima drugih nacionalnosti u Hrvatskoj, može stupiti u savez suverenih država s drugim republikama. 2. Republika Hrvatska ne ostaje u Jugoslaviji kao jedinstvenoj saveznoj državi." Slijedom toga, Sabor RH donio je 25. lipnja 1991. Ustavnu odluku o suverenosti i samostalnosti RH, u kojoj se utvrđuje da "ovim činom Republika Hrvatska pokreće postupak razdruživanja od drugih republika i SFRJ. Republika Hrvatska pokreće postupak za međunarodno priznavanje". Na istoj sjednici svih triju vijeća Sabor je donio i Deklaraciju o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske. Ishod referenduma bio je polazište za donošenje i Odluke o raskidu državno-pravne sveze s ostalim republikama i pokrajinama SFRJ koju je Hrvatski sabor usvojio 8. listopada te godine, čime je Hrvatska i formalno-pravno postala samostalna i suverena država. Stupanje na snagu spomenute odluke odgođeno je za tri mjeseca na osnovi Brijunske deklaracije od 7. srpnja, odnosno na zahtjev Europske zajednice, kako bi se jugoslavenska kriza pokušala riješiti mirnim putem.

JEDINSTVO I ŽARKA ŽELJA

No, dana 7. listopada, kada je istekao moratorij na hrvatsku odluku o samostalnosti, zrakoplovi Jugoslavenske narodne armije (JNA) bombardirali su povijesnu jezgru Zagreba i Banske dvore u kojima je bilo smješteno tadašnje državno vodstvo na čelu s predsjednikom Franjom Tuđmanom. Odmah sutradan, 8. listopada, Sabor je donio Odluku o raskidu državnopravnih sveza Hrvatske sa SFRJ i Zaključke o agresiji na Republiku Hrvatsku. Zbog mogućih novih zračnih napada na Zagreb, povijesna sjednica Sabora na kojem je ova odluka donesena održana je u podrumskim prostorijama zgrade INA-e u Zagrebu.

Hrvatska je ubrzo pokrenula proces priključivanja u europske i svjetske asocijacije pa je Sabor na zasjedanju 5. prosinca 1991. donio odluke kojima je obvezao Vladu da pripremi i uputi zahtjeve za primitak Hrvatske u Europsko vijeće i Ujedinjene narode, i neke druge asocijacije. Taj put bio je dug i trnovit. Hrvatski narod je gotovo jednodušno prihvatio proces povratka u zapadnoeuropski civilizacijski krug i demokratski parlamentarizam. Na to je utjecala duboka frustracija najvećeg dijela građana koji u višedesetljetnoj totalitarnoj diktaturi nisu uživali prava na slobodu govora i neka druga temeljna ljudska prava. Također, hrvatski narod gajio je snažnu zapadnjačku orijentaciju zbog tradicionalnih veza sa zapadnom, ponajprije zapadnom kršćanskom kulturom, ali i zbog činjenice da je dobar dio hrvatskoga nacionalnog bića živio na Zapadu, odnosno u hrvatskim iseljeničkim zajednicama od Sjeverne i Južne Amerike, preko juga Afrike do Australije i Novoga Zelanda, kao i diljem renomiranih demokratskih zemalja Zapadne Europe. Žarka želja hrvatskoga naroda iz domovine i iseljeništva, uz žrtve i odricanja, dovela je do ostvarenja vjekovnog sna naših ljudi o neovisnosti Republike Hrvatske. ■

ENG ***A referendum was held three decades ago, in May of 1991, in the face of Serbian-sponsored militants in Croatia and open threats and attacks coming out of Belgrade. The referendum concerned the future of Croatia and saw a resounding popular vote in favour of secession from the now defunct socialist Yugoslav federation.***

Iskorak vrijedan poštovanja

Poslovni uspjeh u Hrvatskoj je moguć sudeći prema iskoraku istarske IT i telekomunikacijske tvrtke *Infobip*, koja je ovih dana preuzela i vodeću visokotehnološku konferenciju za jugoistočnu Europu *Shift*

Piše: **Vesna Kukavica**

I prije pandemije koronavirusa, koja je usporila rast hrvatske ekonomije, sustizale su nas zabrinjavajuće vijesti o aktualnome valu odlazaka mladih i obrazovanih ljudi na rad u inozemstvo iz svih dijelova Lijepe Naše, poglavito informatičara i inženjera. Uz statistički podatak *Eurostata* kako je 300.000 ljudi s *friškom* diplomom napustilo Hrvatsku u posljednjih osam godina od 2013., zabrinjava i UN-ov podatak koji otkriva kako je populacija Lijepe Naše po starosti stanovništva neslavna peta na planetu. Lani smo zabilježili najveći prirodni pad u povijesti, pri čemu je razlika između umrlih i živorođenih bila tek 21.000 osoba. UN-ove projekcije govore da će 2050. Hrvatska imati 17 posto stanovnika manje. Nezaposlenost, uvjeti rada, beznađe korupcije, niske plaće - glavni su razlozi iseljavanja mladih iz RH. Istodobno sustavne demografske politike nema, a poticajne mjere su stihijske. Upravo je propitivanju tih izazova Svjetski savez mladih Hrvatske odlučio pristupiti sustavno. Tako smo u Zagrebu, 28. travnja 2021., u prostoru Sindikata RH nazočili predstavljanju projekta *Mreža 2050 – Demografija, od izazova do odgovora* kojemu je nositelj spomenuti Svjetski savez mladih - Hrvatska. Projekt je sufinanciran sredstvima Europskoga socijalnog fonda iz *Poziva*: "Tematske mreže za društveno-ekonomski razvoj te promicanje socijalnog dijaloga u kontekstu unapređivanja uvjeta rada". Projekt je predstavio voditelj Ivan Majstorić te timovi znanstvenika na čijem su čelu, uz ostale, dr. sc. Stjepan Šterc, predstojnik Odsjeka za demografiju i hrvatsko iseljeništvo Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu i dr. sc. Marina Perić Kaselj, ravnateljica Instituta za migracije i narodnosti. Projekt se temelji na međusektorskoj suradnji, koja je u nas izostala u području bavljenja problematikom učinaka negativnih demografskih kretanja na društveni i gospodarski razvoj Hrvatske. U tu svrhu provest će se znanstvena istraživanja iz triju područja: iseljavanje mladih iz RH, migracije i nacionalna sigurnost te demografski potencijali hrvatskog iseljeništva. Partneri na projektu, koji ambiciozno namjerava zaustaviti odlazak obrazovnih mladih ljudi iz RH, su: Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Institut za migracije i narodnosti u Zagrebu, Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković" Sveučilišta *Jurja Dobrile* iz Pule, Centar za karijere mladih Dubrovnik, Udruga mladih *SplitMisli*, Udruga obitelji s četvero i više djece Cetinskog kraja, Udruga *Mladi Sikirevaca* i *Jaruga*, Općina Antunovac i Sindikat Hrvatske. Naime, mladi odlaze tamo gdje se cijeni rad, gdje se cijeni znanje i gdje su bolje prilike za napredovanje, a najčešće idu u Irsku i Njemačku. Odluku o iseljavanju mladih, upozoravaju spomenuti znanstvenici, dodatno potiče negativno društveno-političko okruženje, kao i prevladavajuće mišljenje u javnom diskursu da u Hrvatskoj nema perspektive. Svjetski savez mladih i njegovi partneri iz akademske zajednice RH vjeruje da će ovim projektom pridonijeti stvaranju poticajnog okruženja u kojemu će javne politike iz područja demografije imati pozitivan učinak na društveno-gospodarski razvoj Hrvatske.

Kako najviše u pečalbu odlaze inženjeri, okupljeni znanstvenici navodili su i niz poticajnih primjera koji ulijevaju nadu da je globalni poslovni uspjeh s poticajnim radnim okružjem i uz dobru plaću moguće ostvariti i kod kuće, u RH. Tako je pohvaljena domaća IT i telekomunikacijska tvrtka vrijedna više od milijardu dolara iz Vodnjana - *Infobip*, nastala u Istri prije 15 godina. Tvrtka pruža usluge mobilnih komunikacija u *oblaku* za poslovne korisnike. *Infobip*, koji zapošljava 2.700 ljudi, ima urede u Parizu, Milanu, Ateni, Madridu, Stockholmu, Moskvi, Vancouveru, Buenos Airesu, Sao Paulu, Casablanci, Johannesburgu, Pekingu, New Delhiju, Jakarti, Minili, Seoulu, Dubaiju, Tokiju te Sydneyu... Osnivačkom dvojcu Silviju Kutiću i Izabelu Jeleniću, izvršnom i tehničkom direktoru *Infobipa*, pomaže direktor operacija Silvijev brat Roberto i njihov otac inženjer strojarstva Silvestar. Sa svojim uslugama *Infobip* dopire do svakoga tko ima mobitel, a ovih je dana preuzeo i vodeću visokotehnološku konferenciju za jugoistočnu Europu *Shift*. Sažeto, vlastitu inovativnu platformu, koja se tehnički naziva *application-to-person*, tj. *poruka iz aplikacije prema korisniku*, *Infobip* je nadogradio nizom novih mogućnosti, šireći se prema podršci za *omnichannel* način poslovanja. Svaki mjesec preko infrastrukture ove tvrtke, koja poput *Googlea* ima vlastite *data centre,* po cijelome svijetu se isporuči milijarde poruka. Drugim riječima, razlog ovolikom uspjehu su *Infobipova* komunikacijska platforma i usluge za poslovne subjekte koje mogu doprijeti do gotovo 7 milijardi korisnika u više od 190 zemalja. Time je omogućena mobilna komunikacija poslovnih subjekata na globalnoj razini s njihovim krajnjim korisnicima - na svakom kanalu i uređaju i u svakom trenutku. Nije li ovaj poslovni iskorak *Infobipa* vrijedan poštovanja i najljepša potvrda kako je moguće kao inženjer uspjeti i u Hrvatskoj! ■

ENG ***Infobip is a company based in Vodnjan, founded fifteen years ago and now boasting 65 international offices and over 2,700 employees. The company provides services to a growing list of over 300 thousand clients, including the likes of WhatsApp, Viber, Telegram, Costco, Virgin Megastore, Strava, Uber, Unilever, Zendesk and Burger King. The company is broadening its reach and undertaking acquisitions.***

Sedmeročlana obitelj Brajković iz Čučerja dobiva novi dom

Kako bi pomogli pogođenim obiteljima u razornom potresu u središnjoj Hrvatskoj da što prije dobiju svoj dom, Željezanska biskupija pokrenula je u suradnji s Caritasom i državnim vlastima Austrije te udrugom Hrvat S.A.M. humanitarnu akciju pod nazivom "Krov za Hrvatsku" vrijednu dva milijuna eura, a prva od dvadeset kuća izgrađena je za samo sedam dana

Fra Božidar Blažević i obitelj Brajković

Tekst i foto: **Ivana Markić**

Potresi koji su 22. ožujka i 29. prosinca 2020. godine pogodili Zagreb i okolicu te Baniju ostavili su razorne posljedice ne samo na materijalnim objektima, stanovima, kućama, crkvenim i društvenim objektima, već i u životima mnogih pojedinaca, obitelji i zajednica. Jedno od posebno teško pogođenih područja je područje župe Pohoda BDM u Čučerju u kojoj će se više od 50 obiteljskih kuća, prema dosad obavljenim procjenama, morati srušiti, a više od 150 označeno je kao mjesta koja nisu sigurna za život, dok će se procjene svih šteta od potresa još dugo zbrajati. Mnoge obitelji zbog toga su ostale bez svojih domova s golemim teretom gubitka, straha i neizvjesne budućnosti. A jedna od njih je i sedmeročlana obitelj Brajković.

Kako bi pomogli pogođenim obiteljima da što prije dobiju svoj dom, Željezanska biskupija pokrenula je u suradnji s Caritasom i državnim vlastima Austrije te udrugom Hrvat S.A.M. humanitarnu akciju pod nazivom "Krov za Hrvatsku". Do sada je izdvojeno dva milijuna eura za ovaj projekt koji će biti izgrađen na području Zagrebačke i Sisačko-moslavačke županije. Projekt izgradnje drvenih montažnih kuća u Hrvatskoj vodi delegat Željezanske biskupije za Hrvatsku, mag. fra Božidar Blažević, kao predsjednik udruge gradišćanskih Hrvata Hrvat S.A.M. u Zagrebu.

Prva od 20 kuća, ona za sedmeročlanu obitelj Vlade Brajkovića iz Čučerja, izgradit će se u samo sedam dana. Već su u par dana postavljeni temelji obiteljske kuće.

LJUBAV GRADIŠĆANSKIH HRVATA

Veronika Brajković posvjedočila je da su ovo za nju emotivni trenuci. "Osjećam se kao da sam se ponovno rodila. Doživjeli smo jedan veliki šok kada se sve to dogodilo. U trenutku je nestalo sve ono što smo gradili četrdeset godina, ostali smo bez ičega i na ulici, ali nismo klonuli. Bilo je suza, očaja i plača, ali vjera u Boga gurala nas je naprijed. Nismo znali otkud ćemo početi, ali osjećala sam cijelo vrijeme da će nam Bog pomoći. Taman kada smo dogovorili kredit za izgradnju nove kuće, Bog je pokazao da i ovaj put ima plan za nas", rekla je Veronika Brajković. Obitelj Brajković dobila je na korištenje vrtnu kućicu na koju su se već priviknuli i bili su zahvalni na tome što imaju. "Ovo sada nam je Bog s neba poslao dar. Bog je vidio našu borbu. Prvo hvala Bogu, a zatim fra Božidaru što je poduzeo sve da dobijemo novu kuću. Uvijek sam pronalazila vremena za molitvu i za Gospodina, a posebno u ovim teškim trenucima. I ovo mi je pokazatelj da On ne ostavlja svoju djecu", rekla je Veronika Brajković.

BISKUP ŽIVKOVIĆ I VELEČASNI BLAŽEVIĆ

"Veselim se novoj kući. Sve to je Božja providnost uz pomoć našega fra Božidara Blaževića i naravno biskupa Egidija Živkovića. Zahvalna sam svim ljudima koji su pomogli da dobijemo svoj dom, ali posebna zahvalnost ide Gospodinu. Bez Boga ničega ne bi bilo. Sigurna sam. Nadam se da će i druge obitelji vrlo brzo dobiti svoj dom kao i mi", rekla je Vlatka Divić, kćer obitelji Brajković. Fra Božidar Blažević svojim dolaskom donio je radost u Čučerje. Osim što je razveselio obitelj Brajković, fra Božidar je razvese-

lio i župnika vlč. Marka Torbara. Župnik od potresa u ožujku prošle godine ne boravi u župi jer je župna kuća trajno oštećena. Vlč. Marko Torbar rekao je da ga je vijest o novoj župnoj kući jako razveselila. "Iznenadio sam se kada je fra Božo nazvao i rekao da on i biskup Egidije Živković žele izgraditi montažne kuće ovdje u Čučerju. Moja radost je velika jer ću biti bliže svojim župljanima i konkretno im pomagati u svim njihovim potrebama. Ostao sam još više iznenađen kada je fra Božo došao s nekolicinom mojih župljana i rekao mi da žele sagraditi župnu kuću. Župljani su izrazili želju da se njihov pastir vrati među njih", rekao je vlč. Marko Torbar.

OBNOVA ŽUPNE KUĆE

Vlč. Torbar posvjedočio je da ga iznimno raduje obnova župne kuće jer ona nije samo za njegove potrebe, nego i za potrebe župe. "Napokon ću moći biti sa svojim župljanima. Oni konkretno sada trebaju svoj dom i želja mi je to im omogućiti i tako osigurati njihov ostanak ovdje. Želio bih zahvaliti svima koji nam pomažu, a osobito kardinalu Josipu Bozaniću koji nam je velika potpora i pomoć", rekao je. Obnašateljica dužnosti zagrebačkoga gradonačelnika Jelena Pavičić Vukičević posjetila je obitelj Brajković i istaknula da je posebno radosna što je došlo do realizacije ovog projekta. "Ovo je povijesni trenutak. Kada sam razgovarala s biskupom Egidijem Živkovićem prije nekoliko dana ni sama nisam vjerovala da možemo tako brzo prionuti poslu. Važno je reći da velika zahvalnost ide biskupu Živkoviću i fra Boži, koji su nesebično prikupljali novac. Važno je pomagati jedni drugima i biti tu jedni za druge. Veliko mi je zadovoljstvo biti ovdje. No, još veće zadovoljstvo sigurno će biti pri useljenju ove obitelji. Nadam se da ćemo uskoro pomoći i drugim obiteljima na ovaj način", rekla je Jelena Pavičić Vukičević.

Župa Pohoda Blažene Djevice Marije Čučerje

20 OBITELJSKIH KUĆA

Fra Božidar Blažević istaknuo je da ga najviše raduje vidjeti sretne obitelji i da upravo to čine zbog njih. "Zahvaljujući suradnji s našim partnerima u Hrvatskoj stupili smo vrlo brzo u munjevitu obnovu srušenih kuća u Hrvatskoj. Za sedam dana izgradit ćemo kuću obitelji Brajković, a uskoro ćemo izgraditi i župnu kuću. Župljani su vapili da im se župnik što prije vrati u župu. Planiramo izgraditi dvadeset montažnih kuća ovdje u Čučerju, a ako bude i donatora, onda ćemo graditi i više. U Baniji planiramo početi graditi sljedeći mjesec, odnosno čim se pripremi teren za gradnju. Želja nam je pomoći što više možemo i osigurati ljudima krov nad glavom. Sigurno ćemo uz Božju pomoć i pomoć dobrih ljudi to i uspjeti", rekao je fra Božidar Blažević. ■

ENG ***The diocese of Željezno (Eisenstadt) and the Caritas association, the Austrian government, and the Hrvat S.A.M. association have launched the "A Roof for Croatia" humanitarian campaign aimed at helping families hit by the recent earthquake in central Croatia recover their homes as soon as possible. Two million euro has been secured to date. The first of twenty prefabricated wooden houses will go to the seven-member Brajković family of Čučerje and is to be put up in just seven days.***

Videotribina Hrvatske matice iseljenika o bačkim Hrvatima Bunjevcima

"Bački Hrvati Bunjevci i monopolizacija novoštokavskoga ikavskog dijalekta – činjenice i posljedice" bila je tema videotribine koju je na Internetu 20. travnja organizirala Hrvatska matica iseljenika.

Tekst: **IKA**

Povod za tribinu bila je nedavna inicijativa za uvođenje "bunjevačkoga jezika" kao službenoga na području grada Subotice. Navedena inicijativa pokušava bunjevački govor izdvojiti iz hrvatskoga jezičnog korpusa, a dovodi u pitanje i identitet svih govornika novoštokavske ikavice. Ova inicijativa, premda na prvi pogled afirmativna, ozbiljno ugrožava jedinstvo i identitet hrvatske zajednice u Srbiji. Dr. Robert Skenderović, povjesničar s Hrvatskoga instituta za povijest, zaposlen u Podružnici za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, godinama se bavi poviješću podunavskih Hrvata. Upozorio je da su regionalne identitete u 18. i 19. stoljeću namjerno jačale susjedne države. "Primjerice, u Dalmaciji su mletačke vlasti toliko poticale 'dalmatinski identitet' da je ondje praktički potisnut hrvatski identitet iako je upravo Dalmacija bila središte srednjovjekovne hrvatske države. Oni koji nisu željeli jačanje hrvatskoga naroda, koji su nas željeli asimilirati i zauzeti naš etnički teritorij, poticali su jačanje regionalnih i subetničkih identiteta kao političkih identiteta."

Sanja Vulić

ISPOD ETNIČKE RAZINE

Naglasio je da je bunjevački identitet ispod etničke razine, odnosno Bunjevci su Hrvati. "Bunjevački identitet nastao je dosta kasnije, u vrijeme osmanlijskih osvajanja, i to u Dalmaciji i na livanjskom području, tako što su doseljeni pravoslavci tako nazivali autohtono stanovništvo." Upozorio je da "srpska politika, u zajedništvu sa srpskom akademskom zajednicom, već više od stotinu godina sustavno tvrdi da Bunjevci nisu Hrvati kako bi u drugom koraku progurali tezu kako su Bunjevci zapravo etnički Srbi. A to čine i danas."

Ponudio je i rezultate svojih istraživanja koja pokazuju da se bunjevačko ime pojavljuje relativno kasno, krajem 18. stoljeća, što pobija nametnutu tezu da su Bunjevci pokatoličeni

Đuro Vidmarović, Robert Skenderović

Hrvati. S obzirom na to da je bunjevački identitet bio svojevrsni odgovor na snažnu mađarizaciju u 19. stoljeću, a subotički Bunjevci su se izjašnjavali kao Dalmatinci, primijetio je da to naglo nestaje jer je Mađarima smetala veza Hrvata s Bunjevcima koje su htjeli mađarizirati i asimilirati, svjesni da mikroskupina nema šanse preživjeti asimilaciju.

Marin Knezović, Sanja Vulić

PRIKRIVENA ASIMILACIJA

Iz povijesti je naveo da su subotički Bunjevci 12. studenoga 1918. na Gradsku kuću u Subotici izvjesili hrvatsku zastavu. Lider bunjevačkih Hrvata vlč. Blaško Rajić 17. studenoga iste godine, nekoliko dana nakon što je srpska vojska već ušla u Suboticu, u crkvi sv. Roka predvodio je misu koja je završila pjevanjem himne "Lijepa naša". Primijetio je da bi se to teško dogodilo da se ti Bunjevci nisu osjećali Hrvatima.

Prof. Đuro Vidmarović, kao književnik i jedan od vodećih stručnjaka za pitanja položaja Hrvata u susjednim zemljama, naglasio je da se u 21. stoljeću ne može stvarati nova nacija. Upozorio je da se stvaranjem tzv. bunjevačkoga jezika radi o planiranoj dekroatizaciji, odnosno političkoj manipulaciji. Nabrajajući niz bunjevačkih velikana misli i riječi koji su stvarali na hrvatskome jeziku i pripadaju hrvatskome korpusu, naglasio je da je glavni dio Hrvata koji koriste subetnički naziv Bunjevci, ubrajajući tu sve intelektualce, pisce i kulturne stvaratelje, ostao uz hrvatski narod.

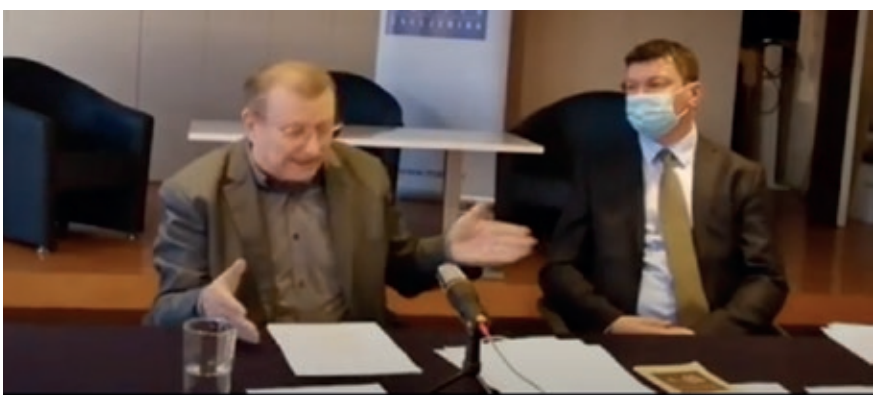
POTPORA DHK

Podsjetio je i na Izjavu Društva hrvatskih književnika vezano uz pokušaj uvođenja tzv. bunjevačkoga jezika u službenu uporabu u Subotici te citirao njezin dio: "DHK ističe da bi mogućim uvođenjem tzv. bunjevačkoga jezika u službenu uporabu u Subotici bio otuđen dio jezične baštine hrvatskoga jezika te bi bili oskvrnjeni dostojanstvo i integritet hrvatske književnosti, čemu se snažno protivimo. Kao oblik nemirenja s takvim događajima, DHK će i dalje nastaviti pružati potporu hrvatskim književnicima u Vojvodini, snažiti suradničke programe književne razmjene i razvijati vidljivost te regionalne hrvatske književnosti u književnosti države matice."

HRVATSKI JEZIK

Prof. dr. Sanja Vulić, profesorica na Hrvatskim studijima i stručnjakinja za pitanja hrvatske dijalektologije, a posebno jezika Hrvata izvan Republike Hrvatske, naglasila je: "Ako uzmemo govornike hrvatskoga jezika u cjelini, među njima su najbrojniji upravo govornici novoštokavskoga ikavskog dijalekta. Ako se bunjevački novoštokavski ikavski govor odvoji od hrvatskoga jezika, a time i govornike te skupine govora od hrvatskoga naroda, sljedeći korak može biti pokušaj odvajanja svih novoštokavaca ikavaca od hrvatskoga naroda, a time i definitivno nestanak hrvatskoga naroda."

Dodala je da se "u posljednje vrijeme forsiraju čakavski, kajkavski, dubrovački ili šokački 'jezik', a sve bez hrvatskoga predznaka. Umjesto jednoga hrvatskoga jezika i hrvatskoga naroda, uvodi se desetak marginalnih neznanih 'jezičića' i malih 'narodića' koji će vrlo lako i brzo postati dijelom nekoga drugoga naroda i nekoga drugoga jezika. Nažalost, mnogi u Hrvatskoj svega toga uopće nisu svjesni. Zatirači svega hrvatskoga lako ih dobivaju preko lokalpatriotizma. Krajnje je vrijeme da se osvijestimo dok ne bude prekasno", zaključila je prof. Vulić.■

ENG *An online round table discussion was hosted by the Croatian Heritage Foundation on 20 April on the topic of the Bunjevac Croatians of the Bačka region and the appropriation of the Ikavian variant of the Neo-Štokavian dialect of Croatian. The discussion comes in the wake of recent attempts to introduce a spurious "Bunjevac" official language in the city of Subotica. While superficially affirmative, this initiative is in fact a blow aimed directly at the unity and identity of the Croatian ethnic community in neighbouring Serbia. The discussion featured scholars Robert Skenderović, Đuro Vidmarović and Sanja Vulić.*

Odlazak nestora neurofiziologije Krešimira Krnjevića

Slavni hrvatski znanstvenik prof. dr. sc. Krešimir Krnjević umro u 94. godini života u Montrealu, gdje je od 1964. djelovao na tamošnjem prestižnom kanadskom Sveučilištu Mc Gill

Prof. dr. sc. Krešimir Krnjević, (Zagreb, 7. IX. 1927. – Montreal, 16. IV. 2021.)

Karijera znamenitog neurofiziologa Krešimira Krnjevića vezana je za Sveučilište McGill, Montreal, Kanada

Tekst: **Karlo Toljan**

Između dvaju svjetskih ratova na području Hrvatske događala su se mnoga politička i društvena previranja te su mnogi političari tada bili prisiljeni emigrirati. Juraj Krnjević, veliki domoljub i pristaša HSS-a, nakon ubojstva Stjepana Radića bježi sa svojom obitelji u Ženevu. Njegov trogodišnji sin Krešimir, rođen 7. 9. 1927., zasigurno nije ni slutio da će putovanje i seljenje biti sastavni dio njegova kasnijega profesionalnog života u kojemu će obići nekoliko kontinenata. Iako su roditelji kod kuće pričali hrvatski, njihovi sin i kći primarno su komunicirali na francuskome jeziku. Nakon osnivanja Banovine Hrvatske obitelj se vraća u Zagreb. Početkom Drugoga svjetskog rata na ovim prostorima Krnjevići se opet nalaze u bijegu. Najprije su se našli u Grčkoj, a zatim otac, kao zamjenik premijera izbjegličke vlade, odlazi u London, dok su Krešimir i sestra Biserka dospjeli u Južnu Afriku, u Cape Town. Ondje su završili srednjoškolsko obrazovanje koje je na kraju bilo mješavina svih utjecaja i poduka kojima su bili izloženi prilikom raznih seoba.

LONDONSKA EPIZODA

Godinu dana prije kraja rata cijela obitelj okuplja se u Londonu. Krešimir je htio odmalena postati inženjer, ali tijekom vremena interesi su ga naveli na medicinu. Kao šesnaestogodišnjak i bez znanja latinskoga jezika, tada uvjeta za upis medicine, zaobišao je Cambridge gdje bi ga otac poslao studirati. Umjesto toga odlučio se za Edinburgh u Škotskoj, gdje i 1944. započinje svoj put u medicinu. Studenti su tada imali rigorozne anatomske vježbe i ispitivanja dok je fiziologija bila manje bazirana na čvrstim dokazima i time čak i teža za razumijevanje. Područje neurofiziologije, tada gotovo nepostojeće, obilježit će Krnjevićevu znanstvenu karijeru. Završetkom studija 1949. godine odlučio se za rad u znanosti. Klinički rad ga

Liječnik Krešimir Krnjević doktorirao je na Sveučilištu u Edinburghu iz neurofiziologije (1953.). Postdoktorsko iskustvo stekao je radeći na University of Washington, Seattle, te na Australian National University, Canberra, Australija. Od 1964. Krnjević djeluje na Sveučilištu Mc Gill u Montrealu, a 1978. postaje pročelnik Odjela za fiziologiju, dok od 2001. djeluje kao professor emeritus. Krnjevićevom zaslugom ondje je radilo i mnogo mladih hrvatskih znanstvenika s Instituta *Ruđer Bošković.*

Prof. dr. sc. Krešimir Krnjević, odgojio je naraštaje vrhunskih stručnjaka u području neurofiziologije među kojima su i mnogi liječnici sa Sveučilišta iz Zagreba

nije privukao zbog hijerarhije i igre moći oko napredovanja, kako on sam kaže, dok je u znanosti mogao biti član svjetske akademske zajednice i pridonositi svojim istraživanjima ravnopravno. U to doba upravo izlazi knjiga Donalda Hebba kojom se neuropsihologija i neuralne mreže uvode na svjetsku znanstvenu pozornicu, iako će pravi zamah stići tek koje desetljeće kasnije. Mladi istraživač Krnjević također se jako zainteresirao kako premostiti put od fiziologije do psihologije. Dok je radio doktorsku disertaciju dobivao je i poduku iz psihologije kako bi bolje pristupio proučavanju mozga. Neuroznanost nije mogla napredovati bez postojanja i potpore tehničkih mogućnosti istraživanja. Malo-pomalo fakulteti diljem svijeta su otvarali mjesta za nove istraživače na poljima istraživanja mozga.

Tako se i Krnjević nakon doktorata i vjenčanja doselio u Seattle gdje je proveo dvije godine kao profesor. Godine 1956. odlazi u Canberru, u Australiju. Radi zajedno sa sir Johnom Ecclesom, dobitnikom Nobelove nagrade, s kojim proučava sinaptičke potencijale kralježnične moždine. No, ni tu nije kraj putovanju. Nakon dvije godine vratio se u Englesku na Sveučilište Babraham koje se najviše bavilo fiziologijom životinja, ali znanstvenici koji su tamo radili imali su mnogo uspjeha na polju neuroznanosti, što je bilo vrlo primamljivo.

Doktor Krešimir Krnjević je objavio više od 450 znanstvenih radova, obilježivši svjetsku neurofiziologiju. Uvršten je u sve leksikografske priručnike iz područja povijesti znanosti

FOKUS - NEUROZNANOST

Sa svojim kolegama postigao je mnogo uspjeha u lokalizaciji i detektiranju uloge acetilkolina (Ach) u telencefalonu, a najviše ga je zanimalo otkriće kako sinaptički prijenos generira *svjesno, tj. budno* stanje. No, najveće otkriće profesor Krnjević postiže kada dokazuje da je aminokiselina glutamat glavni ekscitacijski neurotransmiter u mozgu. To je snažno odjeknulo u području razumijevanja komunikacije neurona jer se do tada smatralo da nikako ne može biti da jedna aminokiselina ima ulogu neurotransmitera. Slijedio je još jedan uspjeh na području neurotransmitera. Dokazao je ulogu GABA kao glavnoga inhibicijskog čimbenika u mozgu i time opovrgnuo dotadašnje mišljenje da u korteksu nema sinaptičke inhibicije. Osim vlastitih uspjeha, bio je okružen i cijelom znanstvenom zajednicom obližnjega Cambridgea u kojoj je mogao uživati. Bio je jedan od prisutnih kada je Francis Crick predstavio svoj DNA model. Pa ipak, preselio se zatim u Kanadu.

ODREDIŠTE MONTREAL

Njegovo sveučilište nije htjelo više ulagati u područje neuroznanosti, a u Montrealu se otvorilo mjesto na Sveučilištu McGill koje je vrlo dobro kotiralo u medicinskim znanostima. Postao je šef Katedre za istraživanja anestezije, čime je zapravo bio prepušten vlastitim znanstvenim željama i mogao se dalje posvetiti istraživanju mozga bez pritisaka sa strane pa je tako imao idealne uvjete za svakog znanstvenika. Bavio se još detaljnije mehanizmom djelovanja GABA neurotransmitera, ali i dokazao spori ekscitirajući muskarinski Ach mehanizam. Također, nakon što je pokazao hiperpolarizirajući učinak citpolazmatskih kalcijevih iona predložio je mogući smjer za mogućnost anestezije. Krajem 1970-ih predvodio je tim koji se bavio ulogom GABA u hipokampusu *in situ*. Profesor fiziologije bio je od 1978., a 2001. godine proglašen je professorom emeritusom. Predstojnik Katedre za fiziologiju bio je od 1978. do 1987. godine, u vrijeme velikih političkih kriza u Kanadi. Ipak, uspješno je upravljao resursima i postigao nešto čemu je uvijek težio, a to je da se znanstvena dosti-

Krešimir Krnjević bio je stalni recenzent u više uglednih svjetskih znanstvenih časopisa kao što su *Nature* i *Science*, član uredništva ili jedan od urednika te glavni urednik časopisa *Canadian Journal of Physiology and Pharmacology*. Tijekom svoje znanstvene karijere Krnjević je bio savjetnik nekoliko klinika i znanstvenih instituta u Kanadi, SAD-u i Hrvatskoj.

Krnjević je objavio više od 450 znanstvenih tekstova, oko 70 poglavlja u knjigama, sudjelovao na 200 međunarodnih znanstvenih skupova te održao više od 100 predavanja. Krešimir Krnjević je bio jedan od najcitiranijih svjetskih znanstvenika (od 1965. do 1978.), a za postignuća u znanosti nagrađen je s 14 međunarodnih znanstvenih priznanja.

Montreal, Kanada – omiljeni grad Krešimira Krnjevića u kojem je osvojio 14 međunarodnih znanstvenih priznanja

Krešimir Krnjević proučavao je ulogu kemijske regulacije procesa u mozgu. Posebice su važna njegova otkrića djelovanja i uloge nekih neurotransmitera (gama-aminomaslačne kiseline, glutamata, acetilkolina).

gnuća prikažu u cjelokupnoj sintezi te izbjegne redukcionistički pristup. Razvojem mikrobiologije dobiva se mnogo znanstvenih podataka, a profesor Krnjević upravo je u fiziologiji i načinu na koji se ona tumači vidio predmet u kojemu sinteza znanja dolazi najviše do izražaja.

SINTEZA ZNANJA

Takav pristup posebice je značajan za neurofiziologiju. Otvaranjem i modernizacijom Kine, profesor Krnjević sve je više surađivao i s kineskim kolegama i studentima. Uglavnom su se bavili područjem hipokampusa i ljudske svijesti (npr. mehanizmi djelovanja ishemije na mozak). U svojem radu u kasnijim godinama profesor je uvijek započinjao nova istraživanja i rado bi surađivao s mnogim studentima ili doktorandima koji su bili zainteresirani. Danas, kad postoje tehnike rada s transgeničnim miševima i metodama manipulacije RNK i DNK, neuroznanost je značajno napredovala.

Političar J. Krnjević, otac je dr. sc. Krešimira Krnjevića, zbog kojeg je cijela obitelj život provela u emigraciji

Osim znanstvenog rada i mnogih nagrada i priznanja dobivenih za taj rad, profesor je od svoje rane mladosti uživao u planinarenju, navici koju je stekao za vrijeme života s roditeljima u Švicarskoj i koju je često prakticirao na kojem god se kontinentu nalazio. Također uživa i u klasičnoj glazbi. Ovakvoga gospodina zaista možemo smatrati uspješnim u znanstvenom smislu, ali i pravim kozmopolitom. Profesor Krešimir Krnjević može nam biti uzor sa svojim originalnim idejama, ali i sintetskim pristupom neuroznanosti. Naš slavni znanstvenik prof. dr. sc. Krešimir Krnjević umro je u Montrealu u 94. godini života. Bio je dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. ■

ENG ***Krešimir Krnjević, a native of Croatia and a celebrated researcher, passed away in Montreal at the age of 94. He had worked at McGill University in this Canadian city since 1964. Krnjević was a permanent reviewer for leading scientific publications like Nature and Science, and was the chief editor of the Canadian Journal of Physiology and Pharmacology. During his career as a researcher Krnjević served in an advisory role to a number of clinics and scientific institutions in Canada, the United States of America, and Croatia.***

Tekst: **Željka Lovrenčić**

Bio je nositelj niza visokih priznanja. Predsjedavao je ogrankom Društva čileanskih književnika u Magallanesu te bio redoviti član Čileanske akademije za jezik.

Upoznala sam ga davne 1995. godine u Punta Arenasu gdje je tada živio. Ponovno smo se susreli u studenome 2019. kad je s Vesnom Z. Mimicom i Guillermom Mimicom došao u Hrvatsku na predstavljanje hrvatskog izdanja njihove knjige "Troje iz plemena", koju je objavila Naklada Bošković iz Splita. Ono prvo i posebno dirljivo, koje je održano u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, ja sam vodila. Kao i puno puta do tada, ponovno sam bila u ulozi poveznice između potomaka Hrvata koji su u otišli Čile u potrazi za boljim životom i u toj zemlji stvorili svoj dom, i zemlje njihova podrijetla. Mislim da su se ovo troje književnika, bez obzira na to što ne znaju hrvatski jezik, u Hrvatskoj osjećali kao kod kuće jer nisu izgubili svijest o svome podrijetlu.

Eugenio je i prije dolazio u Hrvatsku, osobito u Mimice, ali tadašnja turneja bila je nekako drukčija – sve je bilo puno emotivnije. Troje čileanskih književnika hrvatskih korijena u Mimicama su postavili ploču na kojoj piše: "U spomen i čast našim precima koji su napustili ovo mjesto odlazeći u daleki svijet. Mi, potomci hrabrih i ponosnih Mimičana, rođenih u dalekoj Ognjenoj zemlji, ovime odajemo počast i zahvalnost hrvatskoj dijaspori", Eugenio Mimica, Vesna Z. Mimica i Guillermo Mimica.

Radnja priča Eugenija Mimice Barrasija često se događa u njegovu rodnome gradu i na Ognjenoj zemlji. Iz njih čitatelj može spoznati u kakvim su teškim uvjetima živjeli oni koji su otišli s topologa otoka Brača i iz drugih hrvatskih mjesta da bi sebi i svojoj djeci osigurali budućnost. Taj uistinu veliki majstor kratke priče piše o sudbinama tragača za zlatom, seljaka i doseljenika na Ognjenu zemlju i u Magallanes, opisuje život ljudi na tome surovome

Ponos dvaju kontinenata

U godini koja je započela smrću nekih dragih ljudi, primila sam još jednu tužnu vijest: u Santiagu je 27. ožujka 2021. umro Eugenio Mimica Barassi. Veliki čovjek i veliki književnik, akademik kojim se jednako trebaju ponositi i Čile i Hrvatska, snažna spona između tih dviju zemalja. Rođen je u Punta Arenasu 4. studenoga 1949. godine. Otac mu je bio iz mjesta Mimice, a majka Talijanka.

području, mukotrpan rad, samoću, velike udaljenosti, okrutnu klimu. Zanima ga i sudbina čovjeka u suvremenome svijetu.

Posebno treba istaknuti priče u kojima rabi fantastične elemente koji potiču napetost i dinamiku u pripovijedanju. Jedna od njih je i ona naslovljena Hvala, Salazare koja govori o teškoćama koje zadese ljude na krajnjem jugu Čilea kad se razbole ili za vremenskih nepogoda jer su odvojeni od ostatka zemlje. Mimica Barassi također rado piše o likovima iz zemlje svojih predaka: primjerice, priča Berislav govori o Hrvatu koji nije "na otok stigao poput većine, da postane rudar zlata na nekome planinskom lancu ili uzgajivač ovaca na žućkastoj i pustoj nizini". (Obje ove priče su iz zbirke "Troje iz plemena".)

Eugenio Mimica Barassi

Neka od njegovih djela su: Comarca Fuegina (Okrug Ognjene Zemlje), Una dama para Juan (Jedna dama za Juana), Los Cuatros dueños (Četiri gospodara, Naklada Bošković, 2006.), ¿Quién es quién en las Letras Chilenas? (Tko je tko u čileanskoj književnosti), Travesías sobre la cordillera Darwin (Prijelaz preko planine Darwin), El paseo de jueves (Šetnja četvrtkom), Asedio (Opsada), Cinco tardes anteriores a una novela (Pet poslijepodneva što prethode jednome romanu), Pasaje gratis (Besplatna karta), Un adiós al descontento (Zbogom nezadovoljstvu), Enclave para discolados (Enklava za premještene), Agenda de efermerides Magallanicos (Dnevnik iz Magallanesa), Tierra del Fuego, en días de viento ausente (Ognjena Zemlja za dana kad vjetar izostane). Napisao je i zbirku pjesama pod naslovom Magallanes: Poesias congeladas (Magallanes: zaleđene pjesme).

Posljednju poruku od Eugenija Mimice Barassija primila sam, kao i neki drugi njegovi prijatelji i znanci iz Hrvatske, nekoliko dana prije njegove smrti. Obavještavao nas je da će Universidad de Magallanes ponovno objaviti knjigu Un adios al descontento (Zbogom nezadovoljstvu).

O posljednjem oproštaju s Eugenijem, tim profinjenim i šutljivim čovjekom, u listu La Prensa Austral od 31. ožujka 2021. pisao je njegov "brat" Guillermo Mimica koji ga je poznavao gotovo čitav život. U tekstu navodi da su na ispraćaju ovoga književnog velikana zbog posebnih okolnosti izazvanih pandemijom bili samo njegova supruga, djeca, unuci, šest bliskih prijatelja i on koji mu je u ime svih nas koji smo ga poznavali i cijenili rekao posljednje zbogom. Naš je Eugenio otišao u vječnost na način na koji je i živio: skromno, promišljeno, smireno i tiho.

Dragi prijatelju s ledenoga čileanskog juga, koji grije toplina duša njegovih stanovnika, uživaj u vječnosti slušajući huk vjetrova s Ognjene zemlje koju si toliko volio! ■

ENG ***Eugenio Mimica Barassi, a great man and a great writer and academician, the pride of Chile and Croatia, and a strong bridge between these countries, passed away in Santiago de Chile on 27 March 2021. He was born in Punta Arenas on 4 November 1949. His father was from the village of Mimice near the southern Croatian city of Split. His mother was an ethnic Italian. Mimica Barassi received numerous prizes and recognitions during his life. He served as president of the Magallanes chapter of the Chilean Writers' Society and was a full member of the Chilean Language Academy. In Croatia he visited his father's birthplace.***

Pola tisućljeća pisane autorske tiskane knjige u hrvatskoj kulturi

Jubilarna 10. Noć knjige, koja je održana 23. travnja, u 223 grada diljem Hrvatske imala je više od 1.100 programa, obilježivši skupno Svjetski dan knjige i autorskih prava te Dan hrvatske knjige

Plakat 10. Noći knjige

Organizatori Noći knjige: Dobrila Zvonarek, Maja Zrnčić, ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek, Mišo Nejašmić, Slavko Kozina, Vanja Štalec Obradović.

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Hina**

U godini obilježenoj izazovnom epidemiološkom situacijom, tema "Ljekovita moć knjige" pokazala se kao pravi mamac i poticaj za promišljanje o ulozi knjige i vrijednosti čitanja u hrvatskom društvu. Noć knjige prerasla je u najmasovniju domaću kulturnu manifestaciju u čijem su središtu – knjiga i kultura čitanja. Maskota Noći knjige 2021. bila je *Knjiguška*, *babuška (matrjoška)* čija se slojevitost može dovesti u vezu sa slojevitošću priča, kompozicijom knjige, ali kontekstom *Godine čitanja*, koja predstavlja okvir svim knjižnim programima u 2021. Kao tradicionalnu rusku igračku, povezujemo je i s 200. obljetnicom rođenja Fjodora Mihajloviča Dostojevskog. Taj nam je klasik u baštinu ostavio zgodnu misao: "Kada je bogatstvo izgubljeno – ništa nije izgubljeno, kada je zdravlje izgubljeno – skoro sve je izgubljeno". Mogu li nam, i kako, knjige pomoći u održavanju zdravlja pojedinca i društva – pitali smo se u ovogodišnjoj Noći knjige! Autor vizualnog rješenja manifestacije je dizajner Boris Kuk. U Noći knjige 2021. s knjigom se ipak najviše družilo online, ali i u knjižnicama, knjižarama, antikvarijatima, fakultetima, školama, vrtićima, te vlakovima HŽ-a, trajektima *Jadrolinije*.

ČITANJE KLJUČ USPJEHA

Poeziju se čitalo i u osamljenim šumskim šetnjama primjerice u Ujevićevom rodnom Vrgorcu. Čitalo se zaista svuda, a želja je organizatora da se druženje s knjigom nastavi svakodnevno. Otvaranje Noći knjige zbog epidemiološke situacije nije se održalo u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižici u Zagrebu, već je na Trećem programu Hrvatske radiotelevizije emitirana specijalna emisija *Noć knjige 2021. – Ljekovita moć knjige*, u kojoj je s urednicom Koraljkom Kirinčić razgovarao dr. sc. Davor Piskač, s Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, koji se u svojem stručnom radu bavi biblioterapijom. Emisiji je prethodila prezentacija "Istraživanja o čitanosti i kupovini knjiga u RH", a sve se moglo pratiti i na internetu.

Uoči noći 23. travnja predstavljen je u Zagrebu i mural *Smogovci* na križanju Bužanove i Kušlanove ulice, kod III. gimnazije, nastao na poticaj organizatora Noći knjige i u suradnji s Hrvatskim društvom likovnih umjetnika. Osim autorice Mije Matijević, predstavljanju murala nazočio je autor i serije i čitanog romana o *Smogovcima* Hrvoje Hitrec te Tomislav Buntak, predsjednik HDLU-a i dekan ALU. Ministarstvo kulture i medija za poticanje čitanja te ot-

Željko Jozić, sudionik i organizator stručno-znanstvenoga skupa o Marku Maruliću.

Digitalne zbirke NSK dostupne putem interneta

kup knjiga iz nacionalnih izvora u 2021. uložilo je više od 50 milijuna kuna, izjavila je ministrica kulture i medija Nina Obuljen Koržinek. Podsjetila je kako je Noć knjige otpočela 2012. "kao entuzijastična i skromna inicijativa", dok se za jedno desetljeće razvila u najmasovniju kulturnu manifestaciju u Hrvatskoj po broju sudionika, prijavljenih programa ali i raznovrsnih dionika. Desetoj Noći knjige prigodnim programima pridružilo se i više od 300 škola, vrtića i drugih ustanova iz kulture i znanosti, te 130 narodnih knjižnica.

Među sudionicima je tradicionalno i Hrvatska matica iseljenika, čiji su djelatnici Odjela za nakladništvo govorili o najčitanijim naslovima iz Matičine bibliografije, koja je objavljena prigodom 70. obljetnice Matičina uspješnog djelovanja pod naslovom: "Pregled nakladničke djelatnosti Hrvatske matice iseljenika 1951. – 2021."

ORGANIZATORI

Organizatori Noći knjige su: Zajednica nakladnika i knjižara Hrvatske gospodarske komore, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Knjižnice grada Zagreba, Udruga za zaštitu prava nakladnika – ZANA, portal za knjigu i kulturu Moderna vremena Info, Knjižni blok – Inicijativa za knjigu te Hrvatska udruga školskih knjižničara, a manifestaciju je i ovaj put podržala Udruga za zaštitu prava nakladnika – ZANA, Ministarstvo kulture i medija RH, Hrvatska gospodarska komora i Grad Zagreb.

Dubravka Brezak Stamać, predstavnica organizatora stručno-znanstvenoga skupa o Marku Maruliću, održanom u Splitu.

MARULIĆ U DIGITALNOJ EPOHI

Proslava *Godine Marka Marulića*, koju je proglasio Hrvatski sabor povodom obilježavanja 500. godine tiskanja Marulićeve "Judite", obilježeno je stručno-znanstvenim skupom "Marko Marulić, Judita (1501. – 1521. – 2021.)" u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje, povodom jubilarne 10. Noći knjige. Dvodnevni skup održan je u suradnji s Institutom za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Splitu i Muzejom Grada Splita, na kojem se okupilo 45 sudionika. Ovim se interdisciplinarnim skupom propitivala važnost i utjecaj djela hrvatskoga klasika Marka Marulića na hrvatsku kulturu i hrvatski jezik.

Na konferenciji za medije uoči skupa govorili su ravnateljica Agencije za odgoj i obrazovanje dr. sc. Dubravka Brezak Stamać, ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje dr. sc. Željko Jozić te pročelnik Upravnog odjela za prosvjetu, kulturu, tehničku kulturu i sport Splitsko-dalmatinske županije Tomislav Đonlić. Dr. sc. Dubravka Brezak Stamać rekla je da je cilj ovoga stručno-znanstvenoga skupa istaknuti važnost pola tisućljeća pisane, autorske, tiskane knjige u hrvatskoj kulturi. "Ovo je veliki događaj za našu kulturu i jezik, koje često nazivaju malom kulturom i malim jezikom. Možda naš jezik ima malu rasprostranjenost, ali je jezik velike kulture i velikoga korpusa u svekolikoj europskoj kulturi", istaknula je Brezak Stamać. Govorila je i o važnosti ostavljanja Marka Marulića u kanonu hrvatske književnosti i jezika te u kanonu lektire unatoč tome što se kaže da je Marulić težak za razumijevanje. "Svaki učenik trebao bi čuti taj prekrasan pjevni jezik. To je jezik u krasnim dvostruko rimovanim dvanaestercima tipičan samo za hrvatsku jadransku obalu – splitskog, hvarskog, bračkog i dubrovačkog područja", dodala je.

Ruta poezije u Vrgorcu.

Dr. sc. Željko Jozić je ocijenio kako je skup donio mnogo toga novoga o Maruliću, podsjetivši na važnu Marulićevu ulogu za hrvatski jezik. "Marulić je htio jezik puka učiniti dovoljno velikim i dostojnim da se piše i tim jezikom. On je napisao prvo djelo hrvatskim pučkim jezikom onoga doba. Riječ je o čakavskoj stilizaciji hrvatskoga jezika s kraja 15. i početka 16. stoljeća. Taj je jezik poprilično nerazumljiv modernim generacijama. Naša je dužnost, kao jezikoslovaca i stručnjaka, da taj jezik i govor približimo mlađim generacijama. Ne želimo da Marulić postane pretjerana težina, već da bude pokazatelj razvoja i bogatstva hrvatskoga jezika", istaknuo je Jozić. Najavio je i da će Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje do kraja godine objaviti digitalno izdanje prvih pet izdanja Marulićeve "Judite" zajedno s rječnikom Marulićeve "Judite". "To je mali doprinos što mi, kao jezikoslovci i stručnjaci, možemo dati govornicima hrvatskoga jezika i mlađim generacija", zaključio je Jozić. ■

ENG ***The tenth incarnation of the Night of Books event was staged on 23 April featuring over 1,100 happenings and sales in 233 cities, towns and villages across the country. This is now the largest Croatian culture event focused on books and the culture of reading. In a full year now of the novel pandemic fear incited by the epidemiological scare the theme of the medicinal power of books has proven to be a true magnet and stimulus to considering the role of books and the value of reading. The Croatian Heritage Foundation showcased the latest diaspora book production.***

Odlazak "bavarskoga kralja lampi"

Na dan između sv. Antuna i sv. Vida, 14. lipnja 2020. godine, umjetnik i majstor, čarobnjak svjetla, gospar Juraj Pavlović, svoju radionicu svjetlosti preselio je iz svoga rodnoga grada u drugu dimenziju

Izvor: **Dubrovački horizonti 55, Zagreb 2020.**

Juraj Pavlović rođen je u Dubrovniku 1945. godine. Od 1969. njegov drugi dom bio je u Njemačkoj, u Münchenu. Radio je kao restaurator umjetničkih predmeta, uglavnom metalnih, u čemu je postigao visoki stupanj zanatske perfekcije. Izučio je i električarski zanat te ga je njegovo ukupno zanatsko umijeće dovelo do toga da se počne baviti primijenjenom umjetnošću. Tako je svoju bogatu kreativnost počeo izražavati izrađujući unikatne svjetiljke od mesinga i starih staklenih abažura. Ubrzo počinje izlagati svoja djela i gradi svoj renome.

Samostalno je izlagao u Münchenu (1987., 1988. i 1989.) i Augsburgu (1989.). Kroz život ga počinje pratiti titula *bavarskoga kralja lampi*.

Godine 1988. izlaže na poznatoj izložbi *Heim-Handwerk* u Münchenu, gdje ga otkriva njemačka kritika. Nakon sudjelovanja na ovoj izložbi primljen je za stalnog člana *ADD - Allianz Deutscher Designer* (Udruženje njemačkih dizajnera). Od tada redovito izlaže na *Heim-Handwerku*. Nižu se izložbe u Münchenu, Dortmundu, Ingolstadtu i Stuttgartu, a sudjeluje i na mnogobrojnim grupnim izložbama.

Godine 1990. prvi put izlaže svoje svjetiljke u domovini, u Zagrebu. Izložba je priređena u suradnji Galerije Schira i Galerije "Miroslav Kraljević", a otvorio ju je Josip Depolo, koji je napisao i dojmljiv osvrt na njegovo stvaralaštvo.

Dubrovačkoj publici prvi put se predstavio 2012. izložbom u atriju palače Sponza, uz stručno i nadahnuto vodstvo Maje Nodari.

Na Svetog Jurja 2018. godine otvorena mu je druga samostalna izložba u Gradu, "Svjetlost mojom rukom", u prostoru Društva prijatelja dubrovačke starine, u Širokoj, a u suradnji s Podružnicom Hrvatske matice iseljenika - Dubrovnik.

S radošću sam potaknula ostvarenje te izložbe, imala sreću i bila povlaštena da u tome mogu sudjelovati, izložbu otvoriti, o umjetniku govoriti i pisati te riječju popratiti njegovo stvaralaštvo u katalogu njegove posljednje samostalne izložbe.

I tamo će njegove svjetiljke sjati najljepšom i najtoplijom svjetlošću.

Od nje ljepša i toplija samo je ona koju je ostavio nama. *(Irja Jerković)* ■

Neda Rosandić Šarić i Đuro Vidmarović u Beču, 8. lipnja, 2013.

Tekst: **Đuro Vidmarović**

Autorica knjige *Domovina iznad svega – moj otac Mime Rosandić* je Nj. E. Neda Rosandić Šarić, američka Hrvatica i bivša veleposlanica RH u Argentini. Rođena je u Zagrebu 24. rujna 1943. godine. U svibnju 1945., kao dvogodišnje dijete s obitelji se povlači prema Austriji, uspijeva izbjeći partizansko zarobljavanje, prebaciti se u Italiju, a iz Italije u Argentinu. Odrasla je u Argentini kojoj, kao i tisuće hrvatskih izbjeglica, može zahvaliti što je uopće ostala živa. U Buenos Airesu pohađala je osnovnu i srednju školu zajedno s današnjim papom Franjom, s kojim je do danas ostala u prijateljskim odnosima. Slijedi životopis dostojan filma: zahvaljujući radu i skrbi svoje majke pametna djevojčica Neda završila je srednju školu, a zatim je diplomirala socijalni rad na Fakultetu pravnih i društvenih znanosti Sveučilišta u Buenos Airesu. Specijalizirala je industrijski socijalni rad u Socijalnom centru za poduzetništvo u Buenos Airesu. Slijedi udaja i preseljenje u SAD. Od 1970. Neda Rosandić je u braku je s dr. Stipom Šarićem. Iduće godine supružnici se sele u SAD, gdje je buduća veleposlanica nastavila stručno usavršavanje koje je završilo obranom magistarskoga rada iz područja socijalne zaštite na Državnom sveučilištu Wayne u Detroitu, u saveznoj državi Michigan.

AMERIČKI EGZIL

Specijalizirala je psihosocijalnu terapiju te stekla ugledno zvanje samostal-

Potresno memoarsko štivo

Spisateljica i diplomatkinja Neda Rosandić Šarić objavila je nedavno knjigu ”Domovina iznad svega – moj otac Mime Rosandić” u nakladi Ogranka Matice hrvatske Vinkovci i Ogranka Matice hrvatske Čitluk

Razgovor hrvatske veleposlanice Šarić Rosandić s predsjednikom Argentine, dr. Carlosom Menemom

nog terapeuta za duševne bolesti. Radila je kao socijalna radnica za odrasle i za djecu u institucijama socijalne skrbi te u privatnoj praksi. Zbog postignutih uspjeha izabrana je za mentoricu studentima socijalnoga rada Državnog sveučilišta Wayne u Detroitu i Državnog sveučilišta u Clevelandu u saveznoj državi Ohio. Uz stručni rad i profesionalne obveze uspjela je surađivati u različitim političkim i društvenim udrugama hrvatskih iseljeničkih zajednica. Kao takva izabrana je za vijećnicu u Hrvatskome narodnome vijeću, parlamentu hrvatske dijaspore, u mandatima od 1977. do 1981. Nakon demokratskih promjena predsjednik dr. Franjo Tuđman zamolio je Nedu Rosandić Šarić za suradnju. Ona je to prihvatila i 1990. postala članica Ustavne komisije Republike Hrvatske, a 1995. predsjednik ju je imenovao izvanrednom i opunomoćenom veleposlanicom Republike Hrvatske u Argentini, detaširanom za Republiku Paragvaj i Republiku Urugvaj. Nakon pobjede lijeve koalicije 2000. na izborima za Sabor RH, na prijedlog novog ministra Picule i predsjednika Mesića smijenjena je s dužnosti, nakon čega napušta MVP i odlučuje se na povratak u SAD.

UTOČIŠTE CLEVELAND

Nositeljica je Spomenice Domovinskoga rata te odličja Reda hrvatskoga trolista i Reda kneza Branimira s ogrlicom. Argentinski predsjednik dodijelio joj je Orden de Mayo. Udovica je i majka dvoje djece, Anere i Ante, te baka troje unučadi. Među diplomatima je poznato kako je Neda Rosandić Šarić bila iznimno uspješna kao veleposlanica pa je njezin opoziv i isključenje iz diplomatske službe 2000., kao oblik gruboga ideološkog revanšizma, bio zapravo veliki gubitak za hrvatsku diplomaciju. Povratkom u SAD nastavila je rad u struci i na fakultetu, ali uz stalno održavanje veza s domovinom Hrvatskom. Kolegica Neda Rosandić Šarić živi i radi u Clevelandu, gradu s mnogobrojnom hrvatskom zajednicom. Posjetio sam ovu zajednicu prije 15 godina, u sklopu književnih susreta ”Hrvatska iseljenička lirika” i uvjerio se koliko je bivša veleposlanica poštovana među svojim sunarodnjacima, ali i cijenjena kao stručnjak u svojoj profesiji. Ove godine objavila je knjigu sjećanja na svoga oca, dipl. ing. Mimu Rosandića, pod naslovom ”Domovina iznad svega”. Tek onaj tko je imao ži-

Cleveland, SAD

votni put kao ona mogao bi razumjeti koji su je osjećaji prožimali i lomili tijekom rada na knjizi. Sama o tome piše: "Dugo sam razmišljala hoću li pokušati napisati knjigu o ocu. Kad sam se konačno odlučila, znala sam da se želim oslanjati na poznate i utvrđene povijesne činjenice." Neda Rosandić Šarić izvukla je iz povijesnoga zaborava lik hrvatskoga političara, idealista i mučenika - Mime Rosandića. Kako nije obnašao najviše dužnosti u stranačkom i državno-administrativnom životu NDH i Kraljevine Jugoslavije, nestao je nakon smrti iz vidokruga povjesničara i postao tek broj u nekom od registratora Državnog arhiva Hrvatske.

Sveti otac Franjo, raniji kardinal Jorge Mario Bergoglio u srdačnom razgovoru s hrvatskom veleposlanicom

IZBJEGLIČKA DRAMA

Mime Rosandić (1900. - 1948.) bio je šumarski stručnjak, zatim hrvatski politički borac, uznik i mučenik. Rođen je 4. studenoga 1900. u selu Kaniži pokraj Gospića. Zvanje inženjera šumarstva stekao je 13. listopada 1924. godine te počeo raditi 1925. u Direkciji šuma u Vinkovcima, na položajima od šumarskoga pripravnika do šumskoga pristava. Od studentskih dana vjerovao je u pravo hrvatskoga naroda na državni suverenitet. Stoga ne čudi što je bio i jedan od idejnih organizatora Velebitskoga ustanka 1932. koje su zajedno organizirali Hrvatska stranka prava i Komunistička partija Hrvatske. Nakon neuspjelog pothvata napustio je Domovinu kako bi izbjegao uhićenje. U Italiji se priključio Ustaškom pokretu dr. Ante Pavelića. U Hrvatsku se vratio nakon uspostave Nezavisne Države Hrvatske, u travnju 1941. godine. Novoproglašeni državni poglavar ponudio je ing. Rosandiću ministarsko mjesto, ali se on zahvalio. "Mislio je da može puno učiniti kao organizator i stručnjak u gospodarskim šumarskim poslovima. ... Ali Poglavnik je rekao ocu da u državnoj vladi trebaju biti pošteni ljudi, da ga želi barem na mjestu državnog tajnika, u Ministarstvu šuma i ruda." Mime Rosandić djelovao je u Vladi NDH isključivo kao stručnjak. Kako otkriva ova knjiga, spada u red predanih rodoljuba koji vjerojatno i nije shvaćao sve političke procese i tijek Drugoga svjetskog rata. Bio je, kako bi se danas reklo, stručnjak, odnosno tehnokrat, ali s punim povjerenjem u mudrost političkog vodstva i ispunjen srećom što je hrvatski narod ostvario državni suverenitet. No, Njemačka je gubila rat, strašni oblaci poraza nadvili su se i nad Nezavisnom Državom Hrvatskom. Autorica nam približava ovo povijesno vrijeme dajući vrijedne obavijesti za sagledavanje životnoga tijeka s aspekta jedne preplašene hrvatske obitelji.

ULOGA BRITANACA

"Nisam pozvana pisati o tim događajima, mogu reći samo ono što sam čula od majke. Otac nije bio vojnik, ali sudjelovao je, ne znam kako je do toga došlo, u pripravljanju plana da se pukovnik Frane Sudar sa svojim postrojbama ubaci na partizanska područja i nastavi borbu.

Neda Rosandić Šarić: *Domovina iznad svega – moj otac M. Rosandić*, Matica hrvatska, Vinkovci - Čitluk, 2021.

(...) Obitelj je na put krenula tog 6. svibnja..." Neda Rosandić Šarić vrlo detaljno i potresno opisuje te teške trenutke u kojima su ona, majka i dvije sestre spašavale goli život, ali otac obitelji u tome nije uspio. Uloga Britanaca: "Ali približili su nam se Britanci. U komunikaciji je pomagala supruga Lovre Sušića, znala je engleski. Ali britanske vojnike nije osobito zanimalo ono što su im Hrvati željeli reći.. ... U stočnim je vagonima bilo grozno. Jedni do drugih bili su nagurani muškarci, žene, stari ljudi, djeca. Svi napeti te znojni, žedni i gladni. Spominjala se riječ izručenje, Hrvati su već bili shvatili do od zapadnih Saveznika ne trebaju očekivati razumijevanje ili milost. Pojedini su odlučili iskočiti iz vlaka u brzini, pa su tako i napravili, i možda su spasili život. Drugi su ostali zato što su imali obitelji za koje su se trebali brinuti, i išli su dalje. (...) Majka se sjećala da se dugačka kompozicija zaustavila u Villachu, i da smo u neizvjesnosti ondje čekali cijeli dan. (...) Navodno je američki časnik bio zato da se vlak pusti prema Italiji. Svjedoci su se sjećali da je i otac tom prilikom bio uključen u pregovaranje. (...) Hrvati su Amerikancu pokušali prenijeti da je stočni vlak pun civila, žena i djece, i on je doista odlučio kako je opravdano da nas pusti dalje. I vlak je krenuo pre-

ma slobodi, barem u tom trenutku. Za mnoge opasnost tada ipak nije prošla. (...) Svi smo stigli u Fermo, u izbjeglički logor koji je bio pripravljen za Hrvate, a kojim su upravljali Britanci. U Fermo smo stigli 18. srpnja 1945., nakon sedamdeset i četiri dana mukotrpnog putovanja. U logoru Fermo provela sam dio najranijeg djetinjstva, blijedo se sjećam pojedinih prizora." (str. 10. – 11.) Mime Rosandić u tim je krajnje opasnim trenucima povjerovao kako se partizanskim pobjednicima treba i može suprotstaviti njihovom taktikom – gerilom. Bilo je to samoubilačko i u tom trenutku politički idealističko herojstvo. Umjesto da pokuša krenuti prema Argentini, on se odlučio priključiti skupini koja je pokušala podići gerilski ustanak protiv partizanskih pobjednika. Pridružio se tzv. Kavranovoj grupi i završio na stratištu.

Neda Rosandić Šarić prima vjerodajnice za diplomatsku službu od dr. Franje Tuđmana

MOLBA ZA OPROST

U poglavlju "Istraga" Neda Rosandić je istražujući u Udbinim arhivima saznala za sudbinu svoga oca. Pripadnike njegove skupine UDBA je uhitila 15. travnja 1948. "Svi sudionici pothvata od prvog su trenutka nakon uhićenja znali što ih čeka. (...) Otac je od trenutka uhićenja znao da ga čeka smrt. ... Optuženici su pred kraj suđenja imali priliku za završnu riječ. Većina njih mogućnost nije iskoristila, ali otac jest. Izrekao je sljedeće riječi, za mene važne, takve koje se nikada ne zaboravljaju: 'U životu nisam nikada nikog prijavio, nikada nikoga denuncirao i nikad nikome nažao učinio. Ja s ove strane nemam veze niti s kriminalom niti s tajnim agenstvom, čime bih osramotio svoj hrvatski narod. Priznajem, Vrhovni sude, da sam uvijek bio vjeran svome hrvatskome narodu, da sam uvijek bio za njegovu državu, da sam uvijek bio onaj koji je mislio na dobro hrvatskog naroda i želio mu samo dobro. (...) S te strane ja s ovog mjesta izjavljujem da mi je, eto, krivo da se nalazim u teškoj duševnoj situaciji. Ja razumijem mušku, *fair* borbu, ali ne razumijem borbu koja isključuje ljudsko dostojanstvo i koja čovjeka ponizuje do nerazumne stvari. U ovom teškom momentu završavam. Molim svoju dječicu Aneru, Maru i Ivku da mi oproste što ih ostavljam sirotama. Vaš *ćakan* nije uhvaćen u krađi volova, već na polju svog idealizma. Molim svakog tko me poznaje da mi oprosti ako sam ga bilo čime uvrijedio. Mojem dragom hrvatskom narodu kažem da sam ga nesebično ljubio, da mu sebe prinosim na žrtvenik. Hrvatski narode, budi mi blag sudac. Ostavi me u dobroj uspomeni. Živ i sretan ti, i moja država Hrvatska!' Zapisano je da je tužitelj Hrnčević ironično komentirao: 'Sad ste čuli izljev patriotizma!' (...)." Autorica s ponosom ističe: "Drago mi je što moj otac nije tražio pomilovanje od jugoslavenskoga komunističkog suda." Smrtna kazna izvršena je 31. 8. 1948. u Zagrebu na Mirogoju. Mime Rosandić je obješen. Na str. 207. autorica donosi popis svih ubijenih.

OPSTANAK - U SLUŽBI DOMOVINE

Buduća veleposlanica započela je izbjeglički život u sobici bez prozora u Buenos Airesu, zajedno sa samohranom majkom i dvije sestre. Teško zamisliv opstanak. Od gladi ih je spasila Crkva... "Naš se život u Argentini morao nastaviti. Živjeli smo u svojoj sobici koja nam je postala domom. Sobica je imala dvoja vrata, ali nije imala prozor. Jedna su vrata bila na strani prema velikoj dvorani, u kojoj je fra Vlado Bilobrk uredio kapelicu posvećenu Gospi Sinjskoj." Kad je bila srednjoškolka Neda Rosandić je dobila pismo koje je prije smrti obitelji poslao njezin otac. "U pismu između ostaloga stoji: 'Nama je domovina iznad svega i tome se pokoravamo. Neka vama, dico moja, to bude u vašem životu iznad svega, i tim putem i naši stari kročiše i mi u njima gledamo svoj uzor. Providnost nam je odredila taj komad hrvatske zemlje da ju štitimo, da ju branimo i sačuvamo našim pokoljenjima. Zato vaš ćakan nije mogao drugačije, a vi mu moje drage curice oprostite što vas je ostavio sirote. Uzdajte se u Boga, slušajte vašu majku i ostanite svojoj Hrvatskoj do groba vjerne."

Pogovor knjizi koju smo predstavili napisao je poznati hrvatski povjesničar, dr. sc. Anđelko Mijatović. On je ispravno zaključio: "Njezin će rad upotpuniti prazninu u hrvatskoj historiografiji o hrvatskim povijesnim zbivanjima dvadesetog stoljeća." Istina je kako ovakvih svjedočenja ljudi koji su pripadali poraženoj strani imamo vrlo malo u odnosu na broj svjedočenja s pobjedničke strane. Koliko je patnji, koliko stradanja, koliko nepravdi time zataškano! Sve nesretne obitelji jednako su nesretne. Da ne govorimo o falsificiranju povijesti u sladu s antičkom parolom "Vae victis", odnosno: "Povijest pišu pobjednici." ■

ENG ***Former diplomat and writer Neda Rosandić Šarić recently published Domovina iznad svega – moj otac Mime Rosandić ("The Homeland Above All: My Father Mime Rosandić"), jointly published by the Matrix Croatica chapters in Vinkovci and Čitluk. In his foreword, historian Anđelko Mijatović says that this memoir fills in some of the gaps in Croatian historiography concerning the events of the twentieth century. Testimonies of this sort coming from the defeated side in the period following the Second World War are few and far between when compared to the array of testimonies produced by the victors.***

Tunis: Kuća pokraj mora

Godišnja izložba i nagrade Udruženja hrvatskih arhitekata

Laureat Nagrade "Viktor Kovačić" za životno djelo, koju dodjeljuje Udruženje hrvatskih arhitekata, ove godine je istaknuti arhitekt Ivan Prtenjak, koji već pet desetljeća djeluje u Bruxellesu, ali i diljem Lijepe Naše od Dubrovnika do rodnoga Zagorja

Tekst i foto: **Hina**

Godišnja izložba ostvarenja hrvatskih arhitektica i arhitekata u 2020. otvorena je u subotu na Pantovčaku, a Nagrada "Viktor Kovačić" za životno djelo, u 60. godini djelovanja Udruženja hrvatskih arhitekata (UHA), ove godine pripala je arhitektu Ivanu Prtenjaku s trenutačnom belgijskom adresom. Godišnja izložba otvorena je u Uredu predsjednika Republike Hrvatske, a uz nju izložbeni program obuhvaća i izložbu "Vila Zagorje - povijest zagrebačke *bele hiže* na Prekrižju" te novi postav Južnog salona Ureda "Južni salon: 2021.". Hrvatski predsjednik Zoran Milanović podsjetio je kako Vila Zagorje ne bi danas bila Ured predsjednika da nije bilo pokušaja ubojstva prije 30 godina, nakon čega se predsjednik Franjo Tuđman preselio onamo. Uz ostalo, naveo je kako je Vilu Zagorje gradila politika koja je bila jedini investitor tog vremena i da je za taj novac tada mogla biti urbanizirana barem trećina Trnja. "Sada je imamo, lijepa je i treba je čuvati. Zgrada je fascinantna, u njoj se isprepliću vrhunski i skupi materijali sa zadnjim *treshom* onog vremena", rekao je Milanović. Zavalio je UHA-i na uređenju Južnog salona, ali i naveo kako u zgradi ipak treba ostati i dašak tradicije "i onoga što u Hrvatskoj i valja i ne valja".

Predsjednica UHA-e Maja Furlan Zimmermann navela je kako su na ideju da odaberu Ured predsjednika za mjesto održavanja ove izložbe došli prije godinu dana kada su predstavnici arhitekata, urbanista i povjesničara umjetnosti došli na sastanak s Milanovićem u povodu prijedloga Zakona o obnovi nakon potresa. Komentirali su kako bi bilo sjajno kada bi taj iznimno zanimljiv primjer modernističke arhitekture bio dostupan i vidljiv i nekoj široj stručnoj javnosti, a da Južni salon, u kojemu su čekali sastanak, poprimi oblik primjeren veličini i značaju. Izložba "Vila Zagorje" povijesni je pregled izgradnje nekadašnje zagrebačke rezidencije Josipa Broza Tita, a današnje službene rezidencije predsjednika Republike. Od prvog pro-

Arhitekt Ivan Prtenjak

Zadivljujući arhitektonski opus Ivana Prtenjaka

Hrvatski arhitekt Ivan Prtenjak (Plavić pokraj Klanjca, 9. VI. 1939.) pet desetljeća, točnije od 1968., djeluje u Bruxellesu. Studij arhitekture završio je 1965. u Zagrebu, gdje je radio u Institutu za povijest umjetnosti. Radio je na urbanističkim planovima Bruxellesa i projektirao naselja sa socijalnim stanovima u Belgiji, turističke i stambene građevine u Tunisu i Saudijskoj Arabiji, zgradu belgijske kompanije za telekomunikacije u Monsu i dr. Istodobno je djelovao na dubrovačkom području, gdje je dao važan doprinos modelima korištenja zaštićenoga prostora. Autor je crkve sv. Petra na Boninovu (1979.), preuređenja unutrašnjosti dubrovačke katedrale (1986.) i muzeja u dominikanskome samostanu (1986.), muzeja Rupe i tvrđave Revelin (1990.). U Zagrebu je obnovio Muzej za umjetnost i obrt, a u Splitu galeriju I. Meštrovića.

Dobitnici ovogodišnje nagrade

Predsjednik RH Zoran Milanović čestita dobitnicima

jekta Drage Iblera do realiziranog objekta autora Kazimira Ostrogovića i Vjenceslava Richtera, izgradnja Vile Zagorje bila je snažno obojena društveno-političkim okolnostima. Izložba prikazuje crteže, nacrte, fotografije i drugu arhivsku građu o Vili Zagorje koja se čuva u Hrvatskome državnom arhivu, Hrvatskome muzeju arhitekture HAZU i Zbirci Richter - MSU Zagreb. Likovni postav u Južnom salonu obuhvaća radove od 50-ih godina prošlog stoljeća do danas, odabirom radova Jurja Dobrovića, Ivana Picelja, Edite Schubert, Duje Jurića, Silvija Vujičića i Ivane Franke.

NAGRADE ISTAKNUTIM ARHITEKTIMA

Udruženje hrvatskih arhitekata ove godine odlučilo je dodijeliti Nagradu "Viktor Kovačić" za životno djelo Ivanu Prtenjaku, arhitektu koji je "kod kuće" u Zagorju i u Dalmaciji, u Hrvatskoj i u Belgiji. Upravo elementi regionalnog arhitektonskog vokabulara u njegovim radovima zadobivaju univerzalne vrijednosti, a dokaz za to je "Kuća pokraj mora" u Tunisu koja je po mnogo čemu presedan u hrvatskoj arhitektonskoj povijesti, istaknuto je. Na prijave za Godišnju izložbu ostvarenja hrvatskih arhitektica i arhitekata u 2020. pristiglo je ukupno 96 autorskih radova, od čega 12 publicističkih. Voditelj Stručnog savjeta UHA-e Tonči Čerina istaknuo je kako je pred njima bio težak zadatak jer je kvaliteta prijavljenih radova nadmašila očekivanja pa su u svakoj kategoriji po dva dobitnika, prvi put od kada se nagrade dodjeljuju.

Nagradu "Viktor Kovačić" za najuspješnije ostvarenje u svim područjima arhitektonskog stvaralaštva dobili su Igor Franić za zagrebački SEECEL centar te Tin Sven Franić, Vanja Rister i Ana Martinčić Vareško za kompleks studentskog doma Sveučilišta u Dubrovniku. Nagradu "Drago Galić" za najuspješnije ostvarenje na području stambene arhitekture dobili su Hrvoje Njirić i Iskra Filipović za kuću "Petrova 140" te Krunoslav Ivanišin, Lulzim Kabashi i Iva Ivas za "Vilu u pogledu". Nagradu "Bernardo Bernardi" za najuspješnije ostvarenje na području oblikovanja i unutrašnjeg uređenja dobili su Vjekoslav Gašparović za "Pristup i prezentacija utvrde Petrapilosa" te Damir Gamulin i Antun Sevšek za izložbu "Ako tebe zaboravim... - Holokaust u Hrvatskoj 1941. - 1945.". Nagrada "Neven Šegvić" za publicistički, kritički, znanstveno-istraživački i teorijski rad na području arhitekture dobile su Jelena Skorup Juračić za "Atomizirani hotel - novi tip hotelske arhitekture u revitalizaciji grada ili krajolika" i Tamara Bjažić Klarin za djelo "Za novi, ljepši Zagreb! - Arhitektonski i urbanistički natječaji međuratnog Zagreba, 1918. - 1941.". Izložba ostvarenja hrvatskih arhitekata mogla se razgledati do 8. svibnja 2021. Program je pripremljen u organizaciji UHA i Muzeja suvremene umjetnosti, a pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Zorana Milanovića. ■

ENG ***The Croatian Architects' Association has presented this year's Viktor Kovačić lifetime achievement award to Ivan Prtenjak, an architect and modern nomad of sorts, having been resident at multiple addresses in Croatia and Belgium. The Viktor Kovačić award for best works in all domains of architectural work went to Igor Franić of Zagreb's SEECEL centre, and to Tin Sven Franić, Vanja Rister and Ana Martinčić Vareško for their work on the student dormitory complex of the University of Dubrovnik.***

malaškola
HRVATSKOGA JEZIKA I KULTURE

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA 70 godina

19.– 30. srpnja 2021.

program za djecu i mlade 9 – 16 godina

jezične i kreativne radionice
sportske, rekreativne i zabavne aktivnosti
večernji program
iskusni i pouzdani učitelji i voditelji
program se provodi od 1993.
smještaj u dječjem odmaralištu
prijave do popunjenosti
info: www.matis.hr ili lada.kanajet@matis.hr

Organizator zadržava pravo izmjene datuma i programa, kao i pravo otkazivanja programa, sukladno aktualnoj situaciji s pandemijom koronavirusa u Hrvatskoj i svijetu.

Croatian Heritage Foundation

Little School of Croatian Language and Culture

July 19 – 30, 2021

program for children and teenagers aged from 9 – 16 years

language & creative workshops
sports, recreational and entertainment activities
evening events
experienced and reliable teachers and guides
program has been staged since 1993
accommodation in children`s resort
registration until all places are filled
info: www.matis.hr ili lada.kanajet@matis.hr

The organiser reserves the right to change the dates and the programme, and the right to cancel the programme entirely, in accordance with coronavirus-related circumstances in Croatia and abroad.

Sveučilište u Zagrebu i Hrvatska matica iseljenika

Sveučilišna škola hrvatskoga jezika i kulture

26. lipnja – 23. srpnja 2021.

program za osobe starije od 17
120 sati jezične nastave
tri jezične razine (početna, srednja, napredna)
male skupine
predavanja o hrvatskoj kulturi i povijesti
raznoliki kulturni program
studijski izleti
diploma Sveučilišne škole, ECTS-bodovi
prijave do 28. svibnja 2021.
info: www.matis.hr ili lada.kanajet@matis.hr

Organizatori zadržavaju pravo izmjene datuma i programa, kao i pravo otkazivanja programa, sukladno aktualnoj situaciji s pandemijom koronavirusa u Hrvatskoj i svijetu, kao i skladu s mogućnostima provođenja programa nakon potresa u Zagrebu i okolici.

University of Zagreb & Croatian Heritage Foundation

University School of Croatian Language and Culture

June 26 - July 23, 2021

the School admits persons above the age of 17
120 hours of language classes
3 levels x 3 sublevels
small groups
lectures on Croatian culture and history
cultural program
study trips
University School Diploma, ECTS credits
registration May 28, 2021
info: www.matis.hr or lada.kanajet@matis.hr

The organisers reserve the right to change the dates and the programme, and the right to cancel the programme entirely, in accordance with coronavirus-related circumstances in Croatia and abroad, and the impact of the earthquake that occurred in Zagreb and its environs on the ability to conduct programme activities.

Darovi Cetine

Ušće Cetine u Jadransko more kod Omiša

Možda najčešće spominjani navod iz "Historie" grčkoga povjesničara Herodota (V. st. pr. Kr.) je onaj o Egiptu kao "daru Nila". Na tom tragu možemo reći kako je Dalmatinska zagora u prvom redu poklon rijeke Cetine, njezinih zelenih izvora, silovite vodene mase koja će napojiti žedna usta ljudi i životinja, donijeti plodni mulj, probiti put trgovačkoj robi, ljudima i kulturama.

Tekst: **Marin Knezović**
Foto: **Marko Prem, Željko Rupić**

Vode Cetine, sve donedavno, bile su neupitne gospodarice ljudi u njihovoj blizini. Polja u gornjem i srednjem toku rijeke bila su gotovo bez prestanka pokrivena vodom, odišući vlagom i drugim isparavanjima. Koliko god Cetina značila obilje, u trenutku poplave bogataša može učiniti siromahom, a sitoga gladnim.

EUROPSKA ARHEOLOŠKA SENZACIJA

Znatnije trgove ljudske prisutnosti uz Cetinu možemo pratiti tek od mlađega kamenog doba (neolitik, u Dalmaciji počinje oko 6500 g. pr. Kr.) premda je tu ljudskog naseljavanja sigurno bilo i prije. Pretpovijesne kulture u dolini Cetine doslovno će buknuti uvođenjem kovina u širu upotrebu (od oko 3000 g. pr. Kr.).

Stare predaje predočuju rijeke kao čuvarice blaga. U slučaju Cetine arheološka istraživanja su pokazala kako u tim legendama ima i istine. Početkom 90-ih godina 20. st. iz korita Cetine izvučeno je na stotine predmeta, među kojima i tridesetak ilirsko-korintskih kaciga i deseci mačeva iz željeznog doba (od oko 1000 godina pr. Kr.). Ovi "darovi" Cetine bili su europska arheološka senzacija. Otkud ovo obilje dragocjenih predmeta u zagrljaju rijeke, nije posve jasno. Je li riječ o predmetima sa sojeničkih naselja, drvenih platforma nad vodom ili izrazima poštovanja vjernika nevidljivim silama iza moćne vode? U svakom slučaju, drevni čovjek osjećao se s rijekom tijesno povezan.

Riječne vode u prošlosti su predstavljale teško svladivu prepreku. Točnije, rijeke dopuštaju da ih se svlada samo na točno određenim mjestima. Na njima je njihovo korito plitko i voda gotovo krotka. Malo je takvih mjesta i onaj tko ih nadzire kontrolira povezivanje tisuća ljudi i dalekih zemalja. Takvu je ulogu u rimsko doba imala i Cetina. Radi nadzora nad riječnim prijelazima, koji su otvarali pravce prema središtu rimske provincije Dalmacije - Saloni, Rimljani podižu u prvom stoljeću kršćanske ere moćni vojni logor Tilurij (naziv koji i danas živi u imenu naselja Trilj) i naselje ratnih veterana Aequum. Uloga Cetine kao granice bit će osobito važna u kasnoj antici. Rimske vlasti i romansko

Pogled na Peručko jezero

stanovništvo, kao posljednju crtu obrane, izabiru rijeku Cetinu. Tako je rijeka postala u jednom trenutku granica civilizacija, antičke i barbarske, kao i granica vremenskih epoha, kasne antike i ranog srednjovjekovlja.

Dolina Cetine je jezgra područja ratobornih, ilirskih Delmata. Kao što su Delmati dali ime čitavoj pokrajini Dalmaciji, tako su imenovali i središte Cetinske krajine - Sinj. Naziv grada skriva uspomenu na delmatsko pleme Osijata, pretpovijesnih stanovnika ovoga kraja.

Desna obala pripadala je starom, antičkom svijetu dok je lijeva već bila područje novih ljudi i kultura – Avara, Slavena, Hrvata. Slom granice na Cetini početkom 7. st. i posljedično razaranje glavnoga grada rimske provincije Dalmacije - Salone, značio je kraj doba antike u Dalmaciji i početak drukčijeg društva i kulture.

Cetina izvire iz velikoga modrog oka pod planinom Dinarom, koje izgleda kao organ vida nekoga divovskoga gmaza. Tu je jedno od svojih izvora dobilo i novo hrvatsko, ranosrednjovjekovno društvo gdje nastaje veliko naselje "Vrh rike" – Vrlika.

Rijeka Cetina

GRANICA DVAJU SVJETOVA

Srednjovjekovni povijesni izvori kasno nam počinju pričati o krajevima oko Cetine. To je područje utjecaja moćnih hrvatskih velikaša, poput Nelipića. Na ušću rijeke na važnosti dobiva Omiš, prvo kao gusarsko gnijezdo, zatim kao napredno naselje i strateško uporište. U tom donjem toku rijeke Cetine, gdje je voda iskopala u stijenama duboku provaliju, nastalo je i Poljičko kneštvo, mala samoupravna zajednica sitnih plemića "didića" i "ugričića", koja je sačuvala drevno pravno i političko naslijeđe prvih hrvatskih zajednica.

U srednjem vijeku, od početka 14. st., posebnost cetinskom području daju tamošnji "Vlasi", skupina još nedovoljno određenog podrijetla. Tu naseljeni kao ratnici i stočari, ovi "Vlasi kraljevstva hrvatskog" brzo se integriraju u hrvatsko srednjovjekovno društvo i postaju važan dio zajednice koja će sebe u moderno doba odrediti kao Hrvate.

Povijest cetinskog područja je i povijest naglih prijeloma i korjenitih promjena. One su obilježile i kraj srednjeg vijeka u ovim krajevima. Činitelj naglih promjena, kao i u tolikim drugim hrvatskim područjima, bio je prodor Turaka. Njihova pustošenja i osvajanja gotovo u potpunosti ponište sve ono što im je prethodilo. Stanovništvo cetinskog područja postaje val u stalnom kretanju prema sigurnosti i mogućem napretku. Stanovnici "Vrh rike" bježe južnije pod utvrdu Prozor noseći sa sobom ne samo svoje osobne stvari, obitelji i stoku, nego i ime mjesta koje se postupno od "Vrh rike" pretvara u Vrliku. Mnogi odlaze i puno dalje, sve do dalmatinskih otoka, poput Oliba.

VRATA SREDNJE DALMACIJE

Povijest krajeva uz Cetinu u doba ratovanja s Turcima nije samo promatranje jada, bijede i pepela. Ovo područje i pod otomanskom vlašću oživljava. Kada poduzetni židovski trgovac Daniel Rodrigo u drugoj polovici 16. st. pretvara Split u glavnu luku koja spaja mletačke poduzetnike i tursko carstvo, Cetinska krajina, vrata srednje Dalmacije, vrije mnoštvom karavana - konja, magaraca, mazgi pa i deva, koje nose robu u zemlju i izvan zemlje "velikog Turčina".

Omiška tvrđava

Pavića most ispod Podgrađa

Počeci novih razdoblja često su određeni arbitrarno, otprilike. Rijetki su slučajevi kada možemo točno utvrditi kada počinje novo doba, kada se stvara novo društvo i kultura. Cetinska krajina je taj rijedak slučaj. Kada mletačka vojska uspijeva istisnuti Turke na ovom području, nove vlasti nailaze na gotovo posve pust krajolik. Zemlja bez ljudi ne vrijedi ništa. Te tako dragocjene ljude mletački dužnosnici nalaze u Bosni, u Rami, okupljene oko franjevaca u samostanu sv. Petra. Na nagovor mletačkih dužnosnika ovo mnoštvo u listopadu 1687. dolazi na područje Cetinske krajine kako bi mu dalo novi život. Taj životni dah, koje su ove doline tada dobile, osjeća se do današnjeg dana.

Hidroelektrana Kraljevac

Još jedan dramatičan događaj miljokaz je novog doba. To je velika opsada Sinja 1715. Velika turska vojska od 80.000 ljudi opsjela je grad. Uz junaštva branitelja, Turke je pobijedio i sam krajolik. Dolina Cetine nije mogla hraniti tursku najezdu, a da su Turci poslali manju vojsku tvrđava bi se lako obranila. Opsada stvara i novu kulturnu osnovu cijelog kraja koja je sada utemeljena na priči o hrabroj obrani i čudesnoj pomoći Blažene Djevice Marije.

Početak 19. st. predstavlja novi lom u povijesti krajeva uz rijeku. Krajem 18. st. propada mletačka vlast. Ubrzo dolaze Napoleonove trupe i nova sila nepokolebljive vjere u neizbježnost društvenog napretka. Ovo uvjerenje donijelo je područjima uz Cetinu nove ceste koje omogućuju zamjenu tegleće marve zaprežnim kolima. Dolazak austrijskih vlasti nakon Napoleonova sloma 1814. znači naglo usporavanje društvenog razvoja. Tek kraj 19. i početak 20. st. najavljuje nove velike promjene. U njima snaga Cetine ima ključnu ulogu. Silovite vode rijeke počinju pokretati turbine električnih centrala stvarajući uz struju i modernost, industriju i nove životne navike.

Povijest Cetine u dvadesetom stoljeću povijest je uprezanja njezine sile u službu ljudskog doživljaja napretka. Vrhunac tog napora je izgradnja velike akumulacije, jezera Peruča krajem 50-ih i početkom 60-ih godina 20. st. Moć vode ove rijeke do tada pa sve do danas pretvara se prvo u udaranje zamašnjaka tvorničkih strojeva, a danas u košnicu podataka kojima vriju moderni mikroprocesori. To su moderni darovi Cetine. ■

ENG *The prehistoric cultures of the Cetina River valley saw a massive boom with the introduction of metals in broad use about 3000 BCE. Later, in the first century, during their occupation of the area, the Romans raised the military camp of Tilurium (the name of which is preserved in the name of the village of Trilj) and Aequum, a settlement of military veteran colonists, to control the routes towards the hub of the Roman province of Dalmatia at Salona. The role of the Cetina River as a border was particularly important in the late antique period. The valley of the Cetina River was the core land of the Illyrian Delmatae. The Delmatae gave their name to the entire province of Dalmatia and to the hub of the Cetina region, Sinj. The right bank of the river was the domain of the antique world, while the left bank was being populated by the incoming Avar, Slav and Croat cultures. Omiš, a new settlement at the delta, gained importance, first as a base of piracy, and later as a developed settlement and strategic stronghold. The area saw another revival under Ottoman rule: at the urging of Venetian officials, people were relocated from Bosnia to the Cetina region in October of 1687 to breathe new vitality into the area, and gave the region an imprint evident to this day.*

Od crkve svetog Spasa do Mile Gojsalić

Cetinska krajina, bogata prirodnim ljepotama, povijesnim i kulturnim znamenitostima te narodnom baštinom, privlači ne samo stručnu javnost, već i sve posjetitelje koji uživaju u kulturološkoj raznolikosti. Premda donosimo tek mali dio onoga što se može doživjeti, ovaj pregled može poslužiti kao putokaz svima koji žele bolje upoznati ovaj srednjodalmatinski kraj.

Tekst: **Hrvoje Salopek** Foto: **Željko Rupić**

Cetinska lađa

Umijeće gradnje cetinske lađe u Otoku pokraj Sinja zaštićeno je nematerijalno dobro Republike Hrvatske. U lovu i ribolovu nekada se koristila "mala" lađa (*lajica*), a za potrebe prijevoza ljudi, stoke i tereta "velika" lađa. Lađe su izrađivane od jelovine, a stranice lađe su od zakrivljenih dasaka ili iz dvaju dijelova sastavljenih dasaka. Dasku je trebalo natopiti vodom ili umotati u vlažne krpe i tako je držati nad zapaljenom slamom. Dobro izblanjane daske spajaju se *moždacima* (željeznim klinovima izrađenim u kovačnicama), zabijaju se *klampe* u dno daske s unutarnje strane lađe. Dno lađe izrađeno je od triju daski koje se krive i pale na vatri i prema krajevima su podignute da lakše plove kroz vodu.

Za sprječavanje prodora vode između dasaka na dnu stavlja se *stura* (osušena trska). U duhu oživljavanja tradicije i sprečavanja zaborava prošlih vremena, već nekoliko godina u Otoku pokraj Sinja održavaju se utrke cetinskih lađi te manifestacije poput Žabarijade (natjecanje u skakanju žaba), akcije čišćenja korita rijeke Cetine i oživljavanje umijeća tradicijskog ribolova upravo iz cetinske lađe. ■

Crkva sv. Spasa na vrelu Cetine

Na samom izvoru rijeke Cetine nalaze se ruševine crkve sv. Spasa - starohrvatske crkve građene u 9. stoljeću. To je jedan od najbolje očuvanih spomenika ranosrednjovjekovnoga sakralnoga graditeljstva u Hrvatskoj, i jedina crkva iz 9. st. čiji toranj na zapadnome portalu (*Westwerk - predbrod*) još uvijek stoji. Ova starohrvatska crkva izgrađena je za vrijeme vladavine Branimira, hrvatskoga kneza Primorske Hrvatske. Crkvu je podigao "cetinski župan Gastika (Gostiha)" u sjećanje na svoju majku i svoje sinove, kako je zabilježeno na pronađenim ulomcima oltarne ograde. Svojim načinom gradnje gotovo je istovjetna sa starohrvatskim crkvama iz nedaleke Biskupije pokraj Knina od kojega je udaljena oko 25 km. U prilog tomu, tijekom iskapanja pronađeno je nekoliko arhitektonskih fragmenata i dijelova kamenog namještaja ukrašenih pleterom. Najvažniji od njih je arhitrav s posvetnim natpisom iz kojega se saznaje da je posvećena Kristu i prema naredbi župana Gastike, Nemirina sina. Oko crkve također je pronađeno oko 1162 starohrvatska groba s bogatim arheološkim nalazima. Prema obliku crkve s westwerkom i trima apsidama te pronađenim arheološkim nalazima utvrđeno je kako je na ovu kulturu snažno utjecala Franačka država. Najvrjedniji nalaz je pozlaćena karolinška kadionica franačkih misionara koji su pokrštavali Hrvate krajem 8. i 9. st. ■

Mila Gojsalić

Na vidikovcu iznad kanjona Cetine, pokraj Gata, brončani lik Mile Gojsalić, rad Ivana Meštrovića, gleda na ušće rijeke Cetine i grad Omiš. O Mili Gojsalić pokoljenjima se prenosi upečatljiva legenda. Iako nema arhivskih potvrda niti zapisa o toj poljičkoj legendi, njezin lik snažno je prisutan u narodu i hrvatskoj umjetnosti. Predaja kaže da je Mila Gojsalić živjela u vremenu velikih turskih osvajanja. Turski Ahmed-paša 1530. godine okupio je vojsku s namjerom da osvoji Poljica. Tabor je podigao u Podgracu u Gatima. Mlada poljička djevojka Mila iz roda Gojsalića silom je dovedena u šator Ahmed-paše. Pred zoru je pri izlasku iz šatora istrgla baklju te s njom uspjela ući u skladište baruta i zapaliti ga. Poginula je s Ahmed-pašom i mnogobrojnim turskim vojnicima. Taj događaj, pripovijeda se, iznenadio je i prestrašio preostalu tursku vojsku. Tada su Poljičani napali Turke i porazili ih. Njezino junaštvo, koje je omogućilo Poljičanima da obrane svoja ognjišta, nije zaboravljeno.

U njezinu rodnom Kostanju, u srcu nekadašnje Poljičke Republike, svake godine održava se ljetna kulturna priredba "Dani Mile Gojsalić". Tom prigodom dodjeljuje se osobama zaslužnim za očuvanje i promidžbu dalmatinske kulturne baštine statua nazvana po njoj. Mnogi su bili nadahnuti njezinim likom i djelom pa je tako Mila Gojsalić prisutna u hrvatskoj književnosti, slikarstvu i glazbi. Ivan Meštrović isklesao je njezin ponositi lik, August Šenoa i fra Andrija Kačić Miošić uvrstili su je u svoje pjesme, a Jakov Gotovac skladao je operu *Mila Gojsalića*. Tako spomen na junačko djelo i ime poljičke junakinje i dalje živi, nastavlja inspirirati i poticati. ■

Kolijevka nogometa

Dok milijuni ljudi diljem svijeta svakog dana igraju nogomet, a stotine milijuna s pažnjom ih gleda uživajući u toj najvažnijoj sporednoj stvari na svijetu, malo tko zna da je kolijevka nogometa u Cetinskoj krajini, točnije u triljskom naselju Gardun. Nadgrobni spomenik sedmogodišnjega rimskog dječaka Gaja Laberija koji u ruci drži kuglu ukrašenu mrežasto povezanim šesterokutima, simbol prave kožnate lopte, smatra se čvrstim dokazom da se prvi nogomet u Europi igrao baš ondje. Pronađen je sredinom 19. stoljeća na nalazištu Tilurium, na lokalitetu Gardun, a datira iz 2. stoljeća. Danas se nadgrobni spomenik Gaja Laberija nalazi uzidan u pročelje kamene kuće u sinjskoj Vrličkoj ulici. Godine 1969. amaterski arheolog Josip Bepo Britvić spomenik predstavlja široj javnosti sa svojom teorijom da je Cetinska krajina kolijevka nogometa. On je zatim proučio stare rimske pisce, među kojima i Seneku, gdje je našao opise nogometne igre, začete od Delmata uz rijeku Cetinu, koja se proširila cijelim Rimskim Carstvom. Euforija među poklonicima nogometa u Cetinskoj krajini raste još više kada joj međunarodna organizaciji FIFA u svome biltenu iz 1970. posvećuje naslovnicu uz naslov *Arheologija i nogomet* te donosi članak o ovome otkriću i prikazuje našega "malog", odnosno potvrđuje da se u ruci dječaka nalazi lopta s heksagonima. ■

ENG ***The Cetina region offers a wealth of natural beauty, historical and cultural points of interest, and folk heritage. It is attractive both to specialist interest and to visitors who delight in the diversity of its culture. Featured here is only a slice of what there is to experience that can pave the way and serve as a guide to those looking to better acquaint themselves with this part of southern Croatia's central Dalmatia region.***

Krška ljepotica i biser Dalmacije

Porječje Cetine ima jedan svoj dio u Hrvatskoj, a nešto veći u Bosni i Hercegovini. Klima porječja Cetine je kontinentalna i mediteranska te utječe na veliku bioraznolikost flore ovoga područja.

Kanjon Cetine

Tekst: **Darko Mihelj** Foto: **Dalibor Vladović, Luka i Darko Mihelj**

Rijeka Cetina pripada jadranskom slivu, a njezina dužina je 105 kilometara. Od izvora rijeka teče kroz nekoliko polja – Cetinsko, Paško, Vrličko, Hrvatačko i najveće Sinjsko. Na svom putu Cetina utječe u akumulaciju Peruča (Peručko jezero). Dio Cetine nizvodno od Trilja do Zadvarja predstavlja tipični riječni kanjon.

CETINA I KRŠ

Krš ili kras u širem smislu je kamena pustoš ili vrlet. U užem smislu to je specifičan reljef topljivih stijena s posebnom – pretežno podzemnom cirkulacijom vode – vapnenac, dolomit, gips. Cijelo područje Cetine geološki grade vapnenačke i dolomitne geološke formacije. Tako uz rijeku nalazimo mnogobrojne morfološke oblike u kršu – škrape, vrtače (ponikve), uvale, krška polja, jame, špilje i ponore. Posebne hidrološke forme u kršu su krški izvori, estavele (kombinacija krških izvora i ponora), sifonalna vrela (u kojima voda istječe u određenim vremenskim intervalima), ponornice i vrulje (izvori vode iz kontinentalnog zaleđa u moru).

Primorska pavitina - Clematis viticella

Damaščanska crnjika -Nigella damascena

Djeteljinjak - Bituminaria bituminosa

Vrela Cetine su spomenici prirode. Kanjon rijeke Cetine od 1963. godine zaštićeni je krajobraz. Na takvom području nisu dopuštene radnje ni zahvati koji bi ugrozili obilježja zaštićenog područja.

Bolonjski žednjak pripada porodici tustika. Jedna je od najčešćih vrsta žednjaka u Hrvatskoj. Sukulentna je biljka prilagođena na sušne uvjete i nedostatak vode. Njegovi žuti cvjetovi privlače kukce. **Brnistra ili žuka** je šiboliki grm žutih cvjetova iz porodice mahunarki. U proljeće u primorju navješćuje skori početak ljeta. Nekada se ova biljka koristila za izradu konopa i mreža te kao sirovina za tekstil. Stanovnik je gariga, makije i kamenjara. Nizvodno od Zadvarja naći ćemo **crnu johu**.

Dalmatinski žest je endem i strogo zaštićena biljka. Grm iz porodice mahunarki pronađen je i opisan pokraj Sinja. **Damaščanska crnjika** jednogodišnja je zeljasta biljka. Cvjeta od lipnja do kolovoza. **Djeteljnjak** je trajna zeljasta bilj-

Modri volujak - Anchusa italica

Dinara – dvanaesti park prirode u Hrvatskoj

Dinara je najviša planina u Hrvatskoj, a njezin vrh Sinjal nalazi se na 1831 metra nadmorske visine. Na njezinim jugozapadnim obroncima u pet izvora *"vrila"*, od kojih je jedno glavno na rubu Cetinskog polja, izvire rijeka Cetina.

Dana 5. veljače 2021. godine Sabor Republike Hrvatske donio je Zakon o proglašenju Parka prirode Dinara. Zaštićeno područje obuhvaća planine Dinaru, Troglav i Kamešnicu, izvorišni dio Cetine, njezin gornji tok i krška polja uz Cetinu. Parkom prirode je proglašen zbog velike bioraznolikosti faune i flore ovoga područja te reljefa i geoloških spomenika prirode. U ovom tekstu spominju se samo neke biljne vrste više vaskularne flore od ukupno 1164 koliko ih je zabilježeno u Parku prirode Dinara (zabilježeno je npr. 46 vrsta mahovina, 60 vrsta lišajeva, od životinja 601 vrsta beskralježnjaka, 68 životinja špiljske faune, 22 vrste slatkovodnih riba, 8 vrsta vodozemaca i 21 vrsta gmazova, 191 vrsta ptica i 42 vrste sisavaca).

Krški kukurijek - Helleborus multifidus

Brnistra ili žuka - Spartium junceum

ka iz porodice mahunarki. Zanimljivo je da biljka ima miris asfalta, posebice ako se mrvi među prstima. Jestivi su mladi izdanci i listovi prije cvatnje.

Ilirski mačić je lukovičasta trajnica, strogo zaštićena. Cvate od svibnja do lipnja na kamenjarskim pašnjacima i po šumarcima.

Ljuskasta tilovina je listopadni grm koji može narasti do tri metra visine. Endemična je i strogo zaštićena biljka. Cvjeta od svibnja do lipnja. Ušće Cetine je sjeverozapadna granica njezina rasprostranjenja. Cijeni se kao ogrjevno drvo. Jako je dobra i medonosna biljka.

Biljka pukotina stijena i sipārišta – endemično **modro lasinje,** iako na većini staništa na nadmorskoj visini od 500 do 1500 metara, dolinom Cetine prodire duboko u kontinent, do Zadvarja.

Odrezana djetelina jednogodišnja je ili dvogodišnja biljka iz porodice mahunarki. Cvate u svibnju i lipnju. Dobra je medonosna biljka. Areal ove vrste obuhvaća južnu i zapadnu Europu te sjeverozapadnu Afriku. Biljku nalazimo na livadama, travnjacima, na rubovima šuma te uz puteve. **Primorska krkavina** je listopadan i trnovit grm. Stanovnik je primorskih Dinarida i otoka. Dolinama rijeka, pa tako i Cetinom, prodire duboko u kopno. Gotovo je ugrožena i strogo zaštićena vrsta, endem.

Primorska pavitina je listopadna penjačica koja može narasti od 4 do 12 metara u visinu. Kao biljka može biti jako invazivna. **Primorski rančić** je trajnica koja se može pronaći na primorskim močvarnim staništima.

Ime rijeke Cetine dolazi od frigijske riječi - zetra, što označava vrata. Aluzija je to na ušće pokraj Omiša.

Sredozemna rusomača je srodnik prave rusomače koju nalazimo na kontinentu. Obje vrste ubrajamo u porodicu krstašica. Istraživanjem je utvrđeno da su se te dvije vrste međusobno odvojile (iako srodne) prije nekih 30 do 50 tisuća godina.

Trobridi sijedac je busenasta trajnica, stenoendem, strogo zaštićena i gotovo ugrožena vrsta. Uz druge lokalitete, nalazimo je na ušću Cetine pokraj Omiša. Cvjeta od ožujka do lipnja, ovisno o mikroklimatskim uvjetima. Stanovnik je okomitih dalmatinskih vapnenačkih stijena. Osobito u vrijeme cvatnje biljka nalikuje degeniji. **Uspravni stričak** je strogo zaštićena biljka. Ilirsko-jadranski

Primorski rančić - Scirpus maritimus

je poluendem (prostire se na većem području, za razliku od stenoendema). **Velecvjetna graholika** je zeljasta trajnica iz porodice mahunarki. Cvate od svibnja do lipnja. Dobra je medonosna biljka.

KAĆUNI

Područje uz rijeku Cetinu je bogato raznim vrstama *kaćuna* koji su svi u Hrvatskoj strogo zaštićeni. Spomenimo neke: **bumbarova kokica** osjetljiva je vrsta. Ime je dobila po izgledu cvijeta koji podsjeća na bumbara. Cvat se sastoji od 2 do 10 cvjetova. Cvjeta od travnja do lipnja. Raste na brdskim travnjacima na vapnencima. **Crvena vratiželja** je gotovo ugrožena vrsta. Cvate od svibnja do kolovoza. Ova zeljasta trajnica raste na sunčanim i suhim tlima, na livadama, travnjacima te rubovima šuma i šikara. **Rahlocvjetni kaćun** je gotovo ugrožena vrsta. Široko je rasprostranjen u Europi i Aziji. Stanovnik je vlažnih livada. Na našem području nalazi se na krškim vlažnim livadama. **Roščićastu kokicu** nalazimo na području Sredozemlja (Apulija, Hrvatska), Balkana, Mađarske, Krima, Turske i Kavkaza. **Smeđa kokica** osjetljiva je vrsta trajnice, ugrožena fragmentacijom staništa. Cvjeta od ožujka do svibnja i uglavnom je nalazimo u primorskom području, ovdje uz Cetinu.

Bradati luk je strogo zaštićena trajnica i ugrožena vrsta. Šire je rasprostranjen na području od središnje Europe i sjeverne Azije, od Francuske i Italije do Sibira i Kazakstana. **Brežuljkava kestenjača** je zeljasta trajnica visine od 1 do 15 centimetara. Cvate od ožujka do travnja. **Gorska zečina** je trajnica koja pripada glavočikama. Može narasti do pola metra. Cvate od kasnog proljeća do ranog ljeta. **Hrvatski karanfil** endemična je, strogo zaštićena i osjetljiva vrsta iz porodice karanfila. Nalazimo ga na suhim brdskim livadama i pretplaninskim travnjacima. Brojnost mu se smanjila, posebice na onim nalazištima koja su pristupačna čovjeku. **Istočnjačka kozja brada** je dvogodišnja biljka koja pripada glavočikama. **Kranjski ljiljan** je trajna zeljasta biljka iz porodice ljiljana. Cvate od svibnja do srpnja. Osjetljiva je i strogo zaštićena biljka. Staništa ove vrste (livade i šumski rubovi uglavnom u brdskim i planinskim područjima) se nalaze, osim u Hrvatskoj, na području sjeverne Italije, Austrije, Slovenije i zapadne Bosne i Hercegovine.

Krški kukurijek je endem Dinarskoga gorja i strogo zaštićena vrsta. Ova zeljasta trajnica cvate od ožujka do svibnja. Raste u gorskim predjelima Slovenije, Hrvatske te Bosne i Hercegovine, u šibljacima i kamenjarama. ■

Trobridi sjedac - Fibigia triquetra

Krška polja uz Cetinu, osim poljoprivrednih površina, zanimljiva su zbog svoje osebujne travnjačke flore kao što je zanimljiv i kanjonski, suhi dio sa specifičnom florom kamenjara i stijena.

Cetina kod Radmanovih mlinica

ENG ***Dinara is the highest mountain in Croatia with the peak Sinjal of 1831 meters above sea level. On its southwestern slopes in several springs (five "vrila"), one of which is the main spring (near the church of St. Savior), on the edge of the Cetina field, springs the river Cetina. The name of the river originates from the Phrygian word Zetra, which means gate (allusion to the mouth near Omiš). Cetina belongs to the Adriatic basin and is 105 kilometers long. From the source, the river flows through several fields - Cetinsko, Paško, Vrličko, Hrvatačko and Senjsko fields. On its way, the Cetina flows into the Peruča reservoir (Peručko Lake). The part of the Cetina downstream from Trilj to Zadvarje is a typical river canyon. Such characteristics of this river are conditioned by the diverse flora, extremely rich in diverse species from endemic, strictly protected and different levels of endangerment to "ordinary" plants of the coastal or continental area.***

Tornjak

Tekst: **Nika Jakab** Foto: **Marko Vrdoljak**

Tornjak (canis montanus) je pastirski ovčarski pas Hrvatske i Bosne i Hercegovine (BiH), čiji je izgled ostao nepromijenjen oko 950 godina. Postoji više teorija o podrijetlu pasmine. Prema jednoj se smatra da je potomak tibetanskog mastifa, tj. tibetanske doge koja je u naše krajeve došla s Himalaja kao pratnja karavana prolazeći jantarskim putem. Druga teorija je da su nastali na području Mezopotamije i da su na naše područje došli tijekom migracija nomadskih ovčara. Pasmina se spominje prvi put u manuskriptima hrvatske Katoličke crkve iz 11. st., u zapisima đakovačkoga biskupa Petra Horvata 1374. te u spisima đakovačkoga kanonika i upravitelja biskupskih imanja Đakovačke biskupije Petra Lukića 1752. Sustavno spašavanje pasmine od izumiranja započelo je istodobno 1972. godine u Hrvatskoj i u BiH, a kontinuirani uzgoj započeo je 1978. godine. Pasmina je u Hrvatskoj priznata 2006. godine. Jedno od mnogobrojnih obilježja ovoga pastirskoga planinskog psa je upravo njegov temperament. On je miran i samouvjeren pas iznimno predan svojoj obitelji. Ima urođeni zaštitnički instinkt, što ga čini idealnim čuvarom. Obično ne pokazuje agresiju prema drugim psima i ljudima te nije neobično da i druge vrste kućnih ljubimaca prigrli kao dio svojeg "stada" koje mora štiti i paziti. Jako je inteligentan i najbolje reagira na razne vrste pozitivnih metoda treninga. Treba istaknuti da je tornjak neobično nježan uzevši u obzir da je njegova glavna zadaća da bude pastirski pas čuvar. Međutim, iako je on danju "dobri div", u sumrak i noću pokazuje drugo lice svog temperamenta. Kako tada nastupaju uvjeti smanjene vidljivosti, tornjaci su na maksimalnome oprezu. S obzirom na to, svatko tko se tada približava posjedu koji oni čuvaju je opasan. Što se tiče njihove razine aktivnosti, tornjaci imaju tendenciju svoje potrebe uskladiti s potrebama vlasnika. Vole istraživati i njihova aktivnost najviše dolazi do izražaja kada su na otvorenome. ■

Kune su sisavci iz reda zvijeri. U ovaj red, osim njih, još spadaju mačke, psi, medvjedi, tuljani i sl. Kuna bjelica (Martes foina) je, uz kunu zlaticu, jedna od naših autohtonih vrsta te naseljava kontinentalni, središnji i južni dio Hrvatske, a nalazimo je i u priobalju i na otocima. Kuna zlatica i kuna bjelica su morfološki vrlo slične, a danas se koriste razne molekularne metode za razlikovanje vrsta koje se temelje na specifičnim DNK markerima. Kuna zlatica pretežno naseljava brdska i brdsko-planinska područja, za razliku od kune bjelice koju ćemo češće primijetiti na južnim staništima. Osim diljem Hrvatske, kuna bjelica je rasprostranjena na većem dijelu Europe, osim sredozemnih otoka, Velike Britanije i Irske, a sjevernu granicu rasprostranjenosti čini Danska. Dobro se prilagodila suživotu s ljudima pa nije rijetkost naići na nju u urbanim područjima. Kune zlatice i kune bjelice su prema načinu života vrlo slične. Žive samostalno, a za vrijeme parenja mužjaci dolaze do ženki. Leglo ima jednom godišnje, tri do pet mladunaca rađaju se slijepi i sišu majku šest do osam tjedana. Životni vijek kune bjelice je 10 do 12 godina. Zanimljivo je spomenuti da kune, kao i srne, imaju sposobnost embriotenije. Ta pojava omogućava usporeni razvoj zametka kao prilagodbu na eventualno nepovoljne stanišne i klimatske uvjete. Hrane se sitnim glodavcima, pticama, a ponekad čak i zečevima. Međutim, one su svežderi pa se hrane i jagodama, malinama i drugim sličnim voćem. S obzirom na to da nije dobar penjač, svoja skloništa pretežno pronalazi na tlu u pukotinama, rupama i oborenim stablima te napuštenim zgradama. Teritoriji ženki razlikuju se od teritorija mužjaka. Teritoriji ženki nalaze se dalje od urbanih područja kao što su naselja, ceste i putevi jer su tako manje podložne uznemiravanju od čovjeka. Također svoje teritorije pronalaze bliže potocima i bliže rubovima staništa jer im to omogućava veću dostupnost različite hrane. S druge strane, u mužjaka je priča upravo obrnuta. Njihovi teritoriji nalaze se bliže cestama, naseljima i putovima te su udaljeni od rubova različitih staništa jer oni, za razliku od ženki, imaju jednoličnu prehranu. Kuna bjelica je iznimno spretna i okretna životinja, što je čini lošim plijenom. ■

Poskok (Vipera ammodytes) je gmaz iz reda ljuskaša i porodice ljutica. Najotrovnija je i najopasnija europska zmija. Rasprostranjen je duž južne i jugoistočne Europe pa sve do Male Azije, a nastanjuje veće hrvatske i grčke otoke. U Hrvatskoj je strogo zaštićena životinjska vrsta. Pogoduju mu sunčana i suha staništa kamenitnih i krških područja, šume i šikare, padine planina, kultivirani vrtovi i vinogradi te potoci i bunari. Dužine je 90 cm, a jedno od njegovih najupečatljivijih obilježja je mekani roščić prekriven ljuskama koji se nalazi na vrhu nosa. Boje njegova tijela su pepeljastosiva, žućkastosmeđa i crvenkastosmeđa, ali pronađeni su primjerci koji su bili crne ili bijele boje. Još jedna od njegovih osobitih karakteristika je tamna vijugava pruga koja se proteže sredinom njegovih leđa duž cijelog tijela. Naziv je stekao narodnom predajom u kojoj se spominje da ima sposobnost napada skokom, što nije istinito. Može doživjeti 15 godina. Tijekom zime hibernira, a prolaskom zime i porastom temperature mijenja kožu i kreće u potragu za partnerom. Pari se u travnju i svibnju, a zanimljivo je spomenuti da ženka ne liježe jaja, već rađa 10 do 20 živih mladunaca dugačkih do 18 cm. Otrov izlučuje u dozi od oko 20 mg, a za čovjeka je smrtonosna doza 15 mg. Otrov djeluje hemotoksično što znači da sadrži specifične proteine koji razaraju krvne stanice i izravno uništava tkivo na mjestu ugriza te zgrušava krv. Čak i sasvim mlade zmije su iznimno otrovne. Ugriz poskoka može biti smrtonosan, međutim u samo 30 posto slučajeva on ispusti svoj otrov prilikom ugriza. ■

ENG ***The tornjak (Canis montanus, "mountain dog") is a shepherd dog native to Croatia and Bosnia-Herzegovina and has remained unchanged some 950 years. A systematic effort to save the breed from extinction was launched in 1972 in Croatia and Bosnia-Herzegovina, with continual breeding work ongoing since 1978. The breed was recognised in Croatia in 2006. Notably, the tornjak is a very gentle dog in spite of its chief task of a shepherd guard dog.***

Martens are carnivorous mammals. The stone marten (Martes foina) and the European pine marten (Martes martes) live in inland, central and southern Croatia, and are also found along the coast and the islands. The stone marten lives to an age of ten to twelve years. Noteworthy is that martens, like deer, exhibit embryonic diapause. This phenomenon allows for a temporary arrest of embryo development as a strategy aimed at countering unfavourable habitat or climatic conditions.

The horned viper (Vipera ammodytes) is a reptile of the order Squamata and the family Viperidae. It is the most venomous and dangerous European snake. In Croatia this species enjoys strict protection. This snake grows to about ninety centimetres. One of its most notable characteristics is the soft scaled "horn" at the tip of its snout. Its common name in Croatia is poskok, derived from poskočiti (to jump), based on the common fallacy that it can jump when attacking. It lives up to fifteen years.

Obnovljen Muzej Cetinske krajine - Sinj

Novi stalni postav usredotočen je na prirodoslovnu, arheološku, povijesnu, etnografsku, umjetničku i kulturno-povijesnu baštinu Sinja i Cetinske krajine

Skupina mladih koja je sudjelovala u izradi digitalnih sadržaja MCK-a - Sinj

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **MCK**

U povodu 65. obljetnice otvoren je novi postav Muzeja Cetinske krajine u obnovljenoj zgradi Palacine u Sinju 16. travnja 2021. Obnova je realizirana u sklopu projekta "Sinj u sridu", sufinanciranog sredstvima Europskog fonda za regionalni razvoj. Govoreći o važnosti kulturno-povijesnog bogatstva cetinskog kraja državni tajnik dr. sc. Ivica Poljičak, izaslanik ministrice kulture i medija dr. sc. Nine Obuljen Koržinek, naglasio je na svečanom otvorenju novog postava MCK-a kako obnova kulturnih ustanova s ciljem očuvanja i prezentacije naše nacionalne baštine pridonosi razvoju i unapređenju lokalnih zajednica te njihovu boljem pozicioniranju na karti kulturnih i turističkih putova. Dodao je kako će ova suvremena muzeološka prezentacija pridonijeti valorizaciji i promicanju nacionalne kulturne baštine, pogotovo u razdoblju pandemije kada trebamo osmisliti i dijeliti nove prakse i inovativna digitalna rješenja poput nove aplikacije Memory-igre s motivima iz novog postava Muzeja. Muzej Cetinske krajine ima devet odjela i dvadeset zbirki te mnoštvo predmeta koji se nalaze u njegovim vitrinama. Autori novog postava su djelatnici Muzeja Cetinske krajine Danijela Petričević Banović, Anđela Vrca, Anita Librenjak, na čelu s ravnateljicom Darijom Domazet. Autori prostornog i vizualnog rješenja stalnog postava su dizajner Damir Gamulin, arhitekt Antun Sevešek te ilustrator Petar Radović. Cjeloviti muzejski postav MCK-a predstavlja kronološki, sociološki i antropološki uvid u život cetinskog kraja i njegova čovjeka te potvrđuje neprocjenjiv potencijal baštine koju naši muzeji posjeduju i o kojoj se skrbe. Od utemeljenja 7. srpnja 1956. godine sinjski Muzej Cetinske krajine smješten je u spomeničkom objektu Palacine, koja je dio povijesnog sklopa s obližnjom tvrđavom Kamičak. Kompleks je izgrađen početkom 18. stoljeća i zaštićeno je kulturno dobro upisano u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Muzej donosi niz novosti na ovoj poveznici (https://www.mck-sinj.hr/index.php/hr-hr/postav). Sažeto, Cetinska krajina smjestila se u zagrljaju planina Svilaje, Dinare, Kamešnice i Mosora. Ži-

Etnografska zbirka MCK-a: *Didi s Kamešnice,* pokladni običaj

Svečano otvorenje obnovljenog postava Muzeja Cetinske krajine – Sinj

Iz novog postava MCK-a - Sinj

MCK – Sinj ima devet zbirki

vot toj zemlji kršne Dalmatinske zagore udahnjuje rijeka Cetina sa svojim pritocima Rudom, Ruminom, Sutinom, Grabom, Vojskovom i dr. Zahvaljujući rijeci i plodonosnim poljima, kao i mediteranskoj klimi, na ovim prostorima čovjek i priroda se prožimaju od prapovijesti pa do današnjih dana oblikujući kolektivni identitet stanovništva prezentiran u Muzeju Cetinske krajine. Stalni postav Muzeja Cetinske krajine - Sinj prikazuje međuovisnost i sinergiju krajolika i zajednice koja ga nastanjuje, što možete pratiti na portalu ovoga muzeja usredotočenog na oblikovanja materijalne i nematerijalne kulturne baštine Cetinske krajine. U Muzeju Cetinske krajine - Sinj prezentirana su zaštićena kulturna dobra Republike Hrvatske kao što su: *Didi s Kamešnice* (Klikni: https://www.youtube.com/watch?v=5FGfSK8iyms); *Lončarstvo iz sela Potravlja* (Klikni: https://www.youtube.com/watch?v=c128eW6Krgw);

te ples *Nijemo kolo* (Klikni: https://www.youtube.com/watch?v=Msu1uDGEZoY). I na kraju zavirite u interaktivnu slikovnicu "Tajna vilinskih suza". Ova slikovnica autorica Anđele Vrce i Darije Domazet, a u nakladi sinjskoga MCK, dočarat će vam zanimljivu priču o vilama na izvoru Cetine i ljubavnoj priči Kate i Mate. (Klikni: https://www.facebook.com/muzejcetinskekrajine/videos/624154048133517). ■

Interaktivna slikovnica "Tajna vilinskih suza"

Slikovnica "Tajna vilinskih suza" autorica Anđele Vrca i Darije Domazet

Cetina Region Museum Revamped

The Cetina Region Museum opened a new permanent exhibition to mark its 65th anniversary at the fully renovated Palacina building on 16 April. The complete revamping of the building was part of the *Sinj u sridu* project, which saw co-financing through the European Regional Development Fund. The museum has nine departments and twenty collections. The new permanent exhibition was created by museum staffers Danijela Petričević Banović, Anđela Vrca, and Anita Librenjak under the leadership of museum director Ms Daria Domazet. The museum's permanent exhibition presents a chronological, sociological, and anthropological overview of the life of the region and its people, and once again underlines the inestimable potential of the heritage our museums hold. Since its founding on 7 July 1956 the museum has been housed in the Palacina building, a listed edifice and part of the larger historical complex that includes the nearby Kamičak fortress. The complex was erected in the early eighteenth century and is listed under the national cultural property register.

The museum now includes a a number of novel features (following the link: https://www.mck-sinj.hr/index.php/hr-hr/postav).

The Cetina region sits nestled between the Svilaja, Dinara, Kamešnica and Mosor mountains. Life is breathed into the rugged terrain of the broader Dalmatinska Zagora region by the Cetina River and its major tributaries; Ruda, Rumin, Sutina, Grab, and Vojskova. Thanks to the river, the fertile fields, and the Mediterranean climate, humans have occupied this natural environment since prehistory, forming the shared identity of the local population that is at the heart of what this museum presents to its visitors. The permanent exhibition tells of the synergy of the landscape and its inhabitants, and can be viewed at the museum's Internet site. Among the presented listed heritage are the *Didi s Kamešnice* (click: https://www.youtube.com/watch?v=5FGfSK8iyms), the pottery of the village of Potravlje (click: https://www.youtube.com/watch?v=c128eW6Krgw), the *nijemo* round dance (click: https://www.youtube.com/watch?v=Msu1uDGEZoY), and the interactive *Tajna vilinskih suza* ("Secrets of the Fairies' Tears"). This picture book by Anđela Vrca and Daria Domazet is published by the museum and relates the mythical tales of the fairies at the source of the Cetina River and the love of Kata and Mate. (click: https://www.facebook.com/muzejcetinskekrajine/videos/624154048133517).

Cetina u hrvatskoj dijalektologiji, u književnosti i u sjećanjima

Jezikoslovna su istraživanja, na temelju pisanih spomenika i na temelju govora stanovništva vrlo jasno pokazala da je na obali (također u zaleđu) stara granica između hrvatskih štokavskih i čakavskih govora bila upravo rijeka Cetina. Od lijeve obale rijeke prema jugoistoku, tj. prema Neretvi, živjeli su i žive štokavci ikavci, a na desnoj obali živjeli su čakavci ikavci.

Piše: **Sanja Vulić**

Izvorni govornici hrvatskoga jezika nerijetko misle da znaju znatno više o odnosima i rasprostranjenosti hrvatskih narječja nego što zaista znaju. Tako npr. mnogi smatraju kako se čakavština prostire ili barem da se u prošlosti prostirala do područja današnje Dubrovačko--neretvanske županije. Nerijetko su granice među hrvatskim narječjima bile upravo na rijekama jer su rijeke u prošlosti priječile ili usporavale slobodnu komunikaciju stanovništva koje je živjelo na dvjema njihovim stranama. Te narječne granice ipak nisu bile oštre jer je uvijek postojao jedan prijelazni pojas među narječjima gdje su se miješali utjecaji, pa tako i na obalama Cetine, posebice u blizini njezina ušća. Od sredine 20. stoljeća zbog izgradnje prometnica, a time i snažnije povezanosti i migracija stanovništva, štokavština je postupno prešla i na desnu obalu rijeke, prema Splitu. Unatoč tim novijim promjenama Cetina ipak zauzima važno mjesto u hrvatskoj dijalektologiji kao stara čakavsko-štokavska granica.

Hrvatske su rijeke opisane i opjevane u hrvatskoj književnosti, pa tako i Cetina, na obalama koje je rođena i odrasla nekolicina poznatih hrvatskih pjesnika, a ovom ću prigodom izdvojiti prerano preminuloga Josipa Pupačića. Tijekom neduga života objavio je više pjesama posvećenih Cetini. U nekima se izrijekom spominje ime rijeke, a u nekima se Cetina tek može naslutiti kao rijeka njegovih čežnji, rijeka djetinjstva. Među njima je najpoznatija antologijska pjesma naslovljena "Cetina" o kojoj je pisalo nekoliko uglednih hrvatskih pjesnika, npr. Antun Šoljan i Nikola Milićević. Sudbinsku isprepletenost Cetine i ljudi koji su uz nju rođeni i odrasli dojmljivo opjevava u pjesmi "Vodama Cetine", a osobnu povezanost s rijekom u pjesmi "Suhoj Cetini". Vjerojatno su s Cetinom kao simbolom djetinjih čežnji za ljepšim životom povezani stihovi iz jedne nenaslovljene pjesme koja nije bila objavljena za pjesnikova života, a prva joj i posljednja kitica počinju stihom *Ima zlatna rijeka na ročištu snova*. Ta je pjesma napisana 1952. i jedna je u nizu pjesama u kojima autor naslućuje svoju preranu smrt: *Ima zlatna rijeka na ročištu snova / Al suđeno nije da joj život damo / Jer i u snovima hukće crna sova / O sudbini našoj što je samo znamo.*

U Pupačićevoj "Baladi o rijeci" također se izrijekom ne spominje ime rijeke, ali vrlo zanimljivim pjesničkim jezikom opisuje kanjon Cetine prije njezina ušća, most na ušću i umiranje rijeke u zagrljaju mora: *Povlači se / između dvaju brda / da se ne poljube,* (...) *Spojile se / dvije obale. I riče / odnekuda žedno / more.* (...) *Rijeka se svija. I umire!... / i nema više rijeke. Nema / više rijeke! Tužna rijeko.* Budući da je moj pokojni otac rođen i odrastao upravo na tom mjestu, na desnoj obali Cetine, upravo ova pjesma za mene ima posebnu važnost. Naviknuta na ljetnu toplinu mora sjećam se zajedničkoga kupanja u tada ledenoj Cetini, brojnih susreta s rodbinom i odlaska moga djeda 1971., a dvadeset godina kasnije i moga oca na vječni počinak na groblju povrh Cetine, baš kao u Pupačićevoj pjesmi "Vodama Cetine". ■

Ljetne večeri HNK u Zagrebu

Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu prošle je godine započelo projekt *Ljetne večeri HNK,* kao odgovor na pandemiju u kojoj se svijet našao. Sa ciljem održavanja dijaloga s publikom u trenutku kada su vrata kazališta ostala za njih zatvorena, pozornicu smo otvorili gradu i građanima i učinili je dostupnom svima. Kazalište je tako ostalo mjesto susreta i kroz pandemijsko razdoblje.

U želji za što više susreta i potaknuti prošlogodišnjim pozitivnim iskustvom, HNK u Zagrebu ovog proljeća i ljeta započinje *Festival ljetnih večeri.* Otvorenje ljetnih večeri bit će povodom Dana državnosti u kojem će nastupiti dramski, operni i baletni umjetnici zagrebačkog HNK. U fokusu programa bit će mladi glazbenici i operni umjetnici, poezija slavenskih pjesnika i pjesnikinja kao i proza suvremenih hrvatskih autora. Građani će moći vidjeti i ulomke iz nadolazeće baletne premijere Giselle uz vodstvo koreografa Jose Carlosa Martineza, te prisustvovati čaroliji stvaranja predstave čime im se otvara inače zatvoren proces. Posebna baletna večer bit će posvećena prezentaciji svjetski priznate G.U.I.D urban grupe baleta Preljocaj iz Francuske u koprodukciji s Baletom HNK u Zagrebu. Zanimljivu večer priprema i Drama HNK u suradnji s Antom Gelom posvećenu Arsenu Dediću, a poseban program pod nazivom *HNK čita* održavat će se svaku večer u želji da umjetnici kazališta publici približe kulturu čitanja.

HRVATSKO NARODNO KAZALIŠTE U ZAGREBU

KAZALIŠTE KOJEM VJERUJEM

Hrvatski kalendar u Mađarskoj

Hrvatski kalendar 2021., ”Croatica”, Budimpešta 2020.

Tekst: **Đuro Vidmarović**

Tradicionalno već mnogo desetljeća Hrvati u Mađarskoj izdaju svake godine almanah pod naslovom ”Hrvatski kalendar”. Prije demokratskih promjena zvao se ”Narodni kalendar”. U ovoj vrsti godišnjaka u kratkim crtama i s dosta fotografske građe sažimaju se najvažniji događaji koji su se dogodili u redovima manjine tijekom protekle godine. Zbog toga je ovo glasilo vrijedan izvor povijesnih obavijesti, što je osobito vidljivo ako ih čitamo kao arhivsko štivo nastalo prije više desetljeća.

Urednica ovogodišnjega hrvatskog kalendara, Branka Pavić Blažetin, napisala je jednom prilikom: ”Kalendari nas prate na našem putu i bilježe što je iza nas vrijedno.” U svome predgovoru ovogodišnjem almanahu ona upozorava: ”Bez knjige ostat će tek neki spomenik čudnog oblika u našem kraju i nitko neće znati da smo bili tu. Promijenit će se krajobraz, arhitektura, a ostatke ostataka nošnje predaka nosit će ljudi čudnoga imena koji ne znaj čitati na hrvatskome jeziku. Upozorava na isto i sadržaj Hrvatskog kalendara 2021. Shvaćamo li kako Hrvatima u Mađarskoj u borbi s asimilacijom, kojoj podliježu stoljetne vrijednosti, mogu pomoći knjiga i pismenost na hrvatskome jeziku, zabilježeni tragovi njihova bivanja?”

Kao i ranijih godina, i ovogodišnji kalendar ima standardne priloge i poglavlja. Prvi dio je ispunjen kalendarijem na hrvatskome jeziku, što je vrlo značajno kako bi se čitatelji mogli orijentirati i u hrvatskome obilježavanju svetaca i svetkovina. Urednica je dobro učinila što je nakon kalendara za pojedini mjesec priložila likovne priloge koje su naslikala djeca iz dječjih vrtića s hrvatskim programom. Ti su prilozi iznimno zanimljivi i likovno ekspresivni. Pokazuju veliku talentiranost djece za likovno izražavanje. Motivi na svim slikama su iz seoskoga života i ponekad se čini da su ih djeca preslikala iz nekih starih kalendara ili udžbenika.

Nakon kalendara autorica je priložila popis hrvatskih obljetnica u 2021. godini. Prva na popisu je 500. obljetnica smrti ostrogonskog nadbiskupa i kardinala Tome Bakača, dok je posljednja na popisu 10. obljetnica smrti narodnog učitelja Josipa Ribara. Glede prečasnog Bakača napisano je premalo. Toma Bakač (Tomo Bakač Erdedski, Bacocz, Bakoch, Bakòcz, Erdődy; ? 1435. - Ostrogon, 11. lipnja 1521.), bio je državni kancelar i upravitelj Zagrebačke biskupije. Sin kolara Bakolcza iz Erdőda pokraj Szatmára (danas u Rumunjskoj) postao je važna povijesna ličnost u mađarskoj i hrvatskoj povijesti. Nakon završetka studija postao je svećenik u Egerskoj biskupiji, gdje je 1487. imenovan biskupom Jurske biskupije (sjedište Jura u zapadnoj Mađarskoj), (1487. - 1497.). Za povijest Moslavine iznimno je važno naglasiti kako je za njegova biskupovanja izumrla obitelj Čupora Moslavačkih, čiji su posjedi pripali Tomi Bakaču. Biskupovao je zatim u Egeru (1497.) i središtu mađarske Crkve, Ostrogonu (1497. - 1521.) te upravljao Kaločko-bačkom nadbiskupijom (1492.) kojoj je Zagrebačka bila sufraganska, a zatim je, premda Mađar, imenovan biskupom Zagrebačke biskupije (1510. - 1518.) i senjskim biskupom (1513. - 1521.), poznate Senjske Crkve u kojoj je bila legalizirana glagoljica i hrvatski jezik kao liturgijski. Prečasni Bakač djelovao je i kao politička ličnost: bio je kancelar kralja Vladislava II. Jagelovića iz poljske kraljevske kuće Jagelo (1490. - 1516.) i vođa njegovih pristaša. Godine 1510. imenovan je kardinalom Svete Rimske Crkve. Njegov sinovac Ivan Bakač (umro 1516.) bio je 1511. imenovan zagrebačkim biskupom premda je bio nezaređen svećenik (tada se to moglo ako je inzistirao vladar), ali upravu biskupije nije preuzeo. Godine 1504. kardinal Toma Bakač postao je vlasnik posjedâ Susedgrad, Medvedgrad, Stubica i Rakovec, a zatim Moslavine i Kutine. Da namiri dugove,

prepustio je dio posjeda Zagrebačkoj biskupiji i Kaptolu, a većinu je darovao sinovcu Petru, osnivaču hrvatske grane velikaške obitelji Erdődy. Sudjelovao je na općem crkvenom saboru u Lateranu (1511. - 1514.). Papa Lav X. povjerio mu je organizaciju križarskog rata protiv Turaka (1513.), koji se poslije pretvorio u seljačku bunu pod vodstvom Jurja Dózse (1514.). Nadzirao je odgoj malodobnog kralja Ludovika II. te bio središnja ličnost u Ugarskoj i Hrvatskoj na prijelazu iz XV. u XVI. stoljeće. U Zagrebu je za obranu katedrale podigao tzv. Bakačevu kulu koja je 1906. srušena tijekom obnove katedrale nakon potresa, pod vodstvom Hermanna Bolléa.

Kao i ranije, i ovogodišnji kalendar donosi pregršt likovnih, poetskih i proznih priloga. Prva na redu je ugledna gradišćansko-hrvatska pjesnikinja Matilda Bölcs, s pjesmom "Svit se ubraća kot ringlšpil".

Matilda je aktualna i zanimljiva pjesnikinja. Primjer je prva kitica iz ove pjesme:

Nagni se z cimitora na esterajske brige, zuju trianonskim tatalitetom. Granica zaperta kot davnih '50-ih. Opet karantena. Neraspletivo burne legende. Šmek pervog kusića banane s one strane ubećanja.

Nakon ove pjesme slijedi članak dr. sc. Jakše Ferkova: "Obljetnice mađarskog i hrvatskog naroda". Autor u zanimljivom tekstu podsjeća na slavnu Mohačku bitku koja se dogodila 29. kolovoza 1526. kada je mađarsko-hrvatska vojska doživjela poraz od turske sile, a kralj Ljudevit stradao pri pokušaju bijega. Ono što autor ne navodi, a trebao je - da je nakon ovog poraza Hrvatsko-Ugarsko Kraljevstvo ostalo bez vladara. Zbog toga je došlo do borbi za prijestolje i građanskoga rata. Na novu 1527. Hrvatski sabor je na zasjedanju u Cetingradu za vladara izabrao nadvojvodu Ferdinanda Habsburškog i od tada Habsburgovci vladaju Hrvatskom sve do 1918. godine. Mađarski plemići i dio hrvatskih izabrali su kao vladara Ivana Zapolju, domaćeg čovjeka, zbog čega je došlo do rata između njegovih pristaša i pristaša Ferdinanda Habsburškog.

Kao drugi važan događaj dr. Ferkov navodi Sigetsku bitku iz 1566. godine.

Gradišćansko-hrvatski znanstvenik dr. sc. Šandor Horvat objavio je članak "Od raspolovljenja farov do šmugljanja" s podnaslovom "Svakidašnjica za Trianonom uz madjarsko-austrijsku granicu". Ovo je vrlo bolna tema za mađarski narod i danas jer je Trianonskim ugovorom Mađarska izgubila velik dio nacionalnog teritorija. Međutim, ovim ugovorom gradišćansko-hrvatski arhipelag, koji se do tada nazivao hrvatskim arhipelagom, razbijen je na neprirodan način na četiri dijela: mađarski, austrijski, slovački i češki. U ovom članku podsjeća se na tu tragediju.

Branka Pavić Blažetin upozorila je na "trideset godina Hrvatskoga glasnika", tjednika Hrvata u Mađarskoj, neobično važnog za nacionalni i kulturni život hrvatske manjine. Kristina Goher predstavila je kulturnu udrugu "Marica" koja djeluje u hrvatskome selu Salanta pokraj Pečuha. Ova udruga dobila je lijepo državno odlikovanje koje se zove "Pro Cultura Minoritatum Hungariae", u prijevodu: "Za kulturu manjina u Mađarskoj". Ista autorica piše o poznatoj novinarki Milici Klaić Tarađiji koja je 2019. dobila ovo odličje.

Mlada novinarka Bernadeta Blažetin vrlo je kvalitetno opisala udrugu "Zrinski kadeti" koja svojom odorom i djelovanjem veliča slavnu obitelj Zrinski.

Branka Pavić Blažetin

Vrlo je zanimljivo za pisca ovih redaka što se nakon Bernadete Blažetin javlja Vjekoslav Blažetin s pjesmom "Sanitarna kontrola". Bernadeta je njegova teta, otac mu je pjesnik i znanstvenik Stjepan Blažetin, a djed Stipan Blažetin, također pjesnik i narodni učitelj. Time se stvorila intelektualna i pjesnička dinastija Blažetin, što pisca ovih redaka osobito raduje.

Urednica kalendara je kao suradnike zaposlila i kolege iz Hrvatske. Tako je npr. Maja Matijević iz Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje napisala obavijesni članak "Portal JEZIK. Hrvatski". Dok je Tomislav Šovagović upozorio na gostovanje hrvatskih pjesnika u Koljnofu. Kristina Kinkela Valčić zabilježila je gostovanje prof. dr. Stipe Botice u Pečuhu pod naslovom "Grad bez Granica".

Nekada poznata pjesnikinja Marija Varga (1921. - 1944.) ponovno je vraćena u književni život vrlo lijepom pjesmom "Kada te netko voli".

Dr. sc. Mario Bara s Hrvatskoga katoličkog sveučilišta u Zagrebu napisao je članak koji je postao aktualan upravo u vrijeme pisanja ovih redaka. Naime, Barin članak nosi naslov "Izazovi bunjevačkog pitanja danas". Podsjećam da je Vlada Republike Srbije u veljači 2021. ozakonila bunjevački hrvatski dijalekt kao poseban jezik, odvojen od hrvatskoga, i uvela ga kao službeni u manjinske škole u Vojvodini. Time je hrvatska nacionalna zajednica gotovo prepolovljena i to je oblik njezina uništavanja.

Martin Kubatov u pre-

glednom članku upozorio je na "životni put Eve Zorić i njezin rad u garskoj kulturnoj skupini". Eva Zorić rođena je 1947. u Gari, a preminula je 2020. godine. Šezdesetih godina napisala je tridesetak pjesmama na hrvatskoj bunjevačkoj ikavici. Ona pripada široj obitelji istaknutih hrvatskih prosvjetnih djelatnika Alojzija Babića i njegove žene Anuške Vidaković Babić. Pokojna Eva Zorić dala je velik doprinos njegovanju hrvatskoga folklora u Mađarskoj. Cijela njezina obitelj bila je predana hrvatskoj kulturnoj baštini.

Kada smo kod Hrvata Bunjevaca, Živko Gorjanac upozorio je na djelatnost i povijest "Bajske bunjevačke čitaonice" koja slavi 110. godišnjicu svoga postojanja.

Nakon ovoga članka urednica Branka Pavić Blažetin u kalendar je uvrstila tri pjesnika. Značajna poetesa i tragična ličnost Roza Vidaković (1922. - 1981.) predstavljena je pjesmom "Potres", Branko Filaković, također istaknuti hrvatski pjesnik i učitelj (1942. - 1991.), predstavljen je s dvjema pjesama, a Stipan Blažetin (1941. - 2001.), uz Josipa Gujaša-Đuretina najveći hrvatski pjesnik u Mađarskoj, predstavljen je s dvjema pjesmama.

Hrvati u Mađarskoj vezani su uz Katoličku crkvu. O tome svjedoče dva značajna priloga Branke Pavić Blažetin o hodočašću Hrvata u poznato marijansko svetište Gospe Judske i esej Timee Horvat o gradišćansko-hrvatskom svećeniku i kulturnom djelatniku Štefanu Dumoviću pod naslovom "Oči u oči sa zlatomašnikom Štefanom Dumovićem".

Upozorio bih, uz ostalo, na prilog "Serdahelska laica" o djelovanju hrvatske samouprave u istoimenome mjestu. Drugi prilog posvećen je knjizi "Antun Vidaković – utemeljitelj kazališta", poznatoga narodnog aktivista Ivice Đuroka.

Poznati hrvatski znanstvenik i kroatist Vinko Brešić predstavio je knjigu mladoga hrvatskog znanstvenika iz Pečuha, Silvestra Balića: "Bibliografija hrvatskih časopisa u Mađarskoj (1989. – 2009.)", koju je objavio Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj 2019. godine.

Mladi znanstvenik Balić, zajedno s Brankom Pavić Blažetin, autor je vrijedne monografije o selu Salanta pokraj Pečuha.

Sljedeća tematska cjelina nosi naslov "Hrvatski kalendar 2020." i osvrće se na prošlogodišnji almanah. Uvod je napisao Stipan Balatinac. Nakon toga objavljena je narodna pripovijetka "Seljani gonili pauke" iz zbirke "Bunjevačke narodne pripovitke" Balinta Vujkova (1951.). Nakon toga čitateljima je ponuđena još jedna pripovijetka pod naslovom "Podravski Vrag" kojoj je kao autor potpisan Milutin Majer. Nakon nje urednica je objavila pjesmu "Na plamtećoj cesti" Josipa Gujaša-Đuretina (1936. - 1976.). Treba reći kako je nekim čudnim stjecajem okolnosti zaboravljeno predstaviti veliku monografiju o Josipu Gujašu-Đuretinu u kojoj su sabrane sve njegove pjesme iz rukopisne ostavštine, a koju je tiskala zagrebačka izdavačka kuća "Acumen". Kako je riječ o fundamentalnom djelu bez kojega je nezamisliva književnost Hrvata u Mađarskoj, vjerujemo kako je ovaj previd slučajan te kako će biti ispravljen u godišnjaku za 2022. godinu.

Sljedeća polovina kalendara nosi naslov "2020. u slikama". Donosi obilje fotografsko-dokumentarne građe o svim aspektima života Hrvata u Mađarskoj i važna je za buduće istraživače i povjesničare.

U cjelini gledano "Hrvatski kalendar 2021." uspješno je produžio tradiciju narodnih kalendara i prošlih desetljeća. Vrlo je korisno, pregledno i ilustracijama bogato štivo. ■

ENG ***Hrvatski kalendar ("The Croatian Calendar") is an almanac that has for decades been published for readers in the ethnic Croatian community of Hungary. Before the introduction of a democratic political regime the publication went under the name of Narodni kalendar ("The People's Calendar"). This yearbook summaries the key events of the past year in our minority community, with numerous illustrations. As such it is a valuable historical source for recent decades when regarded from the archival perspective.***

Sopranistica Marija Vidović afirmirala se i kao docentica na Nacionalnom konzervatoriju za glazbu u Ciudad de Mexicu te kao asistentica glasovitom profesoru Franciscu Araizi na elitnoj Glazbenoj akademiji "Kraljica Sofija" u Madridu.

Tekst: **Vesna Kukavica**

Album pjesama iz Međimurja izabrala je, obradila i izvela operna umjetnica Marija Vidović, složivši ih kao jednu dramsku priču, koja je snimljena u pratnji Varaždinskog komornog orkestra kojim je dirigirao Matija Fortuna. Sopranistica Vidović svoj je novi studijski album jednostavno nazvan "Međimurje". Na novom albumu nalazi se dvanaest pjesama posvećenih Marijinom rodnom kraju, među kojima su međimurske *popevke* i nekoliko autorskih pjesama. U simfonijskim aranžmanima ruskog skladatelja Alexa Pashkova tradicionalne pjesme poput "Ljubav se ne trži", "Međimurje, kak si lepo zeleno", "Marica je fajn snešica" i ostale, zaživjele su u zadivljujućoj glazbenoj formi, a za vrhunsku izvedbu su osim Marije zaslužni i članovi Varaždinskog komornog orkestra. - Pjesmom 'Ljubav se ne trži' otvaram ljubavnu tematiku na koju se nastavlja niz tradicijskih pjesama u kojima Marica, fajn snešica priča svoju priču o dvije različite generacije, u ovom slučaju dvije generacije zaljubljenih. Roditelji pričaju o svojem zaljubljivanju i zbližavanju na počecima prošlog stoljeća upravo onda kad i sama Marica otkriva

Dragulj Međimurja s madridskom adresom

Međimurske pjesme kakve dosad publika nije čula u izvedbi sopranistice s madridskom adresom Marije Vidović objavljene su ovih dana

Omot albuma sopranistice Marije Vidović: "Međimurje"

svoju ljubav života. Prava i istinska ljubav im daje potpunu slobodu, pravi smisao i veselje života i s takvim velikim ispunjenim srcem ostvaruju želju za ostankom u svom rodnom kraju, čuvajući i poštujući svoju kulturu i tradiciju. Ljubav se ne trži, niti ne kupuje... koliko istine su nam pokazali naši stari u ovoj pjesmi!", pojasnila je sopranistica Vidović zašto je upravo ovom pjesmom otpočela novi album.

Pripadajući video spot snimljen je u produkciji CMC televizije, a novi Marijin album "Međimurje" promoviran je 29. travnja 2021. "Iza nas je nekoliko dana snimanja u maloj dvorani Lisinskog i jako sam zadovoljna kako je sve prošlo. Imali smo žestok tempo jer dvanaest pjesama u iznimnim aranžmanima Alexa Pashkova nisu nimalo jednostavan zadatak. Zahvalna sam svim članovima Varaždinskog komornog orkestra i dirigentu Matiji Fortuni jer nije lako pod ovim epidemiolškim mjerama smjestiti orkestar i svirati pod maskama. Naravno, hvala puno i cjelom timu i mojoj diskografskoj kući Croatia Records koja se pobrinula za sve.", izjavila je Marija.

Operna diva Marija Vidović afirmirala se i kao docentica na Nacionalnom konzervatoriju za glazbu u Ciudad de Mexicu te kao asistentica glasovitom profesoru Franciscu Araizi na elitnoj Glazbenoj akademiji "Kraljica Sofija" u Madridu.

FANTASTIČNA IZVEDBA

Glazbeni producent albuma je prof. Ivo Josipović koji je o suradnji s Marijom rekao:

"Oduševio me Marijin prvi, božićni album "Christmas Classics" koji je sjajno napravljen što sam uostalom i napisao u predgovoru izdanja. Direktor Croatia Records, Želimir Babogredac pozvao me da sudjelujem na ovom albumu kao glazbeni producent što sam prihvatio s velikim zadovoljstvom. Ovo je ustvari moj povratak u studio gotovo nakon osam godina što me posebno veselilo. Aranžmani su drugačiji i svježi i ovo će biti zaista jedan poseban album s tradicionalnim pjesmama i siguran sam da će odabrane skladbe izazvati oduševljenje publike." Nakon odličnog uspjeha božićnog albuma "Christmas Classics" za koji je Marija Vidović dobila i prvu nominaciju za Porin u kategoriji božićnih albuma, odabir međimurskih pjesama logičan je nastavak jer je Marija rođena Čakovčanka. Kruna ovog, novog projekta bio je Marijin koncert u Čakovcu 29. travnja na Dan Međimurske županije. ■

ENG ***Opera Singer from Međimurje Marija Vidović, now living in the capital of Spain Madrid, has created a new album. Treated as a dramatic story accompanied by the Chamber orchestra of Varaždin conducting by Matija Fortuna, the title of the work is simply „Međimurje".***

Kijev, Dnjepar i Andrijivski uzviz (rujan 2020.)

Književnost kao sveobuhvatni ocean znanja

Katedra slavenske filologije Sveučilišta Taras Ševčenko u prijestolnici Ukrajine Kijevu, bila je jedna od prvih na kojima se počeo učiti hrvatski jezik u inozemstvu. Početci studija hrvatskoga jezika na katedri sežu u godinu 1993.

Tekst i foto :**Robert Bebek**

"Moja prva godina na sveučilištu bila je zanimljiva jer sam prvi put uronila u slavensku filologiju. Mnogi od mojih kolegica i kolega postali su mi prijatelji i prijateljice i puno su mi pomogli, kako na sveučilištu, tako i u životu.", Ira Garnik.

"Upoznajem kulturu zemalja, povijest, ljude zaranjajući u proučavanje njihovih jezika. Ono što me prije najviše plašilo bila je činjenica da nikada neću biti savršena na ovom ili onom jeziku. Ali sada je to ono što me motivira u razvoju.", Ana Astrolog.

"Upoznao sam se s Hrvaticama iz Zagreba. Često smo provodili vrijeme zajedno u kafiću. Pričali smo o tome kako je u Hrvatskoj i kakve dojmove su one imale o Ukrajini. Želim se uskoro opet s njima susresti i upoznati se i s novim ljudima.", Vlad Puškar.

"Ne mogu potpuno opisati svoj stav o knjigama, samo u nekoliko rečenica; da budem kratka, književnost je za mene sveobuhvatni ocean novog znanja, psihologije, osjećaja, iskustva i mašte. Samo treba biti hrabar i krenuti na put.", Saška Panfilova.

Tako razmišljaju i govore naši ukrajinski studenti kroatistike u Kijevu, gradu nastalom u VI. st., u ljetopisima prvi put spomenutom daleke 860. godine. Posao lektora iznimno je bogat, zahtjevan i raznovrstan. Od povijesti hrvatskoga jezika do suvremene književnosti, stilistike i frazeologije. U svemu su najvažniji kontinuitet i povezivanje. Kontinuitet, u smislu jasne predodžbe o tome da lektorat niti počinje, niti završava s tobom, kao privremenim bićem predaje jezika i znanja, već da su mnogi prije tebe put utrli i da će ga oni koji dođu nastaviti granati. Povezivanje, pak, kao umrežavanje studenata, kolega, znalaca i svih pasioniranih ljudi koji s vremenom očvrsnu interdisciplinarni raster kroatističkih i slavističkih sadržaja ne samo lingvistike, već i translatoloških, etnoloških, literarnih i inih pitanja i tema. Slično je i s radom u nastavi; kad postaneš svjestan da nikad ne možeš znati dovoljno svega o svemu, da uvijek postoje odgovori, iako oni ponekad nisu instantne naravi, da je jezik živa, složena i neprekidno evoluirajuća, neukrotiva beštija, ako si uz to vazda gladan novih znanja, uvida i pitanja, ne možeš ne zavoljeti i priviknuti se na takav posao i kruh.

Dodiplomski prvostupnički studij traje osam semestara. Studenti imaju i mogućnost upisa poslijediplomskih magistarskih programa na petoj godini studija u trajanju od još četiriju dodatnih semestara. Hrvatski jezik i književnost studiraju u kombinaciji sa studijem ukrajinskog jezika i prevođenja, od iduće akademske godine i uz studij engleskog jezika. Kao drugi slavenski jezik u

Kijevo-pečerska lavra (ukr. Києво-Печерська лавра), najstarije pravoslavno svetište Istočnih Slavena osnovano 1051. godine u Kijevu

Studentice kroatistike i kolegice profesorice s Katedre za Slavistiku (Kijev EXPO, lipanj 2019.)

Alice
Nastava na daljinu u proljetnom semestru 2020. Studentice treće godine dodiplomskog studija kroatistike.

Robert Bebek rođen je 1968. u Rijeci. Diplomirao je hrvatski jezik i književnost na riječkom Filozofskom fakultetu. Radio kao urednik, lektor, bibliotekar, književni kritičar, prevoditelj. Surađivao u domaćim ("Matica") i stranim časopisima i novinama. Od 2004. radi kao lektor hrvatskoga jezika na stranim visokoškolskim ustanovama u Litvi, Ukrajini, Poljskoj, Mađarskoj i Portugalu. Zastupljen u antologijama i panoramama. Prevođen i nagrađivan. Sa studentima i kolegama kroatistima iz Litve preveo Marulićevu Juditu na litavski jezik. Objavljene knjige: Lampa u zoru, Oblici praznine, U isti beskraj, Leptiri i tomu slično, A trebalo je samo zvati se Tom Waits, Sigurna mjesta, Vulkano.

trajanju od četiriju semestara, hrvatski jezik i književnost mogu odslušati i studenti bugaristike, polonistike i bohemistike. Ove akademske godine hrvatski kao prvi jezik slušaju studenti druge i četvrte godine dodiplomskog (*univ. bacc.*) i druge godine poslijediplomskog studija (*univ. mag.*) ukrajinskog i hrvatskog jezika i grupa studenata polonista koja hrvatski uči kao drugi slavenski jezik.

Od slavenskih jezika poučavaju se još i bugarski, slovenski, srpski, bjeloruski, ukrajinski i češki. Nastavu, predavanja i vježbe iz srpskog, slovenskog, bugarskog, češkog i bjeloruskog jezika održavaju domicilni profesori slavistike. Zahvaljujući dugogodišnjem poučavateljskom i znanstvenoistraživačkom radu kijevskih kolegica slavistica, domicilnih profesorica i predavačica, studenti slavistike od prve godine studija do obrane svojih magistarskih radova dobivaju vrhunska znanja, podatke i uvide te su u potpunosti obaviješteni o svim relevantnim i kompleksnim lingvističkim, povijesnim, literarnim i međukulturnim temama. Ozračje na katedri prije svega je humanističko i kolegijalno, usmjereno prvenstveno k predaji i obogaćivanju zajedničkih informacija i znanja među studentima i kolegama; val zapadnoeuropske/globalne komercijalizacije i stihijske redistribucije i novih poredaka i podjela studijskih modula, silaba i programa u tihom je naletu i, nažalost, pred vratima.

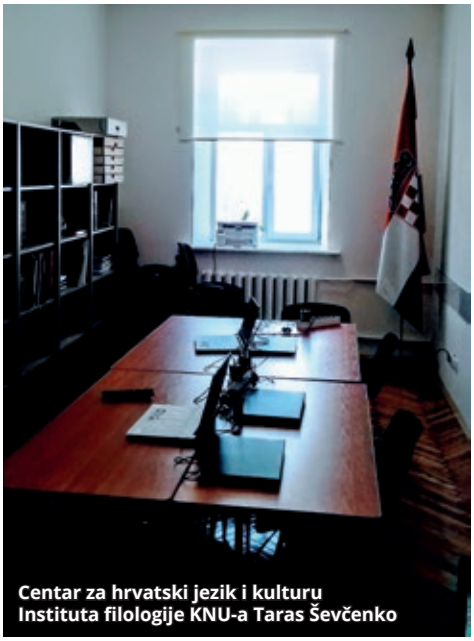
Sukladno Memorandumu o osnivanju Centra za hrvatski jezik na Filološkom fakultetu u Kijevu i zahvaljujući svesrdnom angažmanu VRH-a Kijev, financijskoj potpori MZO-a RH, Rektoratu i Katedri za slavistiku Instituta filologije, dovršeni su radovi u auditoriji Centra za hrvatski jezik i kulturu te je prostorija u potpunosti opremljena, funkcionalna i radno osposobljena za nastavu.

Zahvaljujući naknadnom angažmanu VRH-a Kijev, u drugoj polovici rujna 2020. Centar za hrvatski jezik i kulturu dodatno je tehnički i informatički opremljen prijenosnim računalima, printerom, bežičnim internetom i smart tv-om pa se nastava, u redovnim okolnostima, u prostorijama centra održava svakodnevno. U jesenskom semestru akademske godine 2020./2021. predavanja i vježbe na fakultetu, prema mješovitom nastavnom modelu, imali smo svi mi, i studenti i predavači, od 1. rujna do 8. listopada. Odluka rektora KNU-a Taras Ševčenko o prelasku s nastave na fakultetu na nastavu na daljinu obnovljena je naknadno polovicom studenoga. Nastava se od 8. 10. 2020. održava na daljinu sa svim studentskim grupama nakon čega slijede kolokviji i ispiti na daljinu u online formatu.

Studenti pete godine ukrajinskoga i hrvatskoga jezika zajedno s lektorom preveli su i lektorirali na hrvatski jezik izvornik teksta audiovodiča za katalog kijevskoga Nacionalnog muzeja genocida-gladomora, a tekst kasnije i pročitali i njegov audio zapis arhivirali na Ukrajinskom radiju i u muzeju. Međunarodna razmjena studenata i sporazumi između visokoškolskih ustanova omogućuju studentima obogaćivanje i proširivanje svojih znanja iz hrvatskoga jezika, povijesti, književnosti i kulture. Studenti mogu boraviti u RH tijekom

Studenti u Kijevu mahom su bilingvalni, poznaju i ukrajinski i ruski jezik, dobar dio njih aktivno ili pasivno vlada još ponekim slavenskim jezikom pa već u startu raspolažu zavidnim osobnim slavenskojezičnim kapitalom i prednošću u odnosu na većinu ostalih studenata slavistike u europskim zemljama.

ljeta i sudjelovati u radu Zagrebačke slavističke škole u Dubrovniku. Osim Dubrovnika, ukrajinski studenti kroatistike imaju pravo i na subvencionirani jednosemestralni studijski boravak na Croaticumu FFZG-a kao i na jednosemestralno pohađanje predavanja i vježbi iz hrvatskoga jezika u programima Riječke kroatističke škole FFRI-ja. Osim u Republici Hrvatskoj, studenti se koriste i međuslavističkim razmjenskim stipendijskim programima drugih slavenskih zemalja i svoj studij dijelom provode u Češkoj, Bugarskoj, Srbiji, Sloveniji. Većina ih na koncu studija suvereno govori i razumije barem tri-četiri slavenska jezika i izvrsno poznaje njihove kulturološke i društvenopovijesne dubine, njihove mikrokontekste, razlike, identitete i priče.

Centar za hrvatski jezik i kulturu Instituta filologije KNU-a Taras Ševčenko

Osim lektora, nastavu, predavanja i vježbe iz hrvatskoga jezika i književnosti održavaju i domicilni profesori katedre. Rad i razumijevanje književnih tema i jezičnih pitanja na kijevskoj Katedri za slavistiku na najvišem je znanstveno-pedagoškom nivou.

DANI HRVATSKOG JEZIKA

Drugi po redu "Dani hrvatskoga jezika", koji su trebali biti održani prošle godine u ožujku, a zbog situacije s COVID-om, morali biti odgođeni, održani su u Kijevu i Lavovu 8. travnja 2021. godine. Na žalost mnogih sudionika, ali i domaćina, niti sada situacija nije dozvoljavala da se održe uživo , te je iskorištena mogućnosti virtualnog komuniciranja kako bi se ove godine ipak održali.

Na početku programa sudionike , kojih je bilo oko pedeset, pozdravili su Prorektor za međunarodnu suradnju Nacionalnog Sveučilišta "Taras Ševčenko" Petro Bekh i dekan Nacionalnog Filološkog fakulteta Sveučilišta u Lavovu "Ivan Franko" prof.dr. Svjatoslav Pilipčuk. Kraćim obraćanjima nastupile su pročelnica Katedre slavistike Kijevskog sveučilišta prof. Olga Palamarčuk i pročelnica Katedre slavistike na Lavovskom sveučilištu prof. Alla Tatarenko. U ime organizatora nazočnima se obratila veleposlanica RH u Ukrajini Anica Djamić i otvorila DHJ.

Dani su započeli predavanjem akademika Mislava Ježića koji je predstavio značajnog suvremenog slavistu, pokojnog akademika Radoslava Katičića, njegov rad i znanstvenu baštinu.

Prof. dr. Ivana Vidović Bolt, jedna od suautorica, predstavila je Rječnik hrvatskih animalističkih frazema, koji je sastavila zajedno sa doc. dr. sc. Brankom Barčot, prof. dr. sc. Željkom Fink-Arsovski, dr. sc. Barbarom Kovačević, prof. dr. sc. Nedom Pintarić i doc. dr. sc. Anom Vasung.

Prof. Robert Bebek, lektor hrvatskoga jezika na Sveučilištu u Kijevu, u dijelu posvećenom prevođenju, predstavio je vlastita djela. Njegove pjesme na ukrajinski su jezik prevele studentice Kijevskog nacionalnog sveučilišta "Taras Ševčenko", koje su ih i pročitale zajedno sa studenticama Nacionalnog sveučilišta "Ivan Franko" u Lavovu. U nastavku teme prevođenja, predstavljena je, u izvorniku i prijevodu, pripovijetka Nade Iveljić "Božićna bajka", koju su prevele i pročitale studentice slavistike Lavovskog sveučilišta Julija Stefanišin i Kristina Telembij.

Veleposlanica RH u Kijevu Nj. Eksc. Anica Djamic i kolegice profesorice s Katedre za Slavistiku KNU-a Taras Ševčenko s R.Bebekom

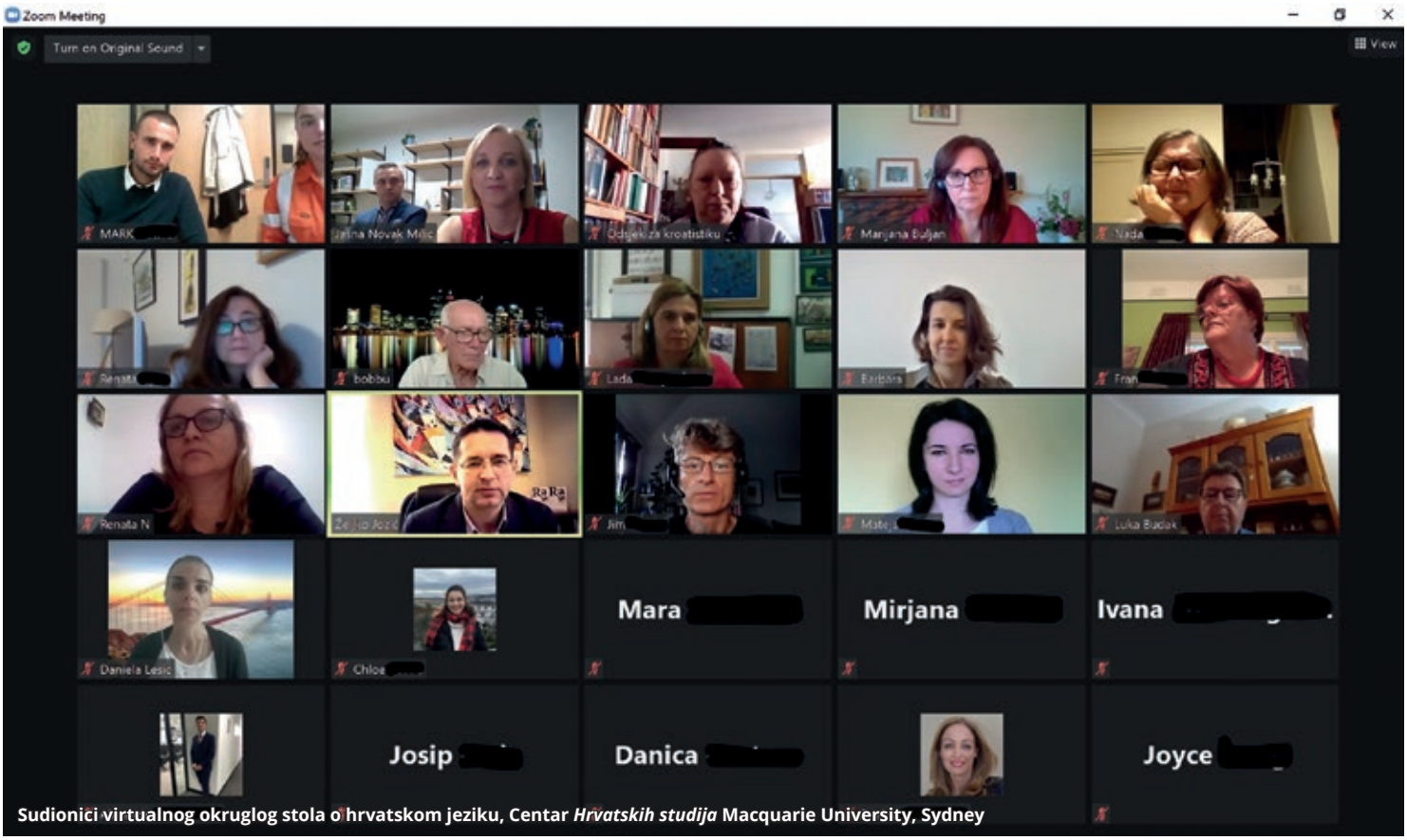
Na kraju programa, sudionicima se obratila prof. dr. Olena Dzjuba Pogrebniak, ravnateljica Centra hrvatskog jezika i kulture pri Filološkom Institutu Nacionalnog Sveučilišta "Taras Ševčenko" u Kijevu, progovorivši o planovima i perspektivama, te izrazila zahvalnost na dosadašnjoj suradnji Veleposlanstvu RH u Ukrajini.

U završnoj riječi, veleposlanica Anica Djamić srdačno je zahvalila svim sudionicima na aktivnom sudjelovanju u ovogodišnjim Danima hrvatskog jezika, te izrazila nadu da će pandemija omogućiti sastanke uživo iduće godine, kao i da će Veleposlanstvo tada moći biti domaćinom širem skupu okupljenih sudionika. ■

ENG ***The Slavic philology department of the Taras Shevchenko National University in the Ukrainian capital of Kiev was one of the first university venues abroad to teach Croatian. Croatian language instruction at this university began in 1993. The undergraduate programme runs eight semesters. Students have the option of enrolling in a postgraduate master's programme in the fifth year of study covering an additional four semesters. International student exchange and agreements between higher education institutions enable students to enrich and expand their knowledge of the Croatian language, history, literature and culture. Students of the Ukrainian university also have the opportunity to stay in Croatia for the summer and take part in the work of the Zagreb School of Slavic Studies in Dubrovnik. Apart from Dubrovnik, Ukrainian students of Croatian studies are also entitled to a subsidized one-semester study visit for the Croaticum programme offered by the University of Zagreb's Faculty of Humanities and Social Sciences, and one semester of lectures and training offered at the University of Rijeka's Faculty of Humanities and Social Sciences.***

U Sydneyu održan virtualni okrugli stol o hrvatskome jeziku

Na okruglome stolu o hrvatskome jeziku u Australiji, koji je organizirao Centar Hrvatskih studija Sveučilišta Macquarie, čule su se zabrinjavajuće informacije o nedostatku tumača i prevoditelja, o padu broja govornika hrvatskoga jezika te apeli vladama Australije i Hrvatske da pomognu hrvatskoj zajednici u očuvanju jezika

Sudionici virtualnog okruglog stola o hrvatskom jeziku, Centar *Hrvatskih studija* Macquarie University, Sydney

Tekst i foto: **Jasna Novak Milić**

U povodu Mjeseca hrvatskoga jezika i 54. obljetnice objave Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika, Centar Hrvatskih studija Sveučilišta Macquarie u Sydneyu organizirao je 18. ožujka 2021. prigodan okrugli stol pod nazivom "At home with our language", odnosno "Kod kuće sa svojim jezikom". Na skupu, koji se održao virtualno, govorilo se o značaju Deklaracije, o priznanju hrvatskoga jezika u Australiji te o očuvanju hrvatskoga jezika među Hrvatima u toj dalekoj zemlji. Obilježavanje godišnjice objave Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika nije novost u zajednici australskih Hrvata. Do prošle godine, kad zbog izbijanja svjetske pandemije to nije bilo moguće, Zaklada i Centar Hrvatskih studija zajednički su svake godine u ožujku organizirali domjenak uz prigodna predavanja na kojima se znalo okupiti i više od stotinu uzvanika. Na ovogodišnjem virtualnom okruglom stolu okupilo se tridesetak sudionika iz nekoliko australskih saveznih država i iz Hrvatske. Među okupljenima bilo je znanstvenika sa Sveučilišta Macquarie, Sveučilišta Monash u Melbourneu, s hrvatskih sveučilišta u Zagrebu, Splitu i Rijeci, nastavnika hrvatskoga u etničkim školama u Novome Južnom Walesu, predstavnika tumača i prevoditelja za hrvatski jezik u Australiji, predstavnika Hrvatske matice iseljenika iz Zagreba i

Rijeke te drugih zainteresiranih članova hrvatske zajednice. U ime veleposlanice Republike Hrvatske Nj. E. Betty Pavelich okupljene je pozdravio generalni konzul Republike Hrvatske za Novi Južni Wales, Queensland i Sjeverni Teritorij, gosp. Ivica Glasnović. Radni jezik skupa bio je engleski kako bi u radu mogli sudjelovati i oni koji ne govore hrvatski jezik, odnosno članovi hrvatske zajednice kojima je hrvatski nasljedni, a ne prvi jezik ili oni koji izvrsno govore dijalekte, ali ne i standardnu inačicu jezika.

INSTITUCIONALNA SURADNJA

O povijesti, odnosno o Deklaraciji, koja se smatra jednim od najznačajnijih dokumenata o hrvatskome jeziku, i o tome kako je tekao proces priznavanja hrvatskoga jezika u Australiji bilo je riječi u dijelu uvodnih izlaganja. O tome su okupljenima govorili Luka Budak, bivši dugogodišnji voditelj Centra Hrvatskih studija na Sveučilištu Macquarie, sada počasni predavač, i Željko Jozić, ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu, koji je također predstavio rad Instituta i posebno njegova tiskana i internetska izdanja.

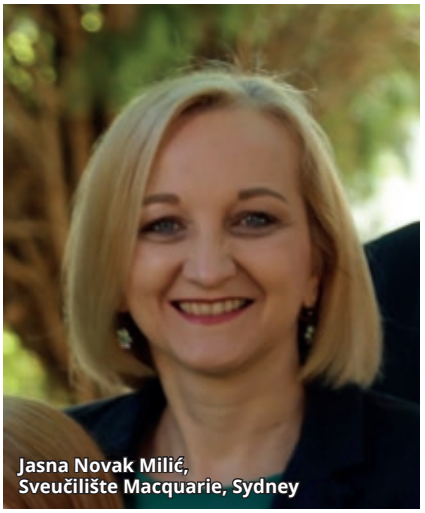
"Deklaracija" je, kad je objavljena 1967. godine i u godinama nakon toga, posebno odjeknula među hrvatskim iseljenicima. Tim proglasom osamnaest kulturnih i znanstvenih ustanova u Hrvatskoj usprotivilo se Novosadskome dogovoru iz 1954. godine kojim se isticala potreba za jedinstvenim pravopisom i ujednačivanjem ponajprije hrvatskoga i srpskoga nazivlja za sve struke, a onda i jezičnoga ujednačivanja uopće. Suprotno Novosadskome dogovoru, Deklaracijom se zahtijevalo da se ustavom zajamči nedvojbena "(...) jednakost i ravnopravnost četiriju književnih jezika: slovenskoga, hrvatskoga, srpskoga, makedonskoga" te da se osigura dosljedna primjena "(...) hrvatskoga književnog jezika u školama, novinstvu, javnom i političkom životu, na radiju i televiziji kad se god radi o hrvatskom stanovništvu, te da službenici, nastavnici i javni radnici, bez obzira otkud potjecali, službeno upotrebljavaju književni jezik sredine u kojoj djeluju". Objavljivanje teksta Deklaracije izazvalo je oštru reakciju komunističkih vlasti, a mnogi njezini potpisnici bili su kažnjeni te im je onemogućen daljnji rad.

AFIRMACIJA HRVATSKOGA JEZIKA SEDAMDESETIH

Dijelom zahvaljujući Deklaraciji te iznimnim naporima pojedinaca, hrvatski iseljenici u Novome Južnom Walesu postigli su priznanje hrvatskoga jezika u toj australskoj saveznoj državi još davne 1979. godine. To je dalje dovelo do toga da se hrvatski kao samostalan i zaseban jezik mogao poučavati u državnim etničkim školama, da je nacionalna

Željko Jozić, ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

Jasna Novak Milić, Sveučilište Macquarie, Sydney

državna medijska kuća SBS 1975. uvela program na hrvatskome jeziku, da je 80-ih godina prošloga stoljeća hrvatski uveden kao predmet na maturi te da je 1983. godine utemeljen studij hrvatskoga jezika na Sveučilištu Macquarie. Na te važne povijesne činjenice za Hrvate u Australiji sudionike okrugloga stola podsjetio je Luka Budak. Marijana Buljan, izvršna urednica programa radija SBS na hrvatskome jeziku, govorila je o tome kako u svakom novom popisu stanovništva, koji se u Australiji provodi svakih pet godina, broj govornika hrvatskoga jezika pada, kako je sve teže pronaći jezično kompetentne sugovornike i suradnike te kako hrvatskome programu prijeti gubitak sati jer se on određuje prema podacima iz popisa stanovništva i na temelju slušanosti.

AKTUALNI IZAZOVI

U raspravi koja je uslijedila nakon uvodnih izlaganja pozvanih panelista sudionici su se usredotočili na sadašnjost, na stanje hrvatskoga jezika u Australiji u ovom trenutku, što je i bio jedan o ciljeva skupa. Franicka Jelavic Roberts iz Pertha istaknula je nedostatak tečajeva ili drugih oblika usavršavanja za tumače i prevoditelje hrvatskoga jezika u tom dijelu Australije dok istodobno, kako zajednica postaje starija, raste potreba za njihovim uslugama. Ona je također istaknula problem pitanja koje se u obrascu za popis stanovnika odnosi na jezik, a zbog kojeg mnogi govornici hrvatskoga jezika ostaju nezabilježeni. Naime, pitanje je na zadnjem popisu glasilo "Koji jezik govorite kod kuće?", u čemu se mnogi govornici hrvatskoga nisu prepoznali jer hrvatski govore u drugim prilikama, ali ne nuž-

no (i) kod kuće. Daniela Lešić, nastavnica u jednoj od hrvatskih škola u Sydneyu, govorila je o nedostatku tekstova ili knjiga koje bi bile prilagođene posebice starijoj djeci i tinejdžerima koji tek počinju učiti hrvatski. Za njih, smatra Daniela, nema odgovarajućih sadržaja jer je njihovo znanje hrvatskoga osnovno, ali ih ne zanimaju teme ili pristup kakvi se nude u udžbenicima za šestogodišnjake pa gube zanimanje. S druge strane, sadržaji koji su im zanimljivi, jezično su im preteški. Daniela je pohvalila zajedničku inicijativu hrvatske redakcije radija SBS i Centra Hrvatskih studija Sveučilišta Macquarie i njihov redoviti potkast "Lagani hrvatski". Smatra da bi tako nešto trebalo napraviti i za mlađe osobe, posebno tinejdžere i adolescente. Renata Nikoletić, također učiteljica hrvatskoga jezika iz Sydneya i predsjednica Središnjeg odbora hrvatskih etničkih škola u Novome Južnom Walesu, govorila je o padu broja učenika koji je zabilježen ove školske godine, što djelomično pripisuje pandemiji, no kao glavni problem i ona navodi nedostatak organizirane potpore australske i hrvatske vlade. Uz nedostatak resursa, posebno je istaknula nedostatak nastavnika. Postojeći nastavnici uglavnom su volonteri koji u to što rade ulažu mnogo truda i vremena. "Riječ je o malom broju učitelja, koji čine apsolutno sve što je u njihovoj moći da očuvaju hrvatski jezik, kulturu i identitet, ali kojima treba više resursa, pomoć šire hrvatske zajednice i iz Hrvatske", rekla je Renata Nikoletić.

Luka Budak, veteran u očuvanju hrvatskoga jezika u Australiji, smatra da je u hrvatskoj zajednici u Australiji došlo do promjena te da su joj potrebni aktivisti – mala skupina zainteresiranih osoba koja može razbuktati iskru i održavati plamen, koja stvara i može pokrenuti i druge. U prošlosti su upravo takve male skupine, u kojima je Luka i sam sudjelovao tijekom više desetljeća, poticale promjene. Smatra da je u hrvatskoj zajednici došlo do pasivizacije, i u Australiji, ali i u drugim zemljama. Hrvati lako postanu pasivni ako stvari ne idu onako to oni žele, pogotovo u politici, a svaki Hrvat u zajednici je, kaže Luka Budak, političar. "No, ne bi se smjelo odustati od cilja kad nam se ne sviđa dominantna politika. Ne treba miješati državu, kulturno bogatstvo zemlje s politikom. To su potpuno odvojena pitanja. Da su naši preci u posljednjih tisuću godina tako razmišljali, mi danas ne bismo bili u prilici razgovarati o hrvatskome jeziku u Australiji", zaključio je raspravu na okruglome stolu Luka Budak.

Direktor Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Željko Jozić, institucije koja se prije svega bavi znanstvenim proučavanjem jezika, na kraju je sudionike virtualnoga skupa uputio na aplikacije i internetske stranice koje bi im mogle pomoći u učenju i očuvanju hrvatskoga jezika, a posebno ga je dirnula gospođa Nada Vlatko iz Sydneya koja je na skupu govorila starim dijalektom stanovnika Blata na Korčuli. Svima je poručio da je uz očuvanje hrvatskoga standarda među iseljenicima jednako važno čuvati i njegovati i hrvatske dijalekte. Iako skup nije iznjedrio opće zaključke, iz komentara sudionika moglo se zaključiti da su okupljanja i dijalog ove vrste nužni te da treba nastaviti s međusobnim povezivanjem i suradnjom Hrvata u Australiji te njihovim daljnjim povezivanjem s relevantnim osobama i institucijama u Hrvatskoj s ciljem da se sačuva, održi, a po mogućnosti i unaprijedi sve ono za što su se u prošlom stoljeću svojim trudom izborili Hrvati u Australiji. ■

Plakat okruglog stola o hrvatskom jeziku, Centar Hrvatskih studija Macquarie University, Sydney

ENG ***Worrying information about a lack of interpreters and translators, and a drop in the number of Croatian speakers, were part of the discussion at a round table on the Croatian language in Australia organised by Macquarie University's Croatian Studies Centre. The meeting also voiced appeals to the governments of Australia and Croatia aimed at helping the Croatian community preserve its ancestral language.***

Običan život mimo stereotipa

Rođenjem vezan uz Melbourne, Damir Ljubičić odrastao je u Zagrebu gdje je u svijet novinarstva zakoračio pišući za razne tiskane medije. Sredinom 2000-ih životni put ga je vratio "tamo dolje", gdje je sljedećih desetak godina uređivao tri publikacije namijenjene australskim Hrvatima, od kojih je najpoznatiji i najdugovječniji tjednik u hrvatskom iseljeništvu *Hrvatski vjesnik*. Nakon povratka u Hrvatsku s velikim zadovoljstvom pridružio se timu *Glasa Hrvatske* gdje radijskim i televizijskim prilozima povezuje dva svijeta koja i te kako dobro poznaje - iseljenu i domovinsku Hrvatsku. Osim u novinarstvu, svoju kreativnost izražava i u glazbi u skupini Undercode, kao i u filmu i crtanju.

Damir i Veronika

Razgovarao: **Nino Sorić** Foto: **Osobni album Damira Ljubičića**

IZMEĐU DVAJU SVJETOVA

Kako se dogodilo da ste se rodili u Melbourneu?

- Moji roditelji početkom sedamdesetih pošli su u svijet u potrazi za boljim životom i put ih je odveo u Australiju. U to doba slovila je kao svojevrsni El Dorado u kojem su oni željeli zaraditi, uštedjeti i vratiti se u Hrvatsku. Dobro im je krenulo pa su u Zagrebu kupili zemljište i počeli graditi obiteljsku kuću, da bi se krajem sedamdesetih vratili u glavni grad Hrvatske. No, kako su povratnici tadašnjim vlastima bili sumnjiva skupina, moga su oca dočekale mnoge birokratske prepreke koje su ga natjerale da donese zaključak kako je najpametnije vratiti se u Melbourne te pričekati da se politička klima promijeni nabolje. Otac i majka dogovorili su se da on još koju godinu odradi sezonski kako se cijela obitelj ne bi morala ponovno seliti. Tako smo u "osamdesetima" doslovno živjeli razdvojeno na dva kontinenta: otac bi dolazio i odlazio, a kasnije, kad smo mi djeca bili dovoljno sposobni za samostalan život, majka je povremeno odlazila k njemu u Melbourne.

Vi ste se, dakle, rodili "tamo dolje", kako obično glasi naša percepcija položaja australskoga kontinenta u odnosu na Europu?

- Svjetlo dana ugledao sam u petak 13. veljače 1976. godine. A roditelji su rođeni u Livanjskome polju, području koje se geografski nalazi na tromeđi Dalmacije, Bosne i Hercegovine. Tamošnji narod taj je prostor često nazivao onim "i" u imenu Bosne i Hercegovine, a drugo mu je ime - Tropolje. To su tradicionalni, radišni ljudi odrasli na kamenu.

ZAGREB U "PRVOJ RUNDI"

Zanimljivo je da ste se vratili u Hrvatsku i odrasli u Zagrebu?

- Moja je priča daleko od stereotipa. Kao beba doselio sam se u Zagreb u kojemu sam živio do 30. kada sam odlučio nastaviti život u zemlji svoga ro-

đenja. U toj drugoj "rundi" proveo sam nekih 11 godina.

Izbor za srednju školu i daljnje obrazovanje bio je više umjetnički...

Moj izbor bila je zagrebačka Škola za primijenjenu umjetnost i dizajn, umjetnost me privlačila od malih nogu, poglavito crtanje. Kasnije sam se usmjerio prema grafičkom dizajnu, uglavnom vezanom uz tiskane medije.

Što Vas je odvelo u novinarstvo? Je li se to dogodilo slučajno ili je to bio interes od ranih dana?

- Novinarstvo je u početku bilo moj hobi. Zahvaljujući prijatelju Vladimiru Milinoviću s vremena na vrijeme bih napisao pokoji članak za *Studentski list* u kojemu sam u jednom trenutku imao svojevrsnu kolumnu ili bolje reći serijal opširnijih članaka na temu hrvatskih vidovnjaka. Istraživao bih rad onih koji su razvikani u medijima te utvrđivao način i tehnike kojima se koriste u svome radu. Više sam energije ulagao u istraživanje onih koji su "mirisali" na prevarante. A radio sam i u *Jutarnjem listu*. Ali moj ozbiljniji novinarski rad započeo je tek nakon dolaska u Melbourne, kada sam s dragim suradnikom Martinom Čopom i nekolicinom tamošnjih Hrvata druge generacije pokrenuo vlastiti magazin koji smo naslovili *Croatian Magazine*. Primijetio sam da tamošnja zajednica nema mjesečnik namijenjen mlađima pa smo skrojili dvojezični mjesečnik na 64 stranice u boji. Papir je bio *glossy*, svako izdanje je imalo i veliki poster, a svi materijali bili su originalni – sve intervjue, članke i fotografije naručivali smo od mojih kolega novinara iz Zagreba. Tematski smo pokrivali važnije teme u sportu i estradi, a bilo je tu i vrijednih povijesnih tema o kojima tamošnja mladež nije puno znala. Magazin smo, na žalost, unatoč činjenici da bi se naklade vrlo brzo rasprodale, bili prisiljeni ugasiti jer se nismo uspjeli izboriti za državne oglase od kojih živi većina tamošnjih etničkih tiskovina. Nedugo nakon toga klubovi australskih Hrvata predložili su mi da pokrenem tjednik na novinskom papiru pa sam sljedeće tri godine proveo na mjestu glavnog urednika tjednika *CroExpress* (koji nema veze s internetskim portalom koji vode njemački Hrvati). Kasnije sam prešao u *Hrvatski vjesnik*, najdugovječniji tjednik u našem iseljeništvu općenito, gdje sam bio zamjenik glavnoga urednika Georga Zorana Sabljaka sve do kraja 2015.

To se sve dogodilo prilikom "drugog" odlaska u Australiju, tj. povratka?

- Odluku o povratku u Australiju donio sam krajem 2005. jer sam bio prilično ljut na kašnjenje plaće kod tadašnjeg poslodavca. Rekao sam si: "Imaš australsku putovnicu, a mučiš se ovdje. Idi pa vidi kako je tamo u Australiji..."

Kako ste se snašli u početku, je li povratak bio nekako pripremljen ili ste išli "naslijepo", spremni raditi sve što je potrebno?

- Većina iseljenika koji dođu u novu zemlju nema prijatelje i poznanike pa su u početku prisiljeni raditi bilo što. Moj prvi posao bio je u tvrtki koja je postavljala pozornice na većim koncertima izvođača poput Green Day, Jamiraquai, Motley Crue i mnogih drugih. A živio sam u Melbourneu, glavnome gradu savezne države Viktorije.

NOVINE I NOGOMET

U Australiji ste surađivali i uređivali tri publikacije namijenjene australskim Hrvatima. Možete li nam predstaviti *Hrvatski vjesnik* s obzirom na podatak kako je to najdugovječniji tjednik u hrvatskom iseljeništvu?

- Da, *Hrvatski vjesnik* jest najdugovječniji tjednik u cijelome hrvatskom iseljeništvu koji i danas neprekidno izlazi od svog osnutka daleke 1983. godine. Naklada *Vjesnika* u moje vrijeme kretala

Ekipa tjednika "CroExpress" u Melbourneu

se u nekih 12.000 primjeraka, a vjerujem da se i današnja naklada, unatoč Internetu, nije bitno smanjila. Ono što u *Vjesniku* posebnu njeguju su priče i intervjui iz zajednice. Zajednica je još uvijek vitalna, svakog tjedna nešto se zanimljivo događa u nekom gradu Australije. Najveći događaj nedvojbeno je tradicionalni Australsko-hrvatski nogometni turnir koji se održava početkom listopada svake godine. Ta manifestacija privuče više od 5.000 mladih iz svih dijelova zemlje. Nakon turnira izdvojio bih i CROktoberFest, hrvatski dan piva na kojem redovito ekskluzivno nastupaju najveća imena hrvatske estrade, od Petra Graše i Siniše Vuce do grupa poput Opće opasnosti i Magazina.

Jeste li zadovoljni poslom koji ste obavili u tim publikacijama? Što ste željeli postići?

- Uglavnom sam zadovoljan jer težak je to i vrlo naporan te odgovoran posao. Najveći problem je bio pronaći dobre novinare koji su pismeni na hrvatskome jeziku. Cilj je uvijek bio dobro i pravodobno informirati čitatelje, povezivati ih s Hrvatskom. S druge strane, tjednik je svojevrsno ogledalo hrvatskog "matriksa" koji je utkan u život tamošnjega multikulturalnog društva.

LJUBAV JE KRIVA

Nakon deset godina života u "zemlji klokana" ponovno ste u Lijepoj Našoj. Zašto ponovno povratak?

Među komentatorima na prvom UFC eventu održanom u Australiji (Sydney)

Godišnje okupljanje povodom sv. Ane 2011. u rodnom kraju roditelja

- Ljubav je ovoga puta kriva za moj povratak. Igrom sudbine, zahvaljujući jednoj popularnoj društvenoj mreži, neočekivano sam upoznao svoju Veroniku, prekrasnu Požežanku u koju sam se zaljubio na prvi pogled. Mogli smo birati, otići zajedno u Melbourne ili ostati u Hrvatskoj, no odlučili smo se za Lijepu Našu.

Sada radite u *Glasu Hrvatske* – na 4. programu HRT-a. Kako je došlo do te suradnje? Koje su sada teme koje Vas zanimaju?

- Tijekom 2019. morao sam se na neko vrijeme vratiti u Melbourne kako bih prodao stan i vratio mamu koja je tamo sama živjela. U jednom trenutku javio mi se dragi prijatelj Damir Posavac koji je surađivao s *Glasom Hrvatske* i zamolio me da napravim radijsku reportažu s Australsko-hrvatskoga nogometnog turnira koji se te godine održavao u Geelongu, gradiću oko sat vožnje udaljenom od Melbournea. Nisam bio lijen pa sam sa sobom ponio i videokameru te snimio i televizijski prilog koji se jako svidio urednici *Glasa Hrvatske* Tanji Rau pa mi je ponudila suradnju. Odmah nakon povratka u Zagreb krenuo sam raditi u radijskome programu da bih koji mjesec kasnije počeo snimati i kao videonovinar za televizijske emisije *Globalna Hrvatska* te *Pogled preko granice*.

KRIST ZA VUKOVARCE

Većina priča koje obrađuju hrvatske iseljenike, emigrante, vezana je uz ekonomske (ne) prilike ili pak političke. To su uglavnom, u stereotipima koji ih opisuju, vrlo tradicionalni ljudi. Vi ste roker. Zanimljivo, odmah sam pomislio na Krista Novoselicha, basista Nirvane, koji je također rođen "vani", u Comptonu u SAD-u, ali se vratio u Zadar gdje je pohađao gimnaziju 1980. i onda otišao u Ameriku, ponovno. On je bio jedan od vodećih "grunge" glazbenika. Vi ste pak autor u grupi Undercode. Koliko dugo već postoji Undercode te kako je to biti član rock benda?

- Krista Novoselicha sam imao priliku upoznati u Zagrebu tijekom ratne 1992., u jeku najveće popularnosti Nirvane. Nenajavljeno se pojavio u Zagrebu, vezano uz jedan humanitarni događaj, a susret se dogodio u prostorijama udruge prognanika iz Vukovara. Krist je jako zanimljiv čovjek koji se nakon raspada Nirvane "odmetnuo" u politiku i tamo se vrlo dobro snalazi. Moj sastav Undercode postoji od 1998., a i danas je aktivan. Ekipa je na okupu iako članovi sviraju i u drugim sastavima. Na primjer, Marko Karačić - Karo basist je (i) Prljavog kazališta, a gitarist Ivan Špeljak Jitz "praši" obrade rock klasika s trijem Rockheads. Zahvaljujući višestrukom sudjelovanju na "soundtracku" svjetski poznate hrvatske računalne igre Serious Sam, Undercode ima pristojan broj fanova diljem svijeta od kojih je najveći broj u Ruskoj Federaciji. Iako je glazbena scena zamrla pojavom ovoga nesretnog virusa, i dalje skladamo, snimamo, pripremamo se za povratak na scenu kada se sve vrati u neku normalu. Rock, u našem slučaju njegova žešća podvrsta zvana heavy metal, samo je jedan vid izražavanja glazbom tako da mi rockeri nismo neka posebna vrsta. Stereotip ludih, otkačenih rockera možda je imao smisla prije nekoliko desetljeća dok je

taj glazbeni žanr bio na vrhuncu popularnosti, ali današnje okolnosti glazbenicima ne dopuštaju taj luksus pošto je nakon pojave Interneta glazba postala besplatna pa se samim time u toj industriji vrti znatno manje novca.

HEAVY VJERNIK

Film je još jedno područje koje Vas zanima?

- Da, od malena sam bio opčinjen filmom kao medijem. Filmski plakati su me posebno očaravali, poglavito oni koji su bili slikani rukom. No, nisam krenuo u tom smjeru jer mi se činilo kako se filmom u Hrvatskoj bave isključivo djeca ljudi iz gornjeg ešalona društva, da za nas klince iz radničke klase tamo nema mjesta. Baveći se glazbom često se javljala potreba za izradom glazbenih spotova pa sam se tako imao priliku izražavati i u tome vizualnome mediju. Kada sam prije pet, šest godina objavljivao drugi album svog heavy metal benda Undercode, umjesto klasičnih spotova koji prikazuju glazbenike kako sviraju u nekom zanimljivom ambijentu odlučio sam snimiti kratki film podijeljen u tri dijela. Kako je tema albuma bila postapokalipsa, zajedno s prijateljima Tomislavom Hećimovićem i Darijem Godićem iz Zagreba dvije godine zaredom posjećivao sam četverodnevni event "Wasteland Weekend" koji se održava usred kalifornijskog dijela pustinje Mojave. Event je posvećen ljubiteljima postapokaliptičnih filmova poput Pobješnjelog Maksa, Knjige iskupljenja i sličnih, a ekipa koja se tamo okuplja dolazi potpuno kostimirana, dovoze svoja autorski dizajnirana vozila. Uz minimalan budžet i veliku susretljivost mnogobrojnih *Wastelandera* snimili smo (prema mome mišljenju) vrlo atraktivan kratki film koji nam je dokazao kako se s jako malo novca (i puno hrabrosti, da ne kažem ludosti) može snimiti i kvalitetan dugometražni film ovog žanra.

Sa 2Cellos i "Angusom" iz AC/DC, prilikom intervjua u melburnškoj zgradi Sony Record

Ljerka Galic, Ivana Perkovac, Damir Ljubičić, Nino Sorić

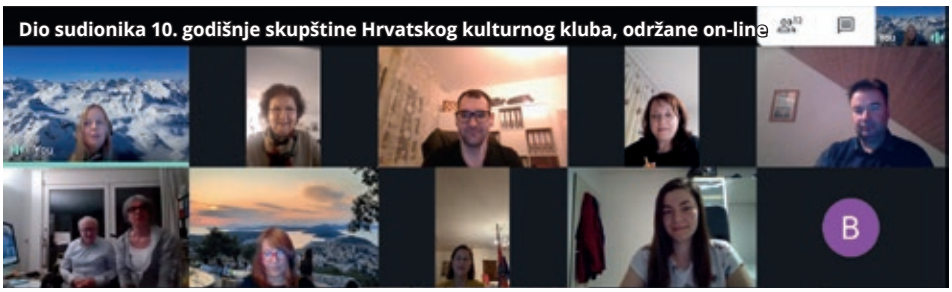
Čovjek može steći dojam kako je Vaša biografija, u neprekidnim odlascima i povratcima, pomalo "vagabond", odnosno da niste vezani uz neko određeno mjesto ili uvjerenje. Ipak, dobio sam osjećaj kako ste zapravo vrlo tradicionalni, danas bi neki rekli duhovni, ili klasično religiozni. Kako ovaj razgovor vodimo u vrijeme Uskrsa, možete li mi za kraj reći nešto o tome.

- Britanski YouTuber Paul Joseph Watson jednom je rekao kako je konzervatizam novi punk i u tome se slažem s njim. Posljednjih desetljeća svjedočimo upornom pokušavanju razbijanja tisućljetnih kulturnih, društvenih, pa i bioloških koncepata... Uz to nam se nameće i ta politička korektnost, a religija se kroz oči mainstream medija često opisuje nazadnom, tradicionalne vrijednosti se prikazuju kao zaostale. Smatram se duhovnim, vjernik sam, kršćanin, ali se ne bih svrstao u klasično religiozne osobe jer ne volim okvire unutar okvira. Slijedim Krista, trudim se biti što bolji čovjek, biti na korist zajednici i bližnjima... ■

ENG *Melbourne born Damir Ljubičić grew up in Zagreb where he worked as a journalist writing for a number of print media houses. In the mid-2000s he relocated again, moving "down under", where he spent the following decade editing three publications targeted at ethnic Croatians in Australia, the best known and longest standing of which is the Hrvatski vjesnik ("Croatian Herald") weekly. Now back in Croatia he joined the Voice of Croatia team where he helps produce radio and television programming to bridge two worlds he is familiar with: the homeland and our diaspora. Damir also expresses himself creatively as a member of the Undercode band, in film and drawing.*

(Dvo)godišnja skupština Hrvatskoga kulturnog kluba

Pandemija korone, sa svim svojim negativnim efektima, nije naravno zaobišla ni Švicarsku. Umnogome je poremetila rad Hrvatskoga kulturnog kluba. No, s druge strane, prisilila nas je da se prilagodimo i prihvatimo nove trendove.

Dio sudionika 10. godišnje skupštine Hrvatskog kulturnog kluba, održane on-line

Tekst: **Vesna Polić Foglar**

Lani smo bili koronaoptimisti. Godišnju skupštinu Kluba trebali smo održati 8. ožujka 2020. uz domjenak za sve članove. Budući da to nije bilo moguće, odgodili smo je na dva mjeseca nadajući se da tada više neće biti ograničenja okupljanja. Kako je poznato, pandemijske mjere još uvijek su na snazi i skupštinu ni na jesen 2020. nije bilo moguće održati. U međuvremenu smo ponešto naučili i tehnički se usavršili pa smo ove godine bili koronarealisti. Skupštinu smo uspješno održali on-line 24. veljače 2021. Uz članove Kluba, kao gosti bili su prisutni dr. sc. Andrea Bekić, veleposlanica RH u Švicarskoj i dr. Pave Medved, predsjednik KUD-a "S. S. Kranjčević".

Sva izvješća – o radu Kluba, uredništva *Libre*, blagajne, revizora – tako su podnesena za dvije godine, i sva su jednoglasno usvojena. Izvještaj o radu Kluba za 2019. godinu bitno se razlikovao od onog za 2020. Za 2019. bio je dosta sadržajan – 5. svibnja organizirano je predavanje Srdjana Čapkuna o digitalnoj sigurnosti, 16. lipnja tradicionalni proljetni susret, 29. lipnja drugi posjet CERN-u u Ženevi, 3. studenoga predavanje Nenada Bana "Pogled u nevidljiv svijet" i 13. prosinca adventska večer. U toj godini Klub je organizirao i donaciju Dječjoj bolnici u Zagrebu za kupnju jednoga potrebnog aparata.

Godina 2020. dobro je počela – 23. veljače održana je projekcija filma Comic Sans, prva iz planirane serije projekcija hrvatskih filmova. No, već sljedeće prikazivanje filma *Sve najbolje,* predviđeno za 15. ožujka, moralo je biti otkazano. Isto tako i predavanje "Nanotehnologija kroz oči jednog fizičara" koje je László Forró trebao održati 5. travnja, kao i predavanje Žarka Katića, državnoga tajnika u Ministarstvu unutarnjih poslova, predviđeno za 10. svibnja. Proljetni susret pomaknut je na jesen i tada definitivno otkazan, isto kao i tradicionalna adventska večer. U 19 godina postojanja Kluba prvi put adventska večer, koja se prije organizirala s Hrvatskim humanitarnim forumom, a posljednjih godina s KUD-om "Silvije Strahimir Kranjčević", nije održana.

Svoj zadnji sastanak u prvom polugodištu 2020. Hrvatski kulturni klub održao je u skladu s propisima o koroni – pod vedrim nebom i uz lagan povjetarac. Gostoprimstvo su pružili Marica i Marijan Ivačić u svome vrtu u Zürich-Altstettenu. Taj sastanak bio je i prigoda za oproštaj od ovo dvoje dugogodišnjih, vrijednih članova koji su dali svestran doprinos dosadašnjem

Oproštaj od Marice i Marijana Ivačić, dugogodišnjih, vrijednih članova HKK

Generalni konzul Slobodan Mikac predaje povelju predsjedniku HKK Juri Georgu Foglaru na proslavi Dana državnosti 2019. u Schaffhausenu

Pandemija na sreću nije imala utjecaja na izlaženje časopisa *Libra* koji Klub neprekidno izdaje već skoro dva desetljeća.

klupskom djelovanju. Svoje redovite sastanke Klub je inače održavao pod maskama i uz nužan fizički razmak, a u posljednje vrijeme on-line.

I u protekle dvije godine časopis *Libra* izlazio je nesmetano u svibnju i studenome, dvojezično, na hrvatskome i njemačkome. U 2019. izdani su brojevi 45 i 46, a u 2020. brojevi 47 i 48. Članovi uredništva u ove dvije godine bili su Nikolina Cukrov Lovrić, Antonela Grill Zečević, Mike Flam, Ivanka Jerković, Alexander Künzle i Marina Matić. Uz članove uredništva, za *Libru* su pisali Nenad Ban, Srdjan Čapkun, Hermina Delić, Andrej Došen, Vesna Jelinek, Sibila Knežević, Sandra Korošec Jensen, Zlatko Kovačević, Vlatka Matoković, Dubravko Mihaljek, Ivica Puljak, Ivanka Radman, Alfred Schenker, Laurora Shoshi, Iris Smokvina, Kerstin Treydte i drugi. Intervjuirali smo uz ostale Stjepka Habijanovića, Zvonka Milasa, Petera Schocha, Reu Stark Rajčić, Ružu Studer Babić, Daniela M. Webera.

Skupština je s velikim zadovoljstvom primila na znanje da je obavljen obilan opseg radova oko pripremanja portala helveticro.ch. Predsjednik je istaknuo da je u proteklom razdoblju za Klub najznačajniji bio pristup većeg broja novih aktivnih članova mlađe generacije.

Predsjednik Kluba Georg Juraj Foglar spremao se već lani prepustiti svoje mjesto nekom drugom, no svoje dužnosti morao je obnašati godinu dulje. Ove godine za predsjednicu je izabrana Mirna Resan. U upravni odbor ušli su i Martina Baričević (urednica portala helveticro.ch), Nikolina Cukrov Lovrić, Dubravka Eror (blagajnica), Georg Jura Foglar (potpredsjednik), Ivica Matić (potpredsjednik), Vesna Polić Foglar (urednica *Libre*), Bojan Resan, Jasna Šavor Vidić i Lera Tomašić. ■

Mirna Resan prima počasnu povelju od predsjednice RH Kolinda Grabar Kitarović povodom Dana državnosti 2019. godine

ENG ***The "corona" pandemic scare, and all of its negative outcomes, has, of course, not spared Switzerland. It has significantly disrupted the activities of the Croatian Culture Club in this country. All of the annual reports (on activities, the editorial board of the Libra magazine, treasurer's report and audit) have, thus, been submitted for a two-year period. Over the past two years the Libra magazine managed to publish issues in May and November (bilingual: Croatian/German). The annual meeting was particularly delighted with the news that much of the work has been done on the preparations of the helveticro.ch internet portal. The club was awarded a national certificate of commendation, presented by former Croatian President Kolinda Grabar Kitarović at our embassy on the occasion of Statehood Day 2019.***

20 godina djelovanja

Hrvatsko kazalište u Švicarskoj, koje kontinuirano djeluje pri Hrvatskoj katoličkoj misiji Solothurn, ove godine upravo u uskrsno vrijeme slavi 20. obljetnicu svoga djelovanja. Amatersko je kazalište koje redovito uz svoje snage angažira i profesionalce na području glume, glazbe, scenografije i režije.

Nastupaju u hrvatskim zajednicama po Švicarskoj i Njemačkoj, a svojim snimljenim TV-dramama i mjuziklima na DVD-ima, ponekad i na različitim TV-postajama, imaju mogućnost biti prisutni među Hrvatima diljem svijeta. U ovih dvadeset godina snimili su oko pedeset (50) predstava većinom sakralnog karaktera, ali i niz onih iz hrvatske kulturne i povijesne baštine. Bile su to drame, mjuzikli i kratki igrokazi, kako oni za djecu tako i za odrasle. Najpoznatije su im bile izvedbe dvaju mjuzikla *Slučaj Galilejac* i *Jedna žena – Priča o ljubavi Kraljice mira*. Oba su snimljena i kao TV-filmovi, a *Jedna žena...*, u kojoj glumi, pjeva i pleše više od pet stotina sudionika, prevedena je i objavljena na desetak jezika.

U svojoj jubilarnoj godini, unatoč ograničenjima zbog koronavirusa, *Hrvatsko kazalište u Švicarskoj* uspjelo je postaviti na scenu svoju novu predstavu: priredilo je i uvrstilo u svoj program glazbeno-dramsko ostvarenje *BEČKU UROTU,* za koju je tekst i glazbu napisao Šimun Šito Ćorić. U njemu glume iskušane glumice i glumci. U scenografiji i režiji pomogli su švicarski profesionalci, a na snimljenim muzičkim dionicama sviraju i pjevaju poznati glazbenici iz domovine i iz Švicarske. Originalne kostime za ovu predstavu, garderobu onoga vremena, osiguralo je *Hrvatsko narodno kazalište* iz Zagreba. Sad je ta predstava našla svoj put i do televizijskih ekrana jer je snimljena i kao dramski TV-film.

Pjesma VIVAT CROATIA, VIVAT LIBERTAS (https://youtu.be/eYtKRqI_bvM) jedna je od skladbi iz glazbeno-dramskog ostvarenja *BEČKE UROTE* Hrvatskog kazališta u Švicarskoj, snimljena kao poseban videospot. *(Šimun Šito Ćorić)*

potpis na kraju teksta inače stavljamo u nastavku teksta kako je i bilo

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika učite kada želite i gdje želite

A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian. Learn when and where you want.

Sveučilište u Zagrebu

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

srce

HiT-1

Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika

The first on-line course of Croatian as second and foreign language

Jesenski semestar / *Autumn semester*

13. rujna – 5. prosinca 2021.
(prijave do 3. rujna 2021.)

September 13 – December 5, 2021
(application deadline is September 3, 2021)

Proljetni semestar / *Spring semester*

7. ožujka – 29. svibnja 2022.
(prijave do 25. veljače 2022.)

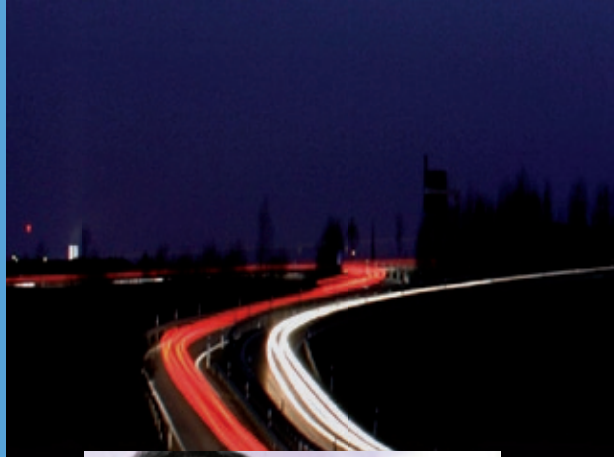
March 7 – May 29, 2022
(application deadline is February 25, 2022)

- **7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodlu)**
- **150 nastavnih aktivnosti**
- **24 sata online nastave u živo**
- **iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik**
- **interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika**
- **mogućnost stipendije**

- *7 learning units in the Moodle-based e-learning system*
- *150 learning activities*
- *24 hours of real-time communication online*
- *experienced language instructors, specialists in Croatian as L2*
- *an interactive, communicative and individual approach to language learning*
- *the possibility of a scholarship*

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici
Look at videos about the course at web page
www.matis.hr

Obavijesti i upisi
additional information and enrollment:
ecroatian@gmail.com

Piše: **dr. fra Šimun Šito Ćorić, Švicarska (sito.coric@gmx.net)**

U vrijeme kada smo bili studenti nismo bili dovoljno svjesni čije izvanserijsko predavanje možemo ponekad čuti, i to u njegovu rodnome Luzernu ili pak s njim sjediti za istim stolom u vrijeme objeda u našemu malome i svestranome studentskom St. Beat domu. Papa Ivan XXIII. imenovao ga je savjetnikom za Drugi vatikanski koncil. Po cijelome svijetu, posebice među vodećim ljudima svih velikih kultura i religija, djelovao je kao začetnik i promotor projekta nazvanog "Weltethos". To je dogovoreni sadržaj nužnih zajedničkih norma, vrijednosti, ideala i ciljeva za cijeli ovaj planet, koje bi svi mogli prihvatiti, a koji proizlaze iz vjerskih, kulturnih i filozofskih tradicija svekolike ljudske povijesti. U kolovozu i rujnu 1993. u Chicagu su se pod Küngovim predsjedanjem i vodstvom okupili predstavnici 125 raznolikih religija i religijskih tradicija iz cijeloga svijeta sa 6.500 sudionika na "Svjetskome parlamentu religija". Na kraju su svi prihvatili "Deklaraciju o globalnoj etici", koja sadrži četiri univerzalne vrednote, a kojima je nešto kasnije dodana i peta: 1) Obveza na kulturu nenasilja, 2) Obveza na kulturu pravde i solidarnosti, s posebnom brigom za siromašne, 3) Obveza na kulturu tolerancije i istinoljubivosti, 4) Obveza na kul-

Pogubnost zatvaranja u svoje avlije

Ovih tjedana diljem svijeta komemorira se odlazak u 93. godini života Hansa Künga, jednoga od najglasovitijih teologa i autora u našem vremenu. Ovdje u našoj bazelskoj biskupiji u Švicarskoj, kojoj je pripadao, to ćemo činiti na poseban način.

turu ravnopravnosti bez diskriminacije i 5) Obveza na kulturu ekološke odgovornosti i održanja Zemlje. Pri svemu tome neopozivo i bezuvjetno su se svi složili da za sve vrijedi "Zlatno pravilo međusobnog ponašanja": Čini drugome *što bi tebi bilo drago da drugi tebi učini, a ne čini drugom što tebi ne bi bilo drago da drugi tebi učini!* Učinjeno je to jer je za bolji svijet na ovome malom planetu nužno imati općeprihvaćene barem temeljne vrijednosti.

Možda je ovo prigoda i poticaj da se pogleda dokle je došla "civilizacija" takvih odnosa u nas u narodu i državi. Posebno je naša politička zbilja obilježena žestokim borbama suprotstavljenih stranačkih ekipa. Svaka strana nastoji na očigledan način postavljati prepreke prijedlozima druge strane. Potreban je dogovor oko temeljnih nacionalnih vrijednosti i ciljeva koje bi trebalo postaviti i za njih se boriti na nacionalnome planu, a iza kojih bi svi mogli stati, bez fige u džepu ili lažne kurtoazije. Za druge vrednote razumljivo je da će biti raznolikih vizija hrvatskih interesa jer su stranačke grupe različitih senzibiliteta. Na žalost, svjedoci smo svakog dana da ni ove univerzalne vrednote "Weltethosa" koje idu u prilog svima ipak nisu zaživjele u međuljudskim i međunarodnim odnosima u našemu malom narodu, među građanima Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, a da neke susjede i ne spominjemo. Dovoljno je baciti oko na medijske sadržaje s trajnim isticanjem, pa i promicanjem, šupljina i negativnosti, na javne odnose među političarima, na sudske, školske i gospodarske ustanove, na tolike podvale i laži iz prošlosti i sadašnjosti koje se odnose na cijelu naciju. Tu je nebriga i za sirotinju, za društvenu diskriminaciju, za stanje u obiteljima, a tek za jad pojedinačnih neljudskih odnosa među pojedincima! Na svakom koraku nedostaje nam ono što je papa Ivan Pavao II. nazivao "osnovnom kulturom življenja". Hrvatski narod prečesto je žrtva uskogrudnog mentaliteta dizanja zidova oko svoje male avlije, pa i od onih u javnom životu, koji nikako da izađu ispod svog kišobrana i vide da nije pod njim čitav svemir.

Znam da se može reći da je po bijelom svijetu mjestimice još mnogo gore, jednako među bogatim tzv. kraljevskim dvorovima ili u nedemokratskim sustavima gdje je, recimo, kršćanstvo danas najprogonjenija vjera na svijetu. Ali stara i još važeća mudrost kaže da najprije treba početi od sebe. Eto, mi govorimo o svjetskim razmjerima, a u nas čak oni kojima je dostupan javni prostor govore o dotepencima, drugi lijepe ružne etikete cijelim krajevima, treći broje krvna zrnca, četvrti ponižavaju obiteljska stabla, peti se bez osnovnog pijeteta iživljavaju nad mrtvima, a bez srama umanjuju vrijednost živima i tako sve negativnim malograđanskim redom. Jedne neka gospoda, zapravo urbani rasisti, izruguju kao ruralne i manje vrijedne sunarodnjake, a neki ruralni duhovi otpisuju "bahatu i umišljenu" gospodu.

I to sve baš među nama Hrvatima koji pripadamo najraseljenijim narodima, koji smo po civiliziranom svijetu stekli pravo na svaki grad i kraj na kugli zemaljskoj. Kao da je, primjerice, briga Nijemca ili Amerikanca jesmo li iz Bosne ili Istre, nego jesmo li dobri ili loši radnici, stručni ili nestručni, uspješni ili neuspješni znanstvenici ili sportaši, čestiti ili nepošteni ljudi i sl. Očito je mnogima i na javnim društvenim razinama teško shvatiti i prihvatiti da bi nam baš svima dobro došlo više širine, međusobnog poštovanja i prihvaćanja! Upravo ljudi na državnim razinama trebali bi svima biti u tome prvi primjer! A s malo više volje i kulture življenja, i mi svi ostali lako bismo to mogli! Uistinu će za sve biti golema šteta ako i dalje ostanemo kao "žedan kamen na studencu"! ■

HMI i Centar za kulturu Orašje osmislili su filmsku radionicu u kojoj sudjeluju Hrvati iz domovine, BiH i iseljeništva te predstavnici hrvatskih manjina

Hrvatska matica iseljenika i Centar za kulturu Orašje, na tragu tradicionalnog okupljanja filmaša i ljubitelja filmske umjetnosti na tamošnjem festivalu, i njegovom bogatom programu, osmislili su filmsku radionicu u kojoj sudjeluju Hrvati iz domovine, BiH i iseljeništva te predstavnici hrvatskih manjina. Uz stručno vodstvo akademskog redatelja Ivana Mokrovića, radionica će se održati od 26.kolovoza do 1. rujna 2021.

Filmska radionica započinje prije otvaranja 26. Dana hrvatskog filma "Ivo Gregurević" u Orašju, a zadnjega dana će se u sklopu festivala prikazati i film sudionika. Cilj radionice je mlade buduće filmaše upoznati s procesom stvaranja filma, montaže, produkcije i distribucije. Filmska radionica novi projekt HMI-ja kojim pokazuje da i u doba koje nam nosi nove izazove programi idu dalje. (N.A.)

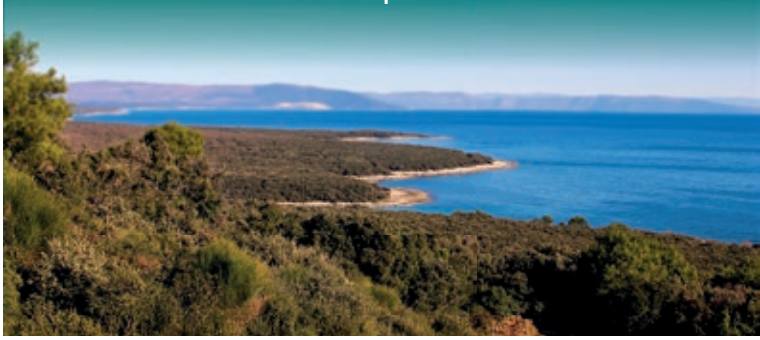
Prošlogodišnja predivna premijera pokazala je koliko mladi imaju talenta, samo im treba stvoriti okvir za rad i njihovu kreativnost. Taj okvir i ovom radionicom stvara Hrvatska matica iseljenika, istinski "prijatelj" filmskoga festivala u Orašju uz kojega je svojom značajnom potporom od samoga početka i naravno profesionalni i prijateljski domaćini i suorganizator radionice, Centar za kulturu Orašje. Očekujemo zaljubljenike u filmsku umjetnost, mlade koji se žele uputiti na daljnje školovanje vezano uz filmsku umjetnost I one koji svoje znanje žele obogatiti, da nam se I ove godine pridruže u "maloj Puli".

Radionica je besplatna i za sve Informacije i prijave javite se voditeljici projekta Nives Antoljak nives@matis.hr mob. 0992330654

Naziv projekta: Eco Heritage Task Force 2021.
Organizatori: Hrvatska matica iseljenika, Općina Ližnjan-Lisignano i Turistička zajednica Općine Ližnjan-Lisignano
Vrijeme održavanja: 9. do 21. srpnja 2021.
Mjesto održavanja: Istarska županija, područje Općine Ližnjan-Lisignano
Voditeljica: Barbara Buršić

Eco Heritage Task Force, volonterski ekološko-obnoviteljski program Hrvatske matice iseljenika koji više od dvadeset godina okuplja mladež hrvatskog podrijetla trebao bi se održati ovog ljeta u Istri. Naši ovogodišnji domaćini su Općina Ližnjan-Lisignano i Turistička zajednica Općine Ližnjan-Lisignano, a sam program održat će se i u sklopu projekta EKO Ližnjan od 9. do 21. srpnja 2021. Polaznici programa sudjelovat će u eko akciji u priobalju Šišana i Ližnjana, a za odlazak na radne zadatke koristit će električne bicikle te i na taj način pridonijeti zaštiti i očuvanju obale i priobalja. Za sudionike će biti organizirane raznovrsne radionice i dodatne aktivnosti kojima će bolje upoznati prirodnu i kulturnu baštinu te ribolovnu tradiciju ovoga područja - radionica hrvatskog jezika i kulture, medijska radionica, ekološke radionice, izrada suvenira, predavanja, zajednička druženja i izleti po Istri.
Program je financiran iz Operativnog programa za pomorstvo i ribarstvo EU.
Program će se održati u skladu s epidemiološkim mjerama, a u slučaju nepovoljnih zdravstvenih okolnosti organizatori zadržavaju pravo da se program odgodi/otkaže.
Više informacija o samom projektu i uvjetima prijave možete dobiti slanjem upita putem mejla barbara.bursic@pu.matis.hr.
Sve obavijesti i novosti o programu bit će dostupne na internetskim stranicama www.matis.hr te putem društvenih mreža HMI.

Operativni program ZA POMORSTVO I RIBARSTVO

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

TURISTIČKA ZAJEDNICA OPĆINE LIŽNJAN - LISIGNANO

Velika karijera skromnoga i poniznoga čovjeka

Iz argentinskoga dnevnog lista La Nacion donosimo dijelove velikoga intervjua s poznatim nogometnim vratarom hrvatskih (bračkih) korijena. Igrao je za Rosario Central, Tenerife, River Plate, Universidad Católica, rano ostao bez roditelja, prebolio tumor na mozgu, studirao poslovno upravljanje i danas je sportski direktor velikoga čileanskog kluba

Izvor: **La Nacion, tekst: Diego Borinsky, prijevod: Renata Tomašević Virovec**

José Maria Buljubasich u dresu čileanskoga velikana Universidad Catollica

Igrao je u Argentini, Španjolskoj, Meksiku, Čileu, Paragvaju za klubove Rosario Central, Tenerife, River Plate i Olimpiju Asuncion, u sezoni 2005. u Čileu nije primio gol u 15 utakmica, odnosno 1352 minute, što je peti doseg jednoga nogometnog vratara u povijesti ove igre. Sam sebe ocjenjuje kao vratara ocjenom 6,5 na ljestvici od 1 do 10 što je, kako pokazuju i njegove riječi u ovom razgovoru, vjerojatno posljedica svojstvene skromnosti, poniznosti i odgovornosti prizišlih iz „života koji ga nije mazio“. José María Buljubasich, nadimkom Tati, argentinski je nogometni vratar hrvatskih korijena koji je prestao igrati 2009. godine, a danas je sportski direktor čileanskoga velikana Cluba Deportivo Universidad Católica.

Na radnom mjestu u Santiagu de Chile – sportski je direktor Universidad Catollice

U dobi od osam godina ostao je bez oca. Kad mu je bilo trinaest, majka je počinila samoubojstvo. Odgojile su ga sestra i teta. Na vrhuncu karijere profesionalnoga nogometaša, 2006. godine, konstatiran mu je tumor na mozgu, ali se nakon operacije vraća nogometu. Studirao je management i već jedanaest godina sportski je direktor kluba Universidad Católica u Santiagu, u Čileu. Zanimljiv je intervju koji je, u povodu svoga pedesetog rođendana, dao argentinskome dnevnom listu LA NACION. Donosimo dijelove njegova četirii-

U dresu Tenerifea obranio je penal Barceloninom Ronaldu Koemanu

Sa suprugom i kćerima

polsatnog razgovora s novinarom Diegom Borinskym.

Tko je José María Buljubasich?

- Netko tko se borio za to da postigne ono što je želio i koji je zadovoljan postignutim. Kao osoba miran sam, obiteljski čovjek i vrlo odgovoran. To me prati oduvijek jer sam ostao bez roditelja vrlo rano i da nisam bio odgovoran, ne bih nikamo stigao. To što sam bio u tolikoj mjeri odgovoran radilo je za mene, ali i protiv mene - nisam mogao u svojoj karijeri uživati onoliko koliko sam želio.

Dok si bio dijete, je li te smetalo ime José María? Bila su to druga vremena, María je žensko ime, a klinci su osjetljivi.

- Podsvjesno mi se možda i nije sviđalo jer svaki put kad bih se predstavio, govorio sam - Zovem se José María, ali zovu me Tati. José je bilo ime mog oca, a María je bila moja baka s očeve strane koja je umrla kad su mi bile četiri godine. Bila je jedina baka koju sam upoznao.

A kako si dobio nadimak Tati?

- Tako me nazvala jedna od mojih teta dok sam još bio vrlo malen jer su moju sestru zvali Tata pa su mene počeli zvati Tati. Nadimak moje sestre s vremenom se izgubio, ali moj je ostao. Svi su me zvali i zovu me Tati - od kolega i trenera dok sam igrao sve do danas u upravi i među igračima Católice, svi me tako zovu. Teško da bih se odazvao da mi netko vikne - José María.

U sezoni 2005., u Čileu, José María Buljubasich, nadimkom Tati, nije primio gol u 15 utakmica, odnosno 1352 minute, što je peti doseg jednoga nogometnog vratara u povijesti ove igre.

Tvoje prezime je kompliciranо za komentatore.

- Potječe s otoka Brača u Hrvatskoj. Izgovara se Buljubašić. Po majčinoj strani prezime je Hulgić, također iz tog područja. Djedovi i bake s očeve i majčine strane stigli su iz bivše Jugoslavije, nakon Prvoga svjetskog rata. Imao sam sreću posjetiti rođake koji žive u Jelsi, na otoku Hvaru u Hrvatskoj, i oni su nam ispričali zbog čega su se naši preci odselili u Argentinu. Nikad se nisu uspjeli vratiti u svoju domovinu, što je tužno.

Čime su se bavili tvoji roditelji?

- Tata je vozio kamion, a mama je bila kućanica i krojačica. Otac je poginuo u prometnoj nesreći na Panamericani (nap. prev. autocesta, cestovni sustav od približno 25.800 km koji povezuje sve države zapadne hemisfere američkog kontinenta) kad mi je bilo osam godina, a mojoj sestri Rosani jedanaest. Ne znam je li razlog to što smo tada bili premaleni, no mama nije željela o tome govoriti i nikada nismo doznali ništa više o tome. I ne znam uzrok nesreće. Mislim da čovjek blokira određene stvari kako bi mogao nastaviti.

Kada ti je umrla mama?

- Pet godina nakon očeve smrti, 1984., meni je tada bilo trinaest, mama je bila depresivna i počinila je samoubojstvo. Bilo je dana kad bih došao kući i sva su svjetla bila pogašena, a ona ne bi ustajala iz kreveta. Bilo je dana kada je bila dobro. Nakon njezine smrti sestra i ja živjeli smo sa Santiagom, starijom majčinom sestrom. Teta Santi imala je četiri odrasle kćeri, od kojih su tri već bile udate i otišle su od kuće tako da je bilo sasvim prirodno da budemo s njom.

I kako si smogao snage nastaviti?

- Ne znam, uvijek sam u tom smislu bio jak pa i ta činjenica da mama tolike godine nije bila dobro razlog je što nisam živio u ugodnoj atmosferi. U školi sam bio vrlo odgovoran, igrao sam nogomet u Venadu i u glavi zacrtao da ću biti nogometaš i sve to mi je pomoglo da se usredotočim na cilj da postanem netko u životu. Kad mi je bilo šesnaest godina ušao sam u juniore za klub Central i svim srcem posvetio se tom cilju.

A ljubav za nogomet usadio ti je otac?

- Da, da, vodio me da napucavam loptu još kada sam imao tri ili četiri godine. Postoji i jedna zgoda: stari je uvijek govorio kad sestra završi školu, a meni bude petnaest godina, on će prodati kamion, tim će novcem kupiti pekaru u Rosariju pa će ondje sestra upisati studij računovodstva, a ja ću biti nogometaš. Moja sestra to tada nije mogla jer se morala sama uzdržavati, no ipak je uspjela steći diplomu javnog računovođe kad je imala 40 godina. A ja sam postao nogometaš. U konačnici, oboje smo ostvarili očeve želje.

Jesi li se i ti sam uzdržavao?

- Dok sam bio u domu Centrala, radio sam. Voditelj kluba imao je supermar-

kete i mi dečki, nas nekoliko, radili smo na blagajni stavljajući kupljenu robu u vrećice. Radio sam i na kiosku prodajući novine od 2 do 6 sati popodne. To sam vrijeme iskoristio da čitam El Gráfico, Gente, pročitao sam cijelu Mafaldu.

Nije li pozicija golmana okrutna?

- Rekao bih da je nezahvalna, ali ima svoju logiku: to je najodgovornija pozicija. Vratar nakon pogreške ne može računati na nadoknadu, a igrač ima takvu šansu. Zato je golmanu potrebna vrlo velika mentalna snaga.

Nikad nisi požalio što si bio golman?

- Čitav život žalim (smijeh)... Ne žalim se na svoju karijeru, ponosim se, ali priznajem da nisam uživao koliko bih trebao. Ako bismo izgubili 1 - 0, iako i nisam bio kriv za primljeni gol, jednako sam se osjećao odgovornim za poraz. Ta negativna strana odgovornosti spriječila me da uživam u profesiji - ako živiš tako da preuzmeš teret za sve, ne možeš uživati. Nedostajalo mi je to što nisam imao onaj stupanj ludosti ili neodgovornosti koji bi mi omogućio da se bolje razvijem, da zaboravim na to što bi mogli o meni misliti ili reći. Suočen s takvim situacijama, čovjek ponekad potraži izlaz - može prestati igrati, potražiti psihološku pomoć ili izdržati i nastaviti.

Zadovoljan sam jer mi nogomet nije ni dao ni oduzeo ništa u odnosu na moje sposobnosti. Igrao sam u velikim momčadima. Kad mi je dobro išlo, igrao sam, kada sam pogrešno procijenio, odlazio sam.

U juniorskim danima – pred Tatijem sjedi čuveni Javier Zanetti

Što ti se najviše sviđalo u tvom poslu, a što najmanje?

- Najviše mi se sviđalo trenirati, igrati ne toliko (smijeh). A specifično, najsloženije, za mene je bilo centriranje, situacije u kojima se čovjek izloži, kada loše završi. Na to sam morao jako paziti jer suradnja je kao i penal: tu golman može više dobiti nego izgubiti. Slobodno pucanje sa strane uvijek mi se činilo složenije.

Od jedan do deset, kako bi ocijenio svoju karijeru?

- (Razmišlja) Desetka bi bila za vratara koji je branio u Europi, u reprezentaciji i pobijedio. Nisam ušao u reprezentaciju, a da, bio sam u Europi, no gotovo da nisam branio pa sam daleko od toga. Branio sam za River, za Olimpia de Paraguay, drugog velikana kontinenta, branio naslov četiri godine za Universidad Católica, a to je velikan Čilea, branio sam za Central, momčad s mnogo pritisaka. U Meksiku sam igrao cijele godine. Mogao bih biti golman s ocjenom šest ili šest i pol..., da, šest i pol.

Jesi li zadovoljan svojom karijerom ili si mogao i više?

- Zadovoljan sam jer mi nogomet nije ni dao ni oduzeo ništa u odnosu na moje sposobnosti. Ne mogu reći ni da je prema meni bio nezahvalan jer igrao sam s velikim momčadima. Kad mi je dobro išlo, igrao sam, kada sam pogrešno procijenio, odlazio sam. Žalim samo zbog jednog - kada sam otišao u Španjolsku, sa samo dvije utakmice u prvoj postavi Centrala, ne bih baš mogao reći da sam potratio to vrijeme, ali nisam ga ni iskoristio sto posto. Da sam išao na pripreme i radio na snazi nogu, koordinaciji i psihološkoj pripremi dok nisam igrao, bio bih bolji golman. ■

ENG ***Presented here are excerpts from an interview in the Argentinean daily La Nación with José Maria Buljubasich, a football goalkeeper with ancestral roots on the Croatian island of Brač. Buljubasich played for Rosario Central, Tenerife, River Plate and Universidad Católica. He was orphaned as a child, has survived a brain tumour, and studied business management. He now works as the sports director of a major club in Chile, the Club Deportivo Universidad Católica. In the Chilean 2005 football season he went fifteen matches or 1,352 minutes without taking a goal, the fifth best such record among football (soccer) goalkeepers.***

Uredio: **Željko Rupić** Foto: **HINA**

EL: DINAMO BEZ POLUFINALA

Nakon "izbacivanja" slavnoga Tottenhama u osmini finala nogometaši zagrebačkog Dinama nisu uspjeli prirediti novo iznenađenje. Nakon domaćeg poraza 0-1, "Modri" su u uzvratnom susretu četvrtfinala Europske lige poraženi i na gostovanju kod Villarreala sa 1-2, ostavši bez plasmana u polufinale. Međutim, već je plasman u četvrtfinale Europske lige najveći uspjeh u posljednjih više od pola stoljeća. Posljednji put Dinamo je igrao europsko četvrtfinale 1970. godine, kada je u Kupu kupova ispao od Schalkea. Ovosezonski europski put igrači hrvatskoga prvaka su počeli pobjedom protiv Cluja u 2. pretkolu Lige prvaka, no potom su u 3. pretkolu ispali od Ferencvaroša i preselili u Europsku ligu gdje ih je u zadnjem kolu kvalifikacija čekala Flora. Nakon trijumfa protiv Estonaca, "Modri" su osvojili prvo mjesto u skupini ispred Wolfsbergera, Feyenoorda i moskovskog CSKA. U 16-ini finala hrvatski prvak je izbacio Krasnodar, a u osmini finala Tottenham.

ATP BEOGRAD: IVAN I MATEJ SABANOV OSVOJILI PRVI NASLOV

Hrvatski 28-godišnji tenisači Ivan i Matej Sabanov pobjednici su Srbija Opena, ATP turnira iz serije 250, u konkurenciji parova, nakon što su u finalu, 24. travnja, nadigrali Urugvajca Ariela Behara i Ekvadorca Gonzala Escobara sa 6-3, 7-6 (5) za 90 minuta. Blizancima rođenima u Subotici ovo je bio prvi nastup u jednom ATP finalu i to na turniru u koji su ušli zahvaljujući pozivnici organizatora. Behar i Escobar su četvrti put u karijeri i u ovoj sezoni bili u borbi za trofej, ali su ostali na dva naslova osvojena u Marbelli i Delray Beachu. Za najveći rezultat u karijeri braća Sabanov osvojili su 34.510 eura i 250 bodova.

ATP MONTE CARLO: PETI NASLOV U SEZONI ZA MEKTIĆA I PAVIĆA

Najbolji svjetski teniski par u 2021., hrvatski reprezentativci Nikola Mektić i Mate Pavić, osvojili su ATP Masters 1000 turnir u Monte Carlu nakon što su u finalu parova svladali Britance Daniela Evansa i Neala Skupskog sa 6-3, 4-6, 10-7 u meču koji je trajao sat i 38 minuta. Bila je to repriza finala Masters 1000 turnira u Miamiju prošloga mjeseca, ali tada su Mektić i Pavić bili bolji u dva seta (6-4, 6-4). Mektić i Pavić već su osvojili pet naslova u ovoj sezoni (Antalya, Melbourne, Rotterdam, Miami, Monte Carlo).

UTRKA SVJETSKOGA PRVENSTVA U RELIJU PRVI PUT U HRVATSKOJ

Uz spektakularnu scenografiju koju pružaju Nacionalna sveučilišna knjižnica i zagrebačke fontane te uz pridržavanje protuepidemijskih mjera u Zagrebu je održan ceremonijalni start WRC Croatia Rallyja, najvećeg i najznačajnijeg automobilističkog natjecanja ikad održanog na tlu Hrvatske i zasigurno najvažnijega ovogodišnjeg sportskoga natjecanja u našoj zemlji ove godine. Natjecanje najboljih vozača relija svijeta, koji su u tri dana, od 23. do 25. travnja, na 20 brzinskih ispita prošli 300 km po lokalnim cestama Zagrebačke, Karlovačke i Krapinsko-zagorske županije te Grada Zagreba, bilo je vrhunac obilježavanja 115 godina od osnutka prvog automobilističkog kluba u Hrvatskoj. Prvo mjesto osvojio je aktualni i sedmerostruki svjetski prvak Francuz Sebastien Ogier (Toyota) koji je slavio ispred Velšanina Elfyna Evansa (Toyota), dok je treće mjesto osvojio Thierry Neuville (Hyundai). Od šest hrvatskih posada koje su nastupile na Croatia Rallyju, trećoj utrci ovogodišnjeg Svjetskog prvenstva u reliju, najbolji plasman ostvarili su Mateo Butorac i njegov suvozač Marko Stiperski (Peugeot 208 Rally4) koji su zauzeli ukupno 40. mjesto.

STOJKOVIĆ, JELIĆ I VULETIĆ EUROPSKE PRVAKINJE U TAEKWONDOU

Članice splitskoga Marjana Lena Stojković, u kategoriji do 46 kilograma, Matea Jelić, u kategoriji do 67 kg i Bruna Vuletić, u kategoriji do 62 kg, osvojile su zlatna odličja na Europskom taekwondo prvenstvu koje se održalo u bugarskoj Sofiji, dok su članica Dubrave Doris Pole, u kategoriji do 73 kg i član splitskoga Marjana Ivan Šapina, u kategoriji do 87 kg, osvojili brončane medalje. Hrvatska je tako u Sofiji osvojila ukupno pet medalja, tri zlata i dvije bronce. Blizu odličja bili su i ostali naši reprezentativci – Toni Kanaet, Marko Golubić, Ivan Vrgoč i Iva Radoš.

VESLANJE: SINKOVIĆI ZLATNI NA EP

Hrvatska posada u dvojcu bez kormilara Valent i Martin Sinković osvojila je zlatno odličje na Europskom veslačkom prvenstvu u talijanskom Vareseu, uvjerljivo slavivši ispred talijanske i srpske posade. Sinkovići su tako osvojili svoju petu europsku titulu i treću u disciplini dvojac bez kormilara, u kojoj nastupaju u posljednjih pet sezona. U ženskom dvojcu bez kormilara Velolučanke, sestre Josipa i Ivana Jurković, bile su u finalu pete, jednako kao i u samcu nekadašnji europski prvak i aktualni olimpijski doprvak Damir Martin.

MEĐUNARODNA IZLOŽBA "RAFAEL – NA ISHODIŠTU MITA"

Međunarodna izložba "Rafael – na ishodištu mita", svečano otvorena 24. travnja u Muzeju za umjetnost i obrt u povodu 500. godišnjice smrti jednog od najvećih umjetnika renesanse Raffaella Sanzia iz Urbina, jedinstveni je uvid u utjecaj djela toga velikoga talijanskog slikara i arhitekta. Na svečanom otvorenju okupljene je pozdravio ravnatelj MUO-a Miroslav Gašparović. Istaknuo je kako izložba predstavlja grafike nastale na temelju Rafaelovih radova iz Muzeja grada Brescie i nudi jedinstveni pregled tristo godina širenja slave toga velikoga talijanskog slikara i arhitekta, uz Leonarda da Vincija i Michelangela, najznačajnijeg predstavnika visoke renesanse.

PREDSTAVLJANJE MURALA "SMOGOVCI"

Umjetnička intervencija - mural "Smogovci" mlade akademske slikarice Mije Matijević na križanju zagrebačke Bužanove i Kušlanove ulice pokraj III. gimnazije, gdje je i snimana serija "Smogovci", izvedena je u povodu jubilarne - 10. noći knjige i predstavljena u petak uoči te manifestacije. Mural posvećen "Smogovcima" - braći Vragec, likovima iz romana književnika Hrvoja Hitreca, koji je bio i scenarist istoimene serije, predstavilo je Hrvatsko društvo likovnih umjetnika (HDLU) u suradnji sa Zajednicom nakladnika i knjižara Hrvatske gospodarske komore (HGK) i drugim organizatorima Noći knjige.

NAJVEĆA SKULPTURA POSVEĆENA TESLI POSTAVLJENA U VARAŽDINU

Najveća skulptura na svijetu posvećena Nikoli Tesli, visoka 12,5 metara i teška oko 4 tone, svečano je otkrivena u Varaždinu. Riječ je o skulpturi *Tesla Powerline* varaždinskoga umjetnika Nikole Vudraga, konstruiranoj 2017. godine za izložbu "Tesla mind from the future" u Zagrebu, u obliku modela za visoki dalekovod. "Krenulo je od skice od pola metra, dok se nije pojavila izložba Tesla Mind from the future za koju sam napravio ovakvu sličnu skulpturu od 12 metara", rekao je Vudrag uz napomenu da su dijelovi skulpture bili izloženi na njegovim samostalnim izložbama na sjeveru Hrvatske. "Prije šest mjeseci krenula je ideja da se taj Tesla konačno skupi sa svih lokacija i stavi ispred Tehnološkog parka. Konačno je našao svoj sretni dom", rekao je Vudrag zahvalivši inicijatoru projekta, direktoru varaždinskoga Varkoma Željku Buniću te gradu Varaždinu.

MSU: IZLOŽBA POSVEĆENA VEĆESLAVU HOLJEVCU

Muzej suvremene umjetnosti (MSU) u Zagrebu otvorio je 20. travnja izložbu "Zagreb Većeslava Holjevca od 1952. do 1963.: Urbanistička vizija i arhitektonski dosezi". Priređena u povodu obilježavanja 50 godina od smrti zagrebačkoga gradonačelnika Većeslava Holjevca, 1970. godine, izložba predstavlja Holjevčeve doprinose od 1952. do 1963., uz prikaz triju ključnih urbanističkih dokumenata. Također, uz pedesetu obljetnicu njegove smrti simbolično donosi i 50 tematski odabranih reprezentativnih primjera urbanističko-arhitektonskih ostvarenja građenih, projektiranih ili planiranih u tom razdoblju, koji su i danas značajni u kontekstu graditeljske i kulturne baštine Zagreba.

SPLIT: DODJELA NAGRADA *MARUL* TE NAGRADA *MARIN DRŽIĆ*

Dodjela nagrada *Marul* prošlogodišnjih, 30. Marulićevih dana, te ovogodišnjih nagrada *Marin Držić* održana je 21. travnja u splitskome Hrvatskome narodnom kazalištu (HNK). Najviše *Marula* dobilo je zagrebačko Gradsko dramsko kazalište Gavella čiji je ravnatelj Dražen Ferenčina prilikom dodjele u izjavi novinarima otkrio da je višestruko nagrađivani "Kiklop" Ranka Marinkovića postavio kao prvu predstavu na repertoar Gavelle te je zbog toga posebno emotivno vezan uz nju, a veseli ga i svaka nagrada koju ta predstava dobije. Ravnateljica drame HNK Split Marina Vujčić osvojila je prvu Nagradu za dramsko djelo *Marin Držić*, istaknuvši kako je natječaj bio pod šifrom, odnosno anoniman, i kako to uvijek puno znači jer se zna da je netko nagradio djelo, a ne ime autora.

SIT AWARD

Na prvome međunarodnom natječaju *Sit Award*, poznate Farmani grupacije, na koji su se prijavili dizajneri namještaja i interijera iz cijeloga svijeta, Karla Kocijan osvojila je *Honorable mention* za svoju fotelju NANA, namijenjenu osobama treće životne dobi. Ujedno je i jedini nagrađeni autor iz Hrvatske. Karla je diplomirala na studiju za dizajn upravo na namještaju za osobe treće životne dobi, napravljenom od novog materijala čija je osnova reciklirani papir. Namještaj je tako cjenovno prihvatljiv i onima s najmanjim primanjima, a istodobno je suvremen, praktičan, lagan i potpuno ekološki.

CETINA – ZLATNA RIJEKA NA ROČIŠTU SNOVA

Foto: Željko Rupić

